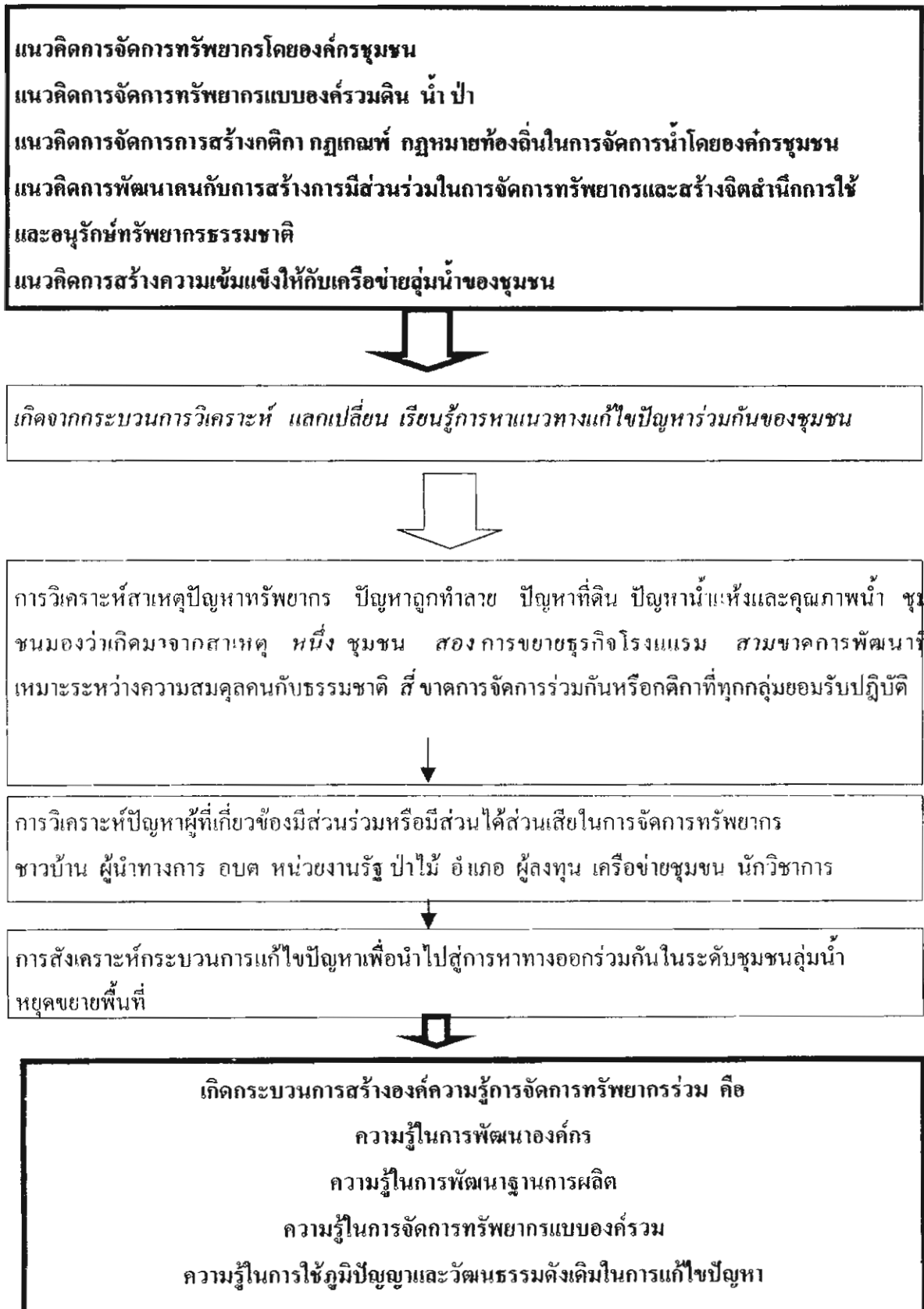


	น้ำ -เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ถึงภัยอันตรายถ้าหากป่าไม่มี และมีจิตสำนึกร่วมในการดูแลรักษาป่า -เพื่อมิให้เกิดไฟป่า -เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการดูแลรักษา ป่า ดิน น้ำ	-ควบคุมการทำไม้แปรรูป(ไม้เถื่อน) -ขอความร่วมมือกับกลุ่มรีสอร์ทที่มี - การก่อสร้างใหม่ มิให้ซื้อไม้เถื่อน 4.จัดอบรมให้ความรู้เรื่องป่าไม้ และผลเสียของการไม่มีป่าไม้แก่ชาวบ้าน 5.ทำแนวควบคุมและป้องกันไฟป่า 6.จัดสัมมนาเกี่ยวกับการรักษา ดิน น้ำ และป่า	
5.จัดทำข้อมูลลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	-เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลต่างๆ ในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่เกี่ยวข้องและเกี่ยวพันกันที่มีผลกระทบถึงกัน -เพื่อนำ ข้อมูลที่เป็นจริงมานำเสนอต่อสาธารณชน -เพื่อทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงว่าน้ำหายไปไหน	1.สำรวจข้อมูลการใช้ที่ดิน 2.การเกษตร –ปลูกพืช+การใช้น้ำ 3.ข้อมูลผู้ใช้น้ำ 4.ข้อมูลการใช้น้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน 5.สำรวจสายน้ำทุกสายในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	
6.จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์	-เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า ให้ชาวบ้านได้รับทราบ -เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง -เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นได้เข้าใจบทบาทของคณะกรรมการฯ และให้ความร่วมมือในการรักษาป่าและน้ำ -เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา	1.จัดทำ VDO.ในแต่ละหมู่บ้าน ให้ความรู้เกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า 2.วารสารเผยแพร่ข้อมูล 3.จัดประชุมร่วมกับผู้นำท้องถิ่น 4.ผลิตสื่อวิทยุ-โทรทัศน์	

สรุปภาพรวมกระบวนการสร้างแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่คำช้าง



3.2 กระบวนการสร้างการเคลื่อนไหว ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันในการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้พัฒนาการพบว่าการเรียนรู้ในการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันนั้น ดังเช่น หนึ่ง แนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน สองแนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม ดิน น้ำ ป่า สาม แนวคิด การจัดการสร้างกตึกา กฎเกท์ กฎหมายท้องถิ่นในการจัดการน้ำ สี่ แนวคิด การสร้างการมีส่วนร่วมโดยการพัฒนาและอำนาจในการตัดสินใจของท้องถิ่น ห้า แนวคิดสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ

ด้วยแนวคิดข้างต้นได้เกิดฐานคิดหลักในเรื่องการจัดการทรัพยากรที่เน้น คน การผลิต การจัดการทรัพยากร การใช้ความรู้ภูมิปัญญา ซึ่งวิธีคิดเช่นนี้ส่งผลทำให้ชุมชนเกิดความเคลื่อนไหวที่เป็นปฏิบัติการรูปธรรม โดยมีการสร้างกิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรและกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการลุ่มน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละกิจกรรมดังนี้

3.2.1 การปฏิบัติการเคลื่อนไหว การเดินตรวจสายน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การเดินตรวจเส้นทางสายน้ำมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนรู้ถึงขอบเขตและปริมาณน้ำ รวมทั้งทำให้ชุมชนรู้ถึงข้อมูลทรัพยากรที่มีอยู่ในลุ่มน้ำแม่ตาช้างเพื่อนำไปสู่การจัดการร่วมกันของชุมชน ในการสำรวจเส้นทางน้ำนั้นได้มีการสรุปบทเรียนจากการสำรวจด้วยกัน 4 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 26 มกราคม 2545 ได้เดินสำรวจจากฝายเปา หมู่ที่ 2 ต.หนองควาย ฝายฮ่อมห้วย (ชินณรงค์) หมู่ 4 ต.บ้านปาง

ครั้งที่ 2 ในวันที่ 27 มกราคม 2545 ได้เดินสำรวจบ้านปางยาง ม.7 ต.บ้านปาง ถึงสวนบัวรีสอร์ท หมู่ 3 ต.บ้านปาง

ครั้งที่ 3 ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2545 ได้สำรวจเส้นทางจากบ้านผานกกกถึงสายน้ำแม่เนาไทร ม.4 บ้านม่อนธารทอง โดยผ่านห้วยปางขมุก ห้วยหก ห้วยมะไฟ

ครั้งที่ 4 ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545 ได้สำรวจเส้นทางจากบ้านบ้านคอยปุถึงน้ำตกศรีสังวาลย์ โดยผ่านห้วยอีค่าง ห้วยเตาหิน ห้วยผาแดง ห้วยแม่ปาน

จากการสำรวจเส้นทางสายน้ำทำให้ชุมชนได้เห็นร่วมกันว่า “น้ำหายไปไหน” และการใช้น้ำที่ไม่เท่าเทียมกันและใครเป็นผู้มีอำนาจในการใช้น้ำเหนือชุมชน รวมทั้งชาวบ้านได้เห็นถึงการสร้างฝายกั้นน้ำในลำน้ำสาธารณะนั้นเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้น้ำไหลผ่านสู่ปลายน้ำ

การสรุปบทเรียนในครั้งนี้ กลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลาง และกลุ่มปลายน้ำได้เสนอถึงการเดินสำรวจสายน้ำนั้น ชุมชนเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในลำห้วย เช่น น้ำเสีย ขยะในน้ำ ความกว้างของสายน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลง การใช้ท่อขนาดใหญ่ รีสอร์ทกักน้ำมาก

ในการสำรวจเส้นทางน้ำสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังเช่น หนึ่ง “การสร้างกตึกาการใช้น้ำ สองสร้างการแบ่งปันน้ำ สาม สร้างความเข้าใจกับชาวบ้านในเรื่องบทบาทคณะกรรมการลุ่มน้ำ สี่ การจัดทำสื่อ เอกสาร ข้อมูลในการดำเนินกิจกรรม

3.2.2 การปฏิบัติการการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง กรณีการทศพฝาย ม.2 บ้านปง

ปัญหาการใช้ความรุนแรงของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างยังมีปรากฏอยู่ใน ม.2 บ้านปง ซึ่งในการแก้ไขปัญหาคครั้งนี้ ได้ใช้เวทีเจรจาคปัญหาโดยมีทั้งชาวบ้าน คณะกรรมการ ปลัดอำเภอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อบต. กำนันผู้ใหญ่บ้าน

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งฝาย ม.2 บ้านปงได้ใช้เวที 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 11 มกราคม 2545 และครั้งที่ 2 ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545

ในการแก้ไขปัญหาคได้ใช้วิธีการแลกเปลี่ยน เจาจาเพื่อสร้างความเข้าใจและแก้ไขปัญหาค ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการระบวนการเจรจาคนี้ คือ คณะกรรมการฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้างฯ และผู้ร่วมในการเจรจาค เช่น

- ❑ ปลัดนันทวิทย์ เจียวชัยภูมิ เจ้าหน้าที่ฝายปกครองอำเภอหางคอง
- ❑ นายชัยพันธ์ ประภาสวัด หัวหน้าโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- ❑ ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- ❑ ตัวแทนคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- ❑ ทีมวิจัยโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- ❑ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบ้านแหวน
- ❑ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบ้านปง
- ❑ ผู้ใหญ่บ้าน ค.หนองควาย
- ❑ ประธานกรรมการบริหาร อบต.บ้านแหวน อบต.หนองควาย และ อบต.บ้านปง
- ❑ ตัวแทนกลุ่มรีสอร์ท
- ❑ แก่เหมือง แก่ฝาย
- ❑ ตัวแทนเกษตรกรผู้ใช้น้ำ

ในเวทีการเจรจาคแก้ไขปัญหาค ได้มีการเสนอการแก้ไขปัญหาค ดังเช่น

กำนันเฉลิม อ้นวิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟู (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ค.บ้านปง)

วัตถุประสงค์ที่จัดประชุมในครั้งนี้ เพื่อจะมาทำความเข้าใจในการใช้น้ำ ฝายหรือคอนกรีตกันน้ำของหมู่ 2 เรื่องเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2544 ซึ่งทางคณะกรรมการศึกษาฯได้พยายามแก้ไขปัญหาคมาตลอด แต่ไม่สามารถยุติปัญหาค หรือตกลงกันได้ โดยจะลำดับเหตุการณ์ที่ได้ดำเนินการมาให้ฟัง เมื่อประมาณปลายเดือนเมษายนปี 44 ได้มีกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นไปรื้อฝาย หมู่ 2 ฝายข้างวัดอรุณญาวาส (วัดบ้านปง) กับฝายหมู่ 4 หลังจากไปทำลายแล้ว กลุ่มผู้ใช้น้ำทางปลายน้ำได้มาร้องเรียนเรื่องที่เกิดขึ้นที่ผมในฐานะประธานคณะกรรมการศึกษาฯ และทำหนังสือถึง อบต. บ้านปง เพราะเป็นเขตพื้นรับผิดชอบของ อบต. และให้ อบต. บ้านปง เรียก คู่กรณีทั้งปลายน้ำและกลางน้ำเข้ามาพูดคุยกันที่ อบต.บ้านปง แต่ปรากฏว่าทาง อบต. เรียกเฉพาะส่วนกลางน้ำไปคุย และบันทึกถึงผม ก็เป็นอันว่ายังตกลงกันไม่ได้เพราะปลายน้ำไม่ได้เข้าร่วมในการพูดคุย กรณีการไถ่กลับคตงมี 2 ฝายเข้าร่วมด้วย ไม่ใช่การขึ้นแพ้พ่ายแต่

เป็นการตกลงกันด้วยความพอใจทั้งคู่ หากไม่เป็นเช่นนั้นเรื่องก็ไม่จบลงง่ายๆ หลังจากนั้นปลายน้ำก็ร้องเรียนมาที่ผมอีกโดยเฉพาะ เมื่อครั้งการจัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กรณีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่สถาบันผู้บริหารกระทรวงเกษตรมาร่วมแลกเปลี่ยนและศึกษาดูงานคราวนั้น และทำหนังสือ เมื่อวันที่ 1 ก.ค. 44 ถึงคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับแกนนำมาตกลงกันที่วัดบ้านปง โดยที่ประชุมได้มอบให้ทางพ่อหลวงสมเพชร พ่อหลวง ม.1 ต.บ้านปง กับ กำนันสมบุญ กำนัน ต.บ้านปง ไปประสานงานแก้ไขปัญห ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการเท่าที่ควร และฝ่ายที่เกิดปัญหาก็ปล่อยให้อยู่อย่างนั้น ไม่มีการจัดสร้างขึ้นมาใหม่

ทางปลายน้ำได้ร้องเรียนมาอีกซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ผมรู้สึกอึดอัดใจมากจึงตัดสินใจนำเรื่องนี้เข้าที่ประชุมคณะกรรมการศึกษาฯ เมื่อ วันที่ 29 ธ.ค. 44 ที่ผ่านมา และใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการศึกษาฯ เพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและยุติปัญหาดังกล่าว เป็นผลให้เกิดการจัดประชุมขึ้นในวันนี้ และขอให้กรณีปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถตกลงกันได้ และได้รับความพอใจร่วมกันทั้งสองฝ่ายในวันนี้ ช่วยกันเสนอแนวคิดและทำความเข้าใจร่วมกันไปในทิศทางที่เป็นไปได้ คือให้เข้าใจกัน เพราะว่าขณะนี้กำนันสมบุญอยู่ที่นี่ เมื่อประมาณปี 42-43 ขณะนั้นผมเป็นกำนันอยู่มีการเจาะฝาย จำไม่ได้ มาทำฝายกันน้ำลำเหมืองเล็กๆมาใช้ในหมู่ 1 โดยนำเงิน อบต. ๆ ละ 400 บาท ไปจัดสร้าง หลังจากนั้นมาได้มีการเอาฝายบางคนเรียกแต่ บางคนเรียกผนังคอนกริตก็เพื่อที่จะกันน้ำให้ลงมาข้างล่างแบ่งปันน้ำ เรื่องก็ยังไม่ยุติลงนั้น ก็คงจะขอทางผู้ร้องเรียนในส่วนปลายน้ำประมาณ 3 คน ให้เล่าความเป็นมาให้ที่ประชุมได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นจริง และหลังจากนั้นทางส่วนกลางน้ำก็เป็นฝ่ายให้ข้อมูล

กำนันอินทร ทิพย์คำมา คณะกรรมการศึกษาฯ (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ต.บ้านแหวน)

ทางปลายน้ำทางคณะกรรมการศึกษาฯ พยายามแก้ไขปัญหายุ่งยากที่สามารถทำได้เพื่อให้ความขัดแย้งหรือปัญหาลดลงในระดับลุ่มน้ำ ไม่ว่าทางต้นน้ำบนคอยปลูกแก้ไขปัญหาก็ได้ในส่วนกลางน้ำรวมถึงวิธีสอร์ทก็สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ เพราะเขาให้ความร่วมมือทุกอย่าง แต่มาคิดขัดปัญหาที่ฝายวังจันทน์ฝายหลังวัดบ้านปง แต่ไม่มีมันถูกรื้อไป ถ้าหน้าแล้งน้ำก็จะไหลไปที่ลำเหมืองเล็กหมด เมื่อไรจะสามารถทำคืนอย่างเก่า เพราะได้นำเงินจาก อบต.ทั้ง 4 แห่งไปทำ คือ อบต.บ้านปง อบต.หนองควาย อบต.บ้านแหวน และอบต.น้ำแพร่ อบต.ละ 400 บาท ทางปลายน้ำอยากได้กรรมการทำให้มันเป็นรูปธรรมว่าแก้ไขปัญหาย่างไรบ้าง จะคิดชัดเจนที่เดียว ถ้าแก้ไขปัญหาดังนี้ได้คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้างก็คงจะดำเนินไปด้วยดี อยากขอฝากพี่น้องบ้านปงว่าจะแก้ไขปัญหาย่างไร ที่จะไม่เอาเปรียบกันมากเกินไป ปัญหาเรื่องน้ำไม่พอใช้จะเดือดร้อนช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน ปีนี้พี่น้องบ้านมั่งคอยขบปากว่าดินจืดคอกคืออาจจะต้องกักน้ำไว้ใช้บ้าง และแบ่งกันให้ใช้ ใจผมอยากจะให้แต่ละฝ่ายให้เท่ากัน

นายผัด อินเสาร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม. 1 ต.บ้านปง (ตัวแทนผู้ใช้น้ำ)

การใช้น้ำที่ฝ่าย ม.2 หลังวัดบ้านปงใช้ร่วมกัน คือ ม. 1-2 แต่ที่นามีประมาณ 120 กว่าไร่ น้ำใส่ถั่ว 7 วัน น้ำก็แห้งแล้ว ต้องใช้น้ำ ชาวไร่ ชาวสวน ขายที่จะหมดแล้วเพราะไม่ไหวกับน้ำ เมื่อก่อนน้ำเหมือง เขาให้ไหลผ่าน ถ้าเกิดไฟไหม้ป่าก็ใช้น้ำเหมืองใช้ดับไฟ ชาวบ้านอยู่ติดป่าติดคอกต้องการน้ำตรงนี้ใช้ เพราะถ้าร่อนน้ำจากดับเพลิงไฟก็ไหม้หมด มันใช้ประโยชน์ได้ 2 อย่างคือทำเกษตรและดับไฟ ที่มีปัญหา ก็คือเมื่อน้ำไม่มีน้ำในลำเหมืองก็แห้ง ในบ่อก็แห้ง ในฝายก็แห้ง ชาวบ้านก็เลยกดดันและเครียด เมื่อปีที่แล้วผมเคยพาชาวบ้านไปขอน้ำที่ ม.3 แต่คิดปัญหาที่ ม.4 บ้านทุ่งโป่ง ไม่ยอมเปิดน้ำให้ พวกผมโมโหก็เลยรื้อฝาย ม.4 อีก เพราะต้องการน้ำ ถ้าน้ำเหมืองแห้ง น้ำบ่อแห้ง ชาวบ้านก็มาค่าพ่อหลวงและผู้ช่วย ที่เรามาคุยกันนี้ผมว่าคณะกรรมการเข้าใจ แต่ชาวบ้านชาวไร่ไม่เข้าใจ ต้องไปคุยกับ ชาวนา ชาวไร่อีก

นายวิรัช มีหนูน ตัวแทนกลุ่มสถานประกอบการ

ผมในฐานะผู้ใช้น้ำปลายทาง ขอเสนออย่างชัดเจนและพูดอย่างตรงไปตรงมาว่า ต้องการให้ทำแต่เราอย่าไปคิดว่าให้ทำเหมือนเดิม เพราะโลกเรามันเปลี่ยนไปแล้ว เดิมนี่ก็คือเราขอแบ่งปันน้ำใจ และน้ำ ถ้าไม่ทำแต่น้ำจะยังไม่ไหล ทางปลายน้ำอยู่ไกล ทางกลางน้ำจะปิดน้ำเมื่อใดก็ได้เพราะอยู่ใกล้กว่าอนน้ำ เข้าเหมืองเล็กได้สบาย แต่เราขอให้สร้างแต่เพราะมันจะได้ยุติธรรม พวกชาวบ้านก็เคยมาว่าให้ผมว่า เป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำก็เป็นไปเถอะ อย่างไรก็ตามก็แก้ปัญหาไม่ได้ คนส่วนมากก็เข้าใจว่าอย่างนั้น ผมอยากให้สร้างแต่ และถ้า ม.1 หรือ ม.2 ต้องการน้ำ ก็ปิดแต่ได้เลขทางปลายน้ำยินดี แต่ถ้าไม่ทำแต่น้ำจะไม่มีโอกาสไหลมาทางปลายน้ำเลย จะให้เรามาอนเผื่อก็อย่างไรเพราะน้ำมันไม่ไหล ให้ทำแต่ให้ได้ระดับถ้าน้ำน้อยก็ให้น้อยเหมือนกัน น้ำมากก็ได้มากเหมือนกัน

ก้านันเฉลิม อันวิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปง)

ทาง ม.1. และ ม.2 ก็เห็นใจผู้ใช้น้ำปลายทาง แต่ชาวสวนก็ไม่ยอมผมก็หนักใจแทนก้านันสมบูรณ์ ดังนั้นพอก้านันจึงอยากให้เรียกผู้ใช้น้ำมาประชุมแก้ไขปัญหาด้วยกัน คิดว่าเป็นเรื่องใหญ่พอสมควร และอีกเรื่องหนึ่งก็คือคณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่คำช้าง ผมคิดว่าทุกหมู่บ้านทุกตำบลมองอยู่ ผมคิดว่าคณะกรรมการฯ มีหน้าที่ใกล้เคียงเท่านั้น ถ้าเรื่องไม่ยุติก็ต้องโยนให้ฝ่ายท้องที่ คือ อบต. หรือ ฝ่ายปกครองท้องที่ซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน เรื่องก็จะบานปลายมากขึ้น ทางที่ดีเราน่าจะมาตกลงกันให้ได้รับความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ปัญหาจะได้ยุติอย่างถาวร ถ้าเอาแพ้เอาชนะเรื่องคงไม่ยุติลงง่ายๆ

แก่เหมืองพ่อหนานกลุ่มปลายทาง ได้เสนอถึงการแก้ไขปัญหา

“ปัญหาเรื่องน้ำมีทุกปีและประชุมกันทุกปี เรื่องการใช้น้ำ น้ำมันแห้ง เป็นเรื่องธรรมดา เพราะเหตุใดทำไมต้องไปรื้อฝายนี้ ฝายข้างบนทำไมไม่ไปทุบ เช่น ที่ ม.3 บ้านผมมันเป็นนาโคยนาดิน เอน้ำใส่วันค่าก็ไม่พอเพราะที่มันลาดไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ ไม่เหมือนนาทางข้างล่างที่เป็นที่ลุ่ม การสร้างแต่ชาวสวนพวกเขาไม่ยอม พวกเขาว่าถ้าปลายทางได้น้ำก็ให้แจ้งมาแล้วจะเปิดน้ำให้ เป็นครั้งๆ ไป จะ

เป็น 7 วันหรือกี่วันก็แล้วแต่จะแบ่งกันไป แต่ถ้า 10 วันคงไม่ไหวเพราะทางนี้ก็ต้องใช้น้ำเหมือนกัน ถ้าจะให้ไปหล่อเตและจะให้ผมไปดูแลรักษามันเป็นไปไม่ได้ ครั้นนี้จะทำอย่างไร จะแก้อย่างไร”

จากเวทีการประชุมในครั้งแรกไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ จึงมีการเสนอให้มีเวทีการเจรจาในครั้งที่สองเพื่อคุยปัญหาในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545 เวลา 9.00 น. ณ ที่ อบต.บ้านปง

จากเวทีการเจรจาครั้งที่ 2 ได้ข้อสรุป โดยให้มีการทำเตด้วยไม้ที่ลำเหมืองเล็ก และให้ใช้ไม้เป็นเตเพื่อทำการทดลองว่าการกั้นน้ำระดับใดจึงจะเหมาะสมและสามารถการแก้ไขปัญหาก็ได้ และได้มีการนัดหมายสร้างเตในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2545 รวมทั้งได้ตั้งคณะกรรมการดูแลเรื่องฝายหมู่ 2 โดยตรง ซึ่งคณะกรรมการกรรมการ ประกอบด้วย นายมี อินดวง นายมาอินฟู นายสืบ อินจิรา นายเจริญ ชากอง นายบุตร อินฟู นายบุญยิ่ง ทองปัน นายสมศักดิ์ อินทะชัย นายไมตรี ยาวิชัย นายประชัน จันตะมงคล นายเจริญ คันทบัว

3.2.3 การปฏิบัติการการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ โดยใช้กิจกรรมการวัดน้ำ การวัดน้ำในกลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้ดำเนินการร่วมกันประมาณ 2 ครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

สรุปผลการวัดน้ำของชุมชนกลุ่มนั้น ทำให้ชุมชนทราบถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นความรู้ ข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงปริมาณน้ำในลุ่มน้ำตาช้างและยังทำให้ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่เข้าร่วมในการจัดการน้ำ

ดังนั้นการ การวัดน้ำเป็นกิจกรรมที่สร้างให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูล และเป็นกิจกรรมที่มีการประสานความร่วมมือและสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานกรมชลประทาน กรมป่าไม้และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง (โปรดดูแผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำแม่ตาช้างในภาคผนวก)

3.3 สรุป

ในกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้าง “การแบ่งปัน” ในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ได้มีการสองในสองลักษณะ คือ

ลักษณะที่หนึ่ง กระบวนการสร้างกรอบคิดและแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วม โดยกระบวนการสร้างแนวคิดการจัดการมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดในระดับแกนนำ ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้แบ่งปฏิบัติการเป็น สองระดับ ได้แก่ ระดับที่หนึ่ง เวทียกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบาย และแนวคิดการจัดการน้ำ ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจในการแก้ไขของผู้ดำเนินการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดความจัดการร่วม ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดจัดการร่วมกันในระดับกลุ่มชุมชนคันทบัว กลุ่มกลางน้ำ ปลายน้ำ ขั้นตอนที่สาม การสร้าง(วิเคราะห์)แนวคิดในการจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ลักษณะที่สอง การสร้างปฏิบัติการการเคลื่อนไหวกทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร โดยชุมชนลุ่มน้ำมีปฏิบัติการร่วมกัน เช่น กิจกรรมการสำรวจสายน้ำ กิจกรรมการวัดปริมาณน้ำ ตามการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกรณี ทูบฝายบ้านโป่ง

ดังนั้นในกระบวนการสร้างแนวคิดการจัดการร่วมกัน ชุมชนได้เรียนรู้ถึงสิทธิชุมชนในการใช้ทรัพยากร และสิทธิการปกป้องดูแลรักษา คุ้มครองทรัพยากร ซึ่งเป็นเงื่อนไขการสร้างความคิด แนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงชุมชนเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจการตลาดและปัญหาความขัดแย้งการใช้

บทที่ 4

กระบวนการสร้าง “กติกา” และมาตรการในการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การจัดการทรัพยากรของชุมชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ชุมชนได้พยายามจัดการน้ำและทรัพยากรแบบเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ชุมชนมองว่าการจัดการทรัพยากรต้องมีความเท่าเทียมของกลุ่มผู้ใช้และการใช้ทรัพยากรนั้นต้องมีการคุ้มครองด้วย ซึ่งในการจัดการทรัพยากรสิ่งที่เป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการดูแลอย่างยั่งยืนนั้นก็คือ ชุมชน คน หรือสังคม

ดังนั้นการจัดการคนไม่ให้เอาเปรียบธรรมชาติ และไม่เอาเปรียบคนด้วยกันเองต้องมีการจัดความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับธรรมชาติ โดยมีการสร้างข้อตกลง มาตรการ กฎเกณฑ์ หรือกติการ่วมกัน ในการใช้ เข้าถึง ดูแลรักษาทรัพยากรร่วมกัน

ในปัจจุบันชุมชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้างถึงจะมีการสร้างความคิด แนวคิดในการจัดการทรัพยากรแล้วนั้น แต่ในทางปฏิบัติการจัดการมีเพียงแค่แนวคิดและแผนการจัดการทรัพยากรนั้นคงยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาของกลุ่มน้ำได้ ชุมชนจึงพยายามสร้างเครื่องมือในการจัดความสัมพันธ์ในการใช้น้ำและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยชุมชนได้สร้าง “กติกา” จึงเป็นข้อตกลงร่วมของชุมชนกลุ่มน้ำ

ในบทนี้พยายามจะนำเสนอถึง “กระบวนการสร้างกติกาของชุมชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” กระบวนการสร้างกติกา มีขั้นตอนดังนี้ คือ 4.1 ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างกติกาของกลุ่มต้นน้ำ 4.2 ขั้นตอนที่สอง การสร้างกติกาของกลุ่มกลางน้ำ 4.3 ขั้นตอนที่สาม การสร้างกติกาของกลุ่มปลายน้ำ 4.4 ขั้นตอนี่สี่ การสร้างกติกาของชุมชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

4.1 ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างกติกาของกลุ่มต้นน้ำ

กลุ่มต้นน้ำ เป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ซึ่งชุมชนมั่งอาศัยเป็นส่วนใหญ่ (โปรดดูรายงานการวิจัยครั้งที่ 1) ขอบเขตพื้นที่คือ ตำบลสุเทพ และตำบลโป่งแยง กลุ่มต้นน้ำ (ชุมชนมั่ง)

ในสถานการณ์ปัจจุบันยังคงถูกกล่าวหาจากสังคมภายนอกที่มองว่าเป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า ใช้น้ำมาก แต่ในปัจจุบันนี้ชุมชนมั่งพยายามที่จะสร้างความเข้าใจต่อกลุ่มคนต่างๆ

ในปัจจุบันหมู่บ้าน(มั่ง)ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีความพยายามที่จะมีการจัดการแบบรักษาสถาณธรรมชาตินั้น ชุมชนมั่งเริ่มจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นระดับหมู่บ้าน ซึ่งในการจัดการประชุมแลกเปลี่ยนจะนำเอาผลการประชุมหรือความคิด ข้อตกลงร่วมในการแก้ไขปัญหาในระดับในชุมชนหมู่บ้านนั้นนำมาสร้างเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันการจัดการน้ำที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ของกลุ่มต่างๆ โดยจะสร้างกติกาและระเบียบที่ร่วมของชุมชน

การสร้างกติกาของกลุ่มต้นน้ำมีสองระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง การสร้างกติกาในระดับหมู่บ้าน ระดับที่สอง การสร้างกติกาในระดับกลุ่มต้นน้ำ

ระดับที่หนึ่ง การสร้างกติกาในระดับหมู่บ้าน ชุมชนมั่ง (กลุ่มต้นน้ำ) ได้มีการสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมร่วมกันโดยใช้วัฒนธรรมเดิมของลุ่มน้ำแม่ตาช้างเป็นพื้นฐาน เนื่องจากปัญหาของชุมชนมั่งเป็นปัญหาที่ซับซ้อน

ซ้อน ละเอียดย่อย โดยเฉพาอย่างยิ่งที่สังคมภายนอกได้กล่าวหาว่าชาวบ้านม้งเป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า เป็นคนอพยพ ไม่ใช่คนไทยด้วยความรู้สึทงสังคมภายนอกมองเช่นนั้น ทำให้ม้งมีการต่อสู้ คอบได้ โดยการพยายามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ที่เป็นวาทกรรมคอบได้ ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์ของม้งมีลักษณะหลากหลาย และพยายามเชื่อมโยงอัตลักษณ์ม้งไปเชื่อมโยงกับบทบาทที่ได้ถูกยอมรับในสังคมวงกว้าง ดังเช่น การปรับชุมชนให้กลายเป็นชุมชนปลอดยาเสพติด การสร้างระบบการผลิตใหม่ตามแนวทางการพัฒนา การยกระดับการศึกษา รวมทั้งม้งยังสามารถปรับตัวเป็นผู้อนุรักษ์และสร้างความรู้ใหม่ด้วยความรู้ดั้งเดิม ภายใต้บริบทของการถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขต่างๆ การปรับตัวเป็นผู้อนุรักษ์ รักษาธรรมชาติของม้ง นั้น ชุมชนพยายามสร้างกฎเกณฑ์ร่วมในระดับหมู่บ้าน

การสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบร่วมในระดับหมู่บ้านเพื่อสร้างการจัดการทรัพยากรร่วมกันในระดับชุมชน

ในการจัดการการผลิตของชุมชนม้งสร้างกฎเกณฑ์ในระดับหมู่บ้านและนำกฎเกณฑ์ข้อตกลงมาสู่การปฏิบัติ ดังเช่น กฎเกณฑ์ข้อบังคับหมู่บ้านม้งคอบปุ๋ย หมู่บ้านผานกกก หมู่บ้านแม่สาใหม่ ในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งจะเสนอโดยมีรายละเอียดข้อบังคับ กฎเกณฑ์ ระเบียบแต่ละหมู่บ้านดังนี้

กรณี บ้านม้งคอบปุ๋ยมีข้อบังคับ ระเบียบของชมรมเกษตรกรรมสวนลิ้นจี่ โดยมีหลักการและเหตุผล คือ

บ้านม้งคอบปุ๋ยมีการก่อตั้งมานานกว่า 50 ปี ในบริเวณเชิงเขาของยอดเขาคอบปุ๋ย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มีการตั้งบ้านเรือนและเพาะปลูกรอบๆ บริเวณดังกล่าวติดต่อกันมาเป็นเวลา 50 ปี โดยมีได้ยื่นขอเอกสารสิทธิจำกรรมที่ดินแต่ประการใด เมื่อกองอุทยาน กระทรวงเกษตร ประกาศให้ป่าสุเทพ – ปุย เป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2521 พื้นที่บ้านคอบปุ๋ยรวมทั้งพื้นที่เพาะปลูกถูกรวมเป็นเขตอุทยาน สุเทพ – ปุย ไปด้วย การอาศัยอยู่และการเข้าออกต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง หมู่บ้านม้งคอบปุ๋ยมองเห็นความเสียหายที่เกิดแก่ป่าไม้ถูกทำลายโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างไร้ขอบเขต จึงได้มีการปรึกษาหารือกันขึ้น ณ โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ บ้านคอบปุ๋ย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เวลา 12.30 น. วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 โดยมี นายยิ่งยศ หวังวนวัฒน์ เป็นประธานในที่ประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยชาวสวนลิ้นจี่เขตห้วยแม่ปานเป็นจำนวน 42 คน (จากชาวสวน 57 ราย) ที่ประชุมมีมติ 3 ประการคือ

- 1) สมาชิกชาวสวนลิ้นจี่ทุกคนมีหน้าที่รักษาป่าต้นน้ำลำธารและสัตว์ป่าในเขตน้ำแม่ปานร่วมกัน
- 2) สมาชิกชาวสวนลิ้นจี่ทุกคนต้องหยุดขยายพื้นที่โดยเด็ดขาด และต้องดูแลมิให้บุคคลภายนอกเข้าไปทำลายป่า
- 3) จัดตั้งชมรมเกษตรกรรมชาวสวนลิ้นจี่

กฎ ระเบียบและข้อบังคับ

หมวด 1 ชื่อองค์กร

ชื่อชมรมเกษตรกรรมสวนลั่นจืดคอยุ้ย

หมวด 2 วัตถุประสงค์

- 1) ควบคุมสมาชิกชมรมมิให้มีการขยายพื้นที่โดยเด็ดขาด
- 2) ศึกษาการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 3) รักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในเขตห้วยแม่ปาน
- 4) เป็นตัวกลางประสานงานระหว่างสำนักงานอุทยานกับชาวสวนลั่นจืด

หมวด 3 การดำเนินงาน

- 1) จัดตั้งคณะกรรมการชมรม
- 2) คณะกรรมการดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตามข้อบังคับของชมรม
- 3) กิจกรรมของชมรม

3.1 การอนุรักษ์ป่าไม้

- 3.1.1 จัดตั้งชมรมเกษตรกรรมสวนลั่นจืดคอยุ้ย ประกอบด้วยชาวสวน 6 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 57 ราย
- 3.1.2 สมาชิกทุกรายต้องยุติการขยายพื้นที่นับตั้งแต่วันที่ก่อตั้งชมรม (วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2534)
- 3.1.3 หัวหน้ากลุ่มต้องดูแลป่ารอบๆ สวนสมาชิก ห้ามให้มีการขยายพื้นที่ออกในทุกๆ ด้าน
 - ก. หัวหน้ากลุ่มมีอำนาจสั่งยุติการขยายหรือบุกรุกป่ารอบๆ สวน
 - ข. เมื่อหัวหน้ากลุ่มสั่งให้สมาชิกที่บุกรุกป่ายุติการกระทำ หากไม่กระทำตามให้หัวหน้ากลุ่มนี้เรื่องร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่อุทยานสุเทพ – ยูย เพื่อดำเนินการตาม พรบ. อุทยานต่อไป

3.2 การอนุรักษ์สัตว์ป่า

- 3.2.1 ชมรมฯ จัดตั้งประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่ต้องอนุรักษ์สัตว์ป่า
- 3.2.2 คณะกรรมการชมรมต้องสอดส่องห้ามปรามสมาชิกชมรมฯ มิให้ล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตอุทยาน
- 3.2.3 สมาชิกคนใดละเมิด การห้ามล่าสัตว์ ให้ทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และประธานชมรมจะแจ้งแก่ผู้กระทำผิดทุกครั้ง หากสมาชิกคนใดละเมิดเกิน 3 ครั้ง คณะกรรมการชมรมจะนำเรื่องร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่อุทยานเพื่อยึดอาวุธเถิดทิ้งค่าต่อไป

3.3 การรักษาต้นน้ำและการใช้น้ำ

- 3.3.1 ห้ามตัดไม้บริเวณต้นน้ำโดยเด็ดขาด
- 3.3.2 ดูแลสมาชิกชมรมฯ ให้ใช้น้ำอย่างประหยัด
- 3.3.3 หาทางให้การทค่น้ำสูญเสียให้น้อยที่สุด
- 3.3.4 ร่วมกับทางราชการหรือองค์กรชุมชนบริเวณใกล้เคียงวางแผนการแบ่งปันน้ำให้มีน้ำใช้อย่างทั่วถึง

3.4 ควบคุมไฟไหม้ป่า

- 3.4.1 ศึกษาความเป็นไปได้ในการป้องกันไฟป่าบริเวณห้วยแม่ปาน
- 3.4.2 ห้ามสมาชิกชมรมเผาป่าโดยเด็ดขาด
- 3.4.3 ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมและผู้เข้าไปในเขตแม่ปานรักและหวงแหนธรรมชาติของป่าไม้

หมวด 4 สมาชิก

- 1) เป็นเจ้าของสวนดินจีในเขตห้วยแม่ปานตามข้อมูลสำรวจของเจ้าหน้าที่อุทยานดอยสุเทพ - ปุย ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2534
- 2) หน้าที่ของสมาชิกชมรม
 - 2.1 ปฏิบัติตามข้อบังคับชมรมฯ
 - 2.2 สนับสนุนกิจกรรมของชมรมฯ ในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์สภาพแวดล้อม
- 3) สิทธิของสมาชิกชมรมเกษตรกรสวนดินจีคอบปุย
 - 3.1 มีสิทธิเสนอแนวทางแก่ผู้ประสงค์ในการประกอบอาชีพ
 - 3.2 มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งกรรมการชมรมฯ
 - 3.3 มีสิทธิได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการชมรมฯ

หมวด 5 กรรมการ

- 1) คณะกรรมการประกอบด้วย
 - 1.1 ประธานกรรมการ 1 คน
 - 1.2 รองประธาน 2 คน
 - 1.3 เลขานุการ 1 คน
 - 1.4 เภรัญญิก 1 คน
 - 1.5 ประชาสัมพันธ์ 1 คน
 - 1.6 หัวหน้ากลุ่มชาวสวนเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง 6 คน
- 2) คณะกรรมการอยู่ในตำแหน่งวาระละ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุม
- 3) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

- 3.1 ประธาน รับผิดชอบงานของชมรมฯ เป็นผู้แทนชมรมในการประสานงานและทำนิติกรรมในนามของชมรมฯ
- 3.2 รองประธาน ทำหน้าที่ที่ประธานมอบหมายให้
- 3.3 เลขานุการ ออกหนังสือเชิญประชุม เก็บรักษาเอกสารของชมรมฯ
- 3.4 เสรฐัญญิก จัดหาทุนและเก็บรักษาเงินของชมรม รวมทั้งจัดทำบัญชีรับจ่าย
- 3.5 ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมของชมรมแก่องค์กรและบุคคลภายนอก
- 3.6 กรรมการ เสนอความเห็นและมีสิทธิลงคะแนนในที่ประชุม
- 4) การพ้นจากตำแหน่ง
 - 4.1 ครบวาระตามข้อบังคับ
 - 4.2 ลาออก
 - 4.3 คณะกรรมการมีมติให้ออก
- 5) ที่ปรึกษา คณะกรรมการอาจเชิญบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาเป็นที่ปรึกษาของชมรมฯ เพื่อให้คำแนะนำในกิจกรรมของชมรมฯ

หมวด 6 การประชุม

- 1) การประชุมกรรมการ
 - 1.1 องค์ประชุมต้องมีกรรมการเข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการ
 - 1.2 มติที่ประชุม คือเอาเสียงข้างมากเป็นข้อยุติ
 - 1.3 คณะกรรมการประชุมสามัญปีละ 2 ครั้ง ภายในเดือนมกราคมและกรกฎาคมของทุกปี
- 2) การประชุมใหญ่สามัญประชุมปีละ 1 ครั้ง ภายในเดือนมกราคมของทุกปี
- 3) ชุมวิสามัญ ในกรณีที่ประธานเห็นว่ามีความจำเป็นต้องประชุมเร่งด่วน ประธานสามารถเรียกประชุมได้ โดยแจ้งให้ทราบก่อนอย่างน้อย 7 วัน

หมวด 7 การเงิน

- 1) รายได้ชมรม
 - 1.1 สมาชิกบริจาคตามโอกาส
 - 1.2 เรียกเก็บเพื่อกิจกรรมของชมรมตามความจำเป็น
 - 1.3 การจัดกิจกรรมของชมรม
- 2) การอนุมัติใช้จ่าย เสรฐัญญิกจ่ายตามมติความเห็นชอบของคณะกรรมการในการประชุมแต่ละกิจกรรม
- 3) เอกสารการเงิน
 - 3.1 เสรฐัญญิกต้องทำบัญชีรับจ่ายเป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้ง
 - 3.2 การจ่าย ต้องมีใบสำคัญจ่าย

หมวด 8 การแก้ไขข้อบังคับ

- 1) เมื่อคณะกรรมการมีมติเห็นชอบไม่น้อยกว่า 2/3 ของที่ประชุม
- 2) แจ้งที่ประชุมใหญ่ทราบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ

กรณี กฎระเบียบชุมชนบ้านแม่สาใหม่

เนื่องจากชาวสวนได้มีการประชุมเรื่องการใช้น้ำของสายน้ำแม่ตาช้างสายน้ำแม่นาไทร ด้วยทางกรรมการผู้ใช้น้ำมีมติว่าด้วยการใช้น้ำที่เป็นระเบียบร่วมกันดังนี้

1. ทุกคนจะต้องขุดบ่อเก็บน้ำสำหรับสวนของตนเอง 1 เจ้า ต่อ 1 บ่อ
2. ทุกคนจะต้องใช้ท่อต่อน้ำ ไม่เกิน 1 นิ้ว ต่อ 1 เจ้า
3. จะต้องต่อท่อน้ำสั้นระบายจากบ่อเพื่อให้ไหลลงลำห้วย
4. หลังจากไม่ใช้น้ำภายใน 1-5-10 วัน จะต้องปิดท่อน้ำเพื่อไม่ให้ไหลลงลำห้วย
5. จะต้องรักษาด่านน้ำทุก ๆ สาย เช่น ด่านกล้วย และเรื่องไฟฟ้า
6. ห้ามเจ้าของสวนทุกพื้นที่ทำการขยายพื้นที่

กรณี กฎระเบียบชุมชนบ้านผานกกก หมู่ที่ 9 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชนบ้านผานกกก องค์กรต่างๆ ในหมู่บ้านผานกกก อันประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง(บ้านผานกกก) ประชาคมชาวบ้านผานกกก และคณะผู้อาวุโสบ้านผานกกก จึงได้ร่างกฎระเบียบชุมชนบ้านผานกกก ขึ้น โดยได้จัดทำประชาพิจารณ์ในวันที่ 17 มกราคม 2545 ด้วยการสนับสนุนงบประมาณกองทุนหมู่บ้าน โดยมีข้อระเบียบชุมชนมีรายละเอียดเป็นหมวดดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1

มาตรการว่าด้วยการปกครอง

- ข้อ 1 ชุมชนบ้านผานกกกจะปกครองโดยอิงกฎจารีตประเพณี เมื่อมีข้อพิพาทสามารถยอมความกันได้ ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย
- ข้อ 2 เมื่อมีกรณีพิพาทให้ผู้อาวุโสและผู้ปกครองหมู่บ้านร่วมกันไกล่เกลี่ย โดยอิงกฎจารีตประเพณีเป็นหลัก
- ข้อ 3 การปกครองโดยการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน
- ข้อ 4 มีการกระจายอำนาจหน้าที่ในการดูแลปกครองตามกลุ่มชาติพันธุ์หรือตามกลุ่มแซ่ตระกูล

หมวดที่ 2

มาตรการว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อย

- ข้อ 1 ห้ามยิงปืนในชุมชนโดยไม่มีเหตุอันควร
- ข้อ 2 ห้ามเล่นวัตถุระเบิดที่มีเสียงดังคล้ายเสียงปืนหรือเสียงระเบิดในชุมชน
- ข้อ 3 ห้ามใช้เสียงดังในระหว่างเวลา 22.00 – 05.00 น. โดยไม่มีเหตุอันควร
- ข้อ 4 ห้ามขับรถในเขตชุมชนด้วยความเร็วเกิน 10 กม./ชม.

หมวดที่ 3

มาตรการว่าด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการค้าขาย

- ข้อ 1 ห้ามวางของขายเกินขนาดของร้านค้าต่างๆที่กำหนดให้
- ข้อ 2 ห้ามขายของในที่สาธารณะในลักษณะประจำด้วยการตั้งโต๊ะ หลังกระบะรถยนต์หรือการปูเสื่อ
- ข้อ 3 ห้ามต่อเติมสิ่งก่อสร้างรุกล้ำเขตสาธารณะ
- ข้อ 4 ห้ามวางสิ่งของกีดขวางทางเท้าและทางสาธารณะ
- ข้อ 5 ห้ามตั้งขายของให้นักท่องเที่ยวและห้ามชักชวนบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมขายของ
- ข้อ 6 การฝ่าฝืนตามข้อ 1-5 ต้องถูกลงโทษด้วยการตักเตือน รื้อถอน และปรับ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการในกรณีที่มีการฝ่าฝืนนั้น ได้ก่อความเสียหายแก่ผู้ใช้สถานที่สาธารณะ บุคคลผู้ฝ่าฝืนจะต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด

หมวดที่ 4

มาตรการว่าด้วยการพัฒนาทั่วไป

- ข้อ 1 ครอบครัวใดไม่ร่วมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านจะต้องถูกปรับวันละ 150 บาท หากเป็นคณะกรรมการจะถูกปรับเป็นสองเท่าคือวันละ 300 บาท
- ข้อ 2 ครอบครัวใดไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้จะต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ กรณีที่ยกเว้นมีดังนี้ ป่วย คิตราชการ ติดประชุม และติดธุระจำเป็นอื่นๆ
- ข้อ 3 ครอบครัวที่เข้ามาอยู่อาศัยชั่วคราวต้องปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ด้วย

หมวดที่ 5

มาตรการว่าด้วยการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม

- ข้อ 1 สมาชิกทุกคนในชุมชนมีหน้าที่จะต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ข้อ 2 ให้ทิ้งขยะเฉพาะที่คณะกรรมการจัดให้เท่านั้น
- ข้อ 3 ห้ามเผาทำลายวัตถุที่จะก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ เช่น พลาสติก ขางและโฟม เป็นต้น

ข้อ 4 ห้ามก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ ใกล้ต้นน้ำลำธารหรือหัวน้ำ

ข้อ 5 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-4 จะถูกลงโทษตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 6

มาตรการว่าด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ข้อ 1 ห้ามตัดไม้ทำลายป่า

ข้อ 2 การใช้ไม้ให้ใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น

ข้อ 3 ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิดทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำในเขตรับผิดชอบของบ้านผานกกก

ข้อ 4 ห้ามบุกรุกทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน

ข้อ 5 ห้ามขุดเหมืองส่งน้ำเข้าสวน

ข้อ 6 การส่งน้ำเข้าท่อให้เป็นไปตามขนาดที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อ 7 ห้ามใช้สารเคมีที่มีพิษตกค้างสูง

ข้อ 8 ห้ามทิ้งภาชนะลงลำห้วย ต้องฝังดินเท่านั้น

ข้อ 9 ห้ามปล่อยน้ำทิ้ง โดยเปล่าประโยชน์

ข้อ 10 ต้องทำวาวปิดเวลาไม่ใช้น้ำ

ข้อ 11 ต้องทำรั้วห่างจากลำธารประมาณ 10 เมตร เท่านั้น

ข้อ 12 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-11 จะถูกลงโทษตามกฎหมาย หรือตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 7

มาตรการว่าด้วยการควบคุมยาเสพติด

ข้อ 1 ห้ามจำหน่ายยาเสพติดในชุมชนบ้านผานกกกอย่างเด็ดขาด

ข้อ 2 ผู้ติดยาเสพติดที่มีอายุไม่ถึง 60 ปี จะต้องเข้ารับการรักษานำบัด หากไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้จะต้องถูกขับออกจากชุมชนบ้านผานกกก

ข้อ 3 ผู้ติดยาเสพติดที่มีอายุเกิน 60 ปี อาจจะได้รับพิจารณาอนุญาตให้เข้าชุมชนบ้านผานกกกได้ตามมาตรการข้อ 2

ข้อ 4 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-2 จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

หมวดที่ 8

มาตรการว่าด้วยการให้เช่าร้านค้า

ข้อ 1 ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาเช่าร้านค้าในหมู่บ้านผานกกก

ข้อ 2 บุคคลที่จะเช่าร้านค้าได้จะต้องมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านผานกกกไม่น้อยกว่า 1 ปี

ข้อ 3 การให้เช่าและการเช่าร้านค้าคู่สัญญาจะต้องนำเรื่องเสนอต่อคณะกรรมการ

ข้อ 4 ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาหาผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านผานกกก โดยที่

ผลประโยชน์ไม่ได้ตกแก่ชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ข้อ 5 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-4 จะถูกกลงโทษตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 9

มาตรการว่าด้วยการรักษาความสะอาด

ข้อ 1 ให้ทั้งขยะในที่คณะกรรมการจัดตั้งถึงขยะตามจุดต่างๆ ในชุมชนเท่านั้น

ข้อ 2 ทุกครัวเรือนจะต้องรับผิดชอบในการเก็บกวาดขยะในบริเวณหน้าบ้านและรอบบ้านของตนเอง

ข้อ 3 ทุกครัวเรือนจะต้องร่วมกันทำความสะอาดหมู่บ้านเดือนละครั้งตามมาตรการว่าด้วยการพัฒนาทั่วไปในหมวดที่ 4

ข้อ 4 ห้ามเลี้ยงหมูในชุมชนเด็ดขาดไม่ว่าเลี้ยงขังหรือปล่อย

ข้อ 5 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-4 จะถูกกลงโทษตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 10

มาตรการว่าด้วยบทลงโทษและการแก้ไขระเบียบชุมชน

ข้อ 1 การกระทำใดๆ ที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายอาญาให้ดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมือง

ข้อ 2 การกระทำใดๆ ที่ขัดต่อระเบียบชุมชนและขัดต่อความสงบเรียบร้อยของชุมชนให้คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องใช้ดุลพินิจในการกำหนดบทลงโทษตามความเหมาะสมของแต่ละกรณี

ข้อ 3 ให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบเฉพาะเรื่อง หรือหัวหน้าเขตเป็นผู้รับผิดชอบ

ข้อ 4 การแก้ไขหรือการเพิ่มเติมระเบียบชุมชนนี้จะกระทำได้โดยวิธีการจัดเวทีชุมชนเท่านั้น

จากการสร้างข้อบังคับ กฎเกณฑ์ร่วมในระดับหมู่บ้านของบ้านคอยปุ๋ย บ้านแม่สาใหม่ บ้านผานกกกนั้น ทำให้แต่ละหมู่บ้านมีการควบคุมการจัดการทางสังคม และการจัดการทรัพยากรร่วมที่อิงฐานคิดและวัฒนธรรมเดิม กฎเกณฑ์นี้ยังเป็นทั้งข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันและมีผลให้ชุมชนให้โทษต่อคนมั่งในชุมชน

จากการสร้างกฎเกณฑ์ระดับหมู่บ้านทำให้เกิดการขยายผลนำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ กติการ่วมในระดับกลุ่มต้นน้ำ ซึ่งชุมชนมั่งได้ใช้ความรู้ดั้งเดิมเป็นข้อตกลงร่วมทางสังคมของแต่ละหมู่บ้านนำมาผสมผสานกันจนเกิดแนวทางการสร้างกติกาในระดับกลุ่มต้นน้ำต่อไป

4.1.2 ระดับที่สอง การสร้างกติกาในระดับกลุ่มคันท้ำ

การสร้างกติกาของกลุ่มคันท้ำนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยากสำหรับชุมชนม้งเนื่องจากมีการสร้าง กฎเกณฑ์ ในระดับหมู่บ้านเดิมอยู่ และได้นำมาประยุกต์ ผสมผสานกันโดยใช้ความเก่ากับความใหม่ ซึ่งมีแนวคิดจากการพัฒนาคนให้จิตสำนึกและแนวคิดการพัฒนาฐานการผลิตที่ไม่ทำลายธรรมชาติ แนวคิดการใช้ และรักษาฐานทรัพยากรธรรมนั้น แนวคิดการใช้ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิม

ชุมชนม้งกลุ่มคันท้ำได้มีเวทีการแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มคันท้ำ และเชิญกลุ่มกลางน้ำและปลายน้ำเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการสร้างกติกาของกลุ่มคันท้ำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างการยอมรับและความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างคนพื้นราบกับคนบนคอย

จากเวทีการแลกเปลี่ยนที่พยายามจะให้เกิดกติกานั้น ได้เริ่มจากการเสนอข้อมูลความคิดที่น่าสนใจ โดยเสนอเป็นตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่หนึ่ง พ่อหลวงสวัสดิ์ อนุกรมรุ่งเรือง (ตัวแทนกลุ่มคันท้ำ บ้านแม่สาใหม่)

วิธีการแก้ไขปัญหาก็ใช้ระดับมาตรฐานระบบการวางท่อเป็นองศา ภาพรวมทั่วไประดับชาวบ้านอาจจะไม่เข้าใจในการใช้น้ำในหลักเกณฑ์ตัวนี้ อาจเกิดการขัดแย้ง ถ้าเราไปดำเนินการลดขนาดท่อลง ชาวบ้านก็ยังไม่ยอมจำเป็นต้องใช้เกณฑ์ของคลองชลประทานตามมาตรฐาน จะได้รู้ว่าหลักเกณฑ์เขาใช้อย่างไรถ้าตัวนี้ได้ผลก็จะใช้ตัวนี้เป็นหลัก ตามที่เราจะไปพัฒนาในการใช้น้ำส่วนในสวนต่างๆ คณะเกษตรหรือผู้เชี่ยวชาญที่แม่ใจ ใช้หลักวิชาการเป็นเกณฑ์ในการใช้น้ำ ถ้าใช้ระบบหรือหลักเกณฑ์นี้ น้ำก็คงจะเหลืออยู่มากพอ โดยทั่วไปชาวบ้านก็ไม่ได้รวมตัวเพื่อแก้ไขปัญหา เพราะไม่ได้คิดถึงข้อเสียของทุกคน ณ วันนี้ต้องใช้เทคโนโลยีเข้าไปเสริมชาวสวน-ชุมชนจะได้รับรู้วิธีการจัดการน้ำจะแก้ไขปัญหาได้

ตัวอย่างที่สอง นายมนัส อนุกรมวรกุล อนุกรมการสายน้ำย่อย (ตัวแทนกลุ่มคันท้ำ บ้านแม่สาใหม่)

การแก้ไขปัญหาต้องแก้ไขระยะยาว ถ้าแก้ปัญหามาตามสถานการณ์ หรือแก้ปัญหามาวันๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นจะไม่มีวันจบสิ้น ถ้าแก้ปัญหามาตามมติก็จะให้เป็นแบบถาวร การใช้น้ำต้องขึ้นอยู่กับพื้นที่ว่าเป็นอย่างไรจะต้องใช้ปริมาณน้ำเท่าไรถึงจะพออยู่ได้และคนอื่นอยู่ได้ด้วย และต้องช่วยกันประหยัดเพื่อสร้าง กฎ กติการ่วมกัน จะได้แก้ปัญหาระยะยาวได้อย่างถาวร เพื่อจะมีน้ำใช้อย่างทั่วถึงไม่ว่าคันท้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ คนบนคอยไม่ใช่คนเห็นแก่ตัว เราต้องเสียสละให้กันและกัน หมายถึงทุกคนมีความเอื้ออาทรแบ่งปันกัน สังคมก็จะมีความสุข ปัญหาจะไม่เกิด

ตัวอย่างที่สาม พ่อหลวงไตรภพ แซ่ย่าง (พ่อหลวงบ้านม้งคอยปุย)

สวนลื่นจีของบ้านคอยปุย ทำมาตั้งแต่ปี 34 และยังใช้มตินี้อยู่บ้านม้งคอยปุยใช้พื้นที่ทำสวนลื่นจีอยู่ 3-4 แห่ง กระจายอยู่ 3 อำเภอ คือ อ.หางดง อ.เมืง และอ.แม่วัง แต่เขตหางดงจะมีมากที่สุด แต่

คิดว่าน่าจะอยู่ในเขตการปกครองของ อ.เมือง ห้วยแม่ป่าน ห้วยแม่นาไทร ห้วยเจ็ว ผังปางชุมก ก็คงจะเกี่ยวกับในเขตของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง คณะกรรมการดูแลสายน้ำย่อยแต่ละสายก็มีครบ

ให้ทุกคนดูกราฟ(โปรดดูภาคผนวก) แสดงการใช้ท่อน้ำตามองศาที่ระดับน้ำ ที่จะเข้าท่อเป็น ลิตร/วินาที (เอกสารนำมาจากเจ้าหน้าที่คลองชลประทาน) จะเห็นลักษณะที่แตกต่างระหว่าง ทั้งต้นท่อ-ปลายท่อ ทางแนวตั้งมีจำนวนวินาทีต่อลิตร แนวอนเป็นระดับค่า ต้นท่อ-ปลายท่อ ความยาวท่อเป็น เมตร กรณีจะดูแบบหลักธรรมชาติให้ตั้งขึ้นจะเห็นระดับการวางท่อ 1 นิ้ว วางในระดับที่ค่อนข้างจะเป็นแนวราบน้ำจะเข้าท่อประมาณ 2 ลิตร/วินาที หากระดับท่อยกระดับขึ้นเรื่อยจนถึงประมาณ 45 องศา น้ำจะเข้าท่อประมาณ 49 ลิตร/วินาที (ท่อ 3 1/2 นิ้ว)

การหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขการใช้น้ำของคอยปุยในช่วงต่อไปจะใช้สูตรนี้ (แบบในกราฟ) คือ การวางท่อน้ำเป็นองศาตามมติที่ประชุมบ้านม้งคอยปุย วันที่ 11 มกราคม 45 ในวันนี้คณะกรรมการฯของแม่ป่านก็มา ซึ่งจะมาใช้ตัวนี้เป็นตัวตั้งก็คือพื้นที่ที่มีอยู่จำนวนเท่า จะใช้น้ำมากน้อยเพียงไร จะคำนวณออกมาได้และสามารถกำหนดการใช้ท่อได้ เรื่องการใช้ท่อน้ำและ กติกา ข้อบังคับ ของบ้านม้งคอยปุย โดยเฉพาะเรื่องของการจัดการใช้น้ำจะนำกลับไปชี้แจงกับสมาชิกผู้ใช้น้ำทำการเกษตรของบ้านม้งคอยปุย และหาทางออกร่วมกันที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และทุกคนสามารถรับเงื่อนไข และหลักการใช้น้ำได้โดยนำความเอื้ออาทรต่อกันเป็นหลัก และจะนำกลับมาสรุปและนำเสนอในที่ประชุมใหญ่ของคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำอีกครั้งหนึ่งบ้านม้งคอยปุยมีแผนจะใช้ระบบนี้ตั้งแต่หน้าแล้งปีนี้ (2545) เป็นต้นไป หลังจากที่ใช้แล้วจะดูว่าน้ำจะไหลไปถึงน้ำตกศรีสังวาลย์ ต.บ้านปง อ.หางดง หรือไม่ อย่างไร อาจมีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนในการจัดการระบบนี้ ต้องแก้ไขไปที่ละจุดจนสมบูรณ์

ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากการแก้ไขปัญหาและสร้างแนวคิด กรอบการจัดการทรัพยากรร่วมกันและการสร้างปฏิบัติการเคลื่อนไหว ในการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นทำให้ชุมชนกลุ่มต้นน้ำสามารถสร้างและเสนอ กติกา การใช้น้ำ การใช้ป่า การใช้ที่ดิน ร่วมกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

กติกาในการจัดการทรัพยากรของกลุ่มต้นน้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

หมวดการใช้น้ำ

1. ต้องขุดบ่อน้ำไว้ในสวนแต่ละสวนเพื่อลดการสูญเสียน้ำโดยไม่มีประโยชน์และเป็นการประหยัดน้ำ (ข้อจำกัดของบ้านม้งคอยปุย คือสภาพพื้นที่บ้านม้งคอยปุยดินเป็นดินร่วนไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ต้องฉาบด้วยปูนถึงจะกักน้ำไว้ได้ แต่การขุดบ่อไปสร้างบ่อทำไม่ได้เพราะพื้นที่อยู่ในเขตอุทยานฯ เจ้าที่ไม่อนุญาต ส่วนพื้นที่บ้านแม่สาใหม่และบ้านผานอกไม่มีปัญหาเพราะเป็นดินเหนียวสามารถเก็บน้ำได้

2. การใช้ท่อน้ำให้ใช้ขนาดไม่เกิน 1 นิ้ว จากต้นน้ำ
3. การวางระดับท่อน้ำ ดูความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ (ให้อยู่ในความดูแลของอนุกรรมการสายน้ำของแต่ละบ้าน)
4. การใช้น้ำ
 - ทำวาลูกกลอยปิดน้ำหรือ
 - ต่อท่อน้ำทิ้งย้อนกลับสายน้ำเดิม หรือ
 - ใช้วาลูกเปิด - ปิดน้ำ ธรรมดา
5. ต้องช่วยกันดูแลต้นน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ มิให้สูญหายไป
6. ให้ปิดน้ำเพื่อเปิดน้ำให้ไหลไปข้างล่างตั้งแต่วันที่ 11-15 เมษายน ของทุกปีเพราะเป็นประเพณีสงกรานต์

หมวดการใช้ที่ดิน

1. ห้ามขยายพื้นที่ทำกินจากเดิม (พื้นที่ทำการเกษตร)

หมวดการใช้ป่า

1. ทำแนวกันไฟรอบเขตต้นน้ำ และรอบหมู่บ้าน
2. พื้นที่ป่าโดยการปลูกต้นไม้เฉพาะถิ่น เสริมพื้นที่ที่ยังไม่สมบูรณ์ หรือบริเวณคาน้ำ
3. จัดเวรเฝ้าระวังไฟป่า
4. ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ห้ามเก็บของป่า
5. กรณีการใช้ไม้ในเขตป่าพื้นที่ป่าใช้สอยควรได้รับการรับรองจากกรรมการหมู่บ้าน

ในการสร้างกติกาของต้นน้ำในครั้งนี้ ชุมชนได้พยายามนำเอาแนวคิดที่เหมือนกันและเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมทุกคนสามารถเข้าถึงน้ำและไม่ถูกกีดกันออกการใช้ทรัพยากร รวมทั้งต้องดูแลปกป้องคุ้มครองธรรมชาติด้วย ซึ่งในการสร้างกติกาของกลุ่มต้นน้ำจะนำไปเข้าสู่เวทีพิจารณาระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

4.2 ขั้นตอนที่สอง การสร้างกติกาของกลุ่มกลางน้ำ

ในการสร้างกติกากลุ่มกลางน้ำได้มีเวทีย่อยสัญจรไปในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้กลไกคณะกรรมการกลางน้ำเป็นผู้ขับเคลื่อนและได้นำข้อสรุปหรือส่งตัวแทนเข้าร่วมในการสร้างกติกา ร่วมในการสร้างกติการั้งนี้ชุมชนนำแนวคิดที่เป็นฐานวิธีคิดคือ

หนึ่ง แนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันโดยองค์กรชุมชน

สอง แนวคิดการจัดการแบบองค์รวมดิน น้ำ ป่า

สาม แนวคิดการสร้างข้อตกลงร่วม กติกา กฎหมายท้องถิ่นในการจัดการน้ำโดยอาศัยชุมชน

สี่ แนวคิดการพัฒนาคนจากการสร้างการมีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึก

ห้า แนวคิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ด้วยแนวคิดข้างต้นดังกล่าว เป็นฐานของการนำไปสู่การสร้างกติกากลุ่มกลางน้ำ โดยมีการปฏิบัติการสร้างในสองระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง การนำเอาแนวคิดร่วมการจัดการทรัพยากรมาสังเคราะห์ร่วมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ระดับที่สอง การสังเคราะห์จัดการทรัพยากรและการเสนอมาตรการการแก้ไขปัญหาโดยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งสองระดับทำให้เกิดแนวทางการสร้างกติกากลุ่มกลางน้ำได้ในระดับหนึ่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ระดับที่หนึ่ง การนำเอาแนวคิดร่วมการจัดการทรัพยากรมาสังเคราะห์กับสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรปัจจุบันของกลุ่มกลางน้ำ

ในการสังเคราะห์แนวคิดของชุมชนในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำนั้น ได้มีนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน ได้ให้ข้อมูลและแนวคิดการจัดการในปัจจุบัน ดังเช่น

นักพัฒนาเอกชน คุณประยงค์ คอกกล้าโย ได้เสนอถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง และนโยบายรัฐเกี่ยวข้องกับการจัดการไว้ในประเด็นหลัก ๆ คือ

ประเด็นที่หนึ่ง การจัดการทรัพยากรรวมศูนย์โดยรัฐและหน่วยงานของราชการ ดังเช่น

กรณีพระราชบัญญัติป่า ในปัจจุบันยังไม่ได้ออกเป็นกฎหมายเนื่องจากวุฒิสมาชิกไม่เห็นชอบให้มีการจัดตั้งหรือทำป่าชุมชน ในเขตอนุรักษ์ และหากสภาผู้แทนราษฎรไม่ยืนยันในร่างเดิมก็จะทำให้ พ.ร.บ.ป่าฉบับประชาชนตกไป

ประเด็นที่สอง โครงสร้างการจัดการที่ดิน น้ำ ป่า การแก้ไขปัญหาการสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบ การดูแลป่านั้น ต้องอยู่ที่ชุมชน และในปัจจุบัน ไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิ์และอำนาจของชุมชน รวมทั้งโครงสร้างสังคมปัจจุบันเอื้ออำนวยให้คนรวยซื้อที่ดินแล้วคนจนขายที่ดินไปบุกรุกป่า หรือคนรวยบุกรุกป่าแต่มีเอกสารสิทธิ์รับรอง ดังเช่น กรณีจังหวัดลำพูน ชาวบ้านยี่ดี่ว่างเปล่าเพื่อทำกิน

ประเด็นที่สาม สร้างความเท่าเทียม ยุติธรรม ในการใช้ทรัพยากร โดยให้มีกรรมสิทธิ์ในรูปแบบใหม่ เช่น สิทธิของชุมชนการถือครองที่ดินในรูปแบบ นิคมสหกรณ์ หรือ ปฏิรูปที่ดินในสุดท้ายทรัพยากรเสนอถึงแนวการออก 2-3 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างจะอย่างไรที่จะทำให้กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โรงแรม รีสอร์ท ใช้น้ำแบบเท่าเทียมไม่ทะเลาะกัน

ประการที่สอง ทำอย่างไรถึงจะสร้างความร่วมมือและมีกลไกที่เป็นธรรมและมีส่วนร่วมทั้งสี่กลุ่ม

ประการที่สาม การรวมกลุ่มที่มีพลังและการสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

นักวิชาการ ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ ได้เสนอถึงการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวมว่า

ถ้าเราพูดถึงเรื่องน้ำก็ดี พูดถึงเรื่องทรัพยากรก็ดี พวกเราก็ต้องลงมาเรียนรู้ ทำความเข้าใจและ ก็ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ ให้ชัดเจน และการวิเคราะห์ครั้งนี้ เราต้องใช้ธรรมชาติเป็นห้องเรียนฉะนั้นมันเป็นบทเรียนที่ชาวบ้านก็เอาไปใช้ได้ใช้ธรรมชาติเป็นสื่อในการทำทำความเข้าใจ บางทีเดียวกันแทบตาย เขามานอนคนละห้องเข้าใจคนละเรื่องมาดูพื้นที่มานั่งคุยกันนิดเดียวก็เข้าใจได้ ฉะนั้นบางทีเรื่องมันเข้าใจยาก แต่เราทำให้มันง่าย ๆ และไม่ซับซ้อนได้ด้วย กับการลงมาเห็นมาสัมผัสกับธรรมชาติ ฉะนั้นขณะนี้ เราลองสังเกตสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งเป็นของจริงเป็นธรรมชาติ เป็นสื่อและเป็นเครื่องมือ มาช่วยในการวิเคราะห์ส่วนหนึ่ง วันนี้เป้าหมายของเราก็คือเรื่องของน้ำเรื่องของการจัดการน้ำ ก่อนที่พี่น้องจะไปใช้น้ำ เราก็มาทำความเข้าใจกันกับสิ่งที่มันเป็นเพื่อนของน้ำ เป็นพี่เป็นน้องของน้ำสิ่งที่เราใช้ประโยชน์จากมัน เราลองนึกถึงสามสิ่งที่เราพบเห็นและเขียนลงในกระดาษเป็นคำหนังสือออกมา รอก่อนรอกูสิ่งที่มันสวยงาม ในชีวิตประจำวันเราอาจจะไม่ได้ให้เวลากับมันมาก คิดว่า ธรรมชาติคืออะไร แล้วเราเข้าใจว่าอย่างไรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติใช้ได้ เราก็ได้ระดมความเห็นกันพอสมควรในข้อสรุปในหลาย ๆ เวที คำว่า ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติแยกออกจากกันตรงที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติก็คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติเป็นส่วนที่เป็นประโยชน์กับมนุษย์ อาศัยอยู่แถว ๆ นี้ ที่เราหายใจเข้าไปเป็นอะไร มันเป็น ทั้ง ธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมันเป็นประโยชน์กับเรา แต่ถ้าอากาศมันอยู่ 100 กิโล อยู่บนท้องฟ้าเราใช้ประโยชน์มันไม่ได้เป็นธรรมชาติ แต่เราไม่เรียกว่าทรัพยากรธรรมชาติเพราะมันไม่ได้เป็นประโยชน์กับมนุษย์โดยตรง ไม่ได้เป็นประโยชน์กับมนุษย์ในช่วงเวลาที่มนุษย์จะได้ใช้มัน ฉะนั้น ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่เป็นประโยชน์กับมนุษย์ สิ่งที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เราไม่เรียกว่าทรัพยากรธรรมชาติ ถ้าใส่ทรัพยากรธรรมชาติเข้าไป ก็จะเป็นประโยชน์กับมนุษย์ อันนี้ดูอีกเรื่องที่มีความสำคัญ องค์ประกอบหรือว่าส่วนประกอบของธรรมชาติแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนหนึ่งที่ไม่มีชีวิต ดิน หิน กรวด หินทราย แต่ส่วนหนึ่งที่เรารู้เห็นก็คือส่วนที่มีชีวิต โดยธรรมชาติแล้วมันจะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือสิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิต ทั้ง 2 ส่วน เมื่อเราพูดถึงทรัพยากรมันจะแบ่งเป็น 2 ประเภท ทดแทนได้ และไม่ได้

อากาศสมมุติอากาศเสีย เกิดหมอกเกิดควันขึ้น ถ้าจะจัดการให้มันเหมือนเดิมได้ไหม ใช้เวลากี่ปีที่จะทำให้อากาศมันดีขึ้น ผีเสื้อวงจรชีวิตมันเท่าไร (พูดกันเรื่องผีเสื้อ) หอยหมดไปแล้วทดแทนได้ไหม ตอนนี้เราพูดถึงการทดแทนในลักษณะที่ว่า ถ้าตายตรงนี้แล้วไม่มีที่อื่นมาไหลมาจากที่อื่น จะให้มันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติได้ไหม ดินไม้ต้นนี้ออกมา 1 ต้นใช้เวลาเท่าไร ถึงจะได้ต้นนี้ขึ้นมา ถ้ามันหายไปจากป่าจะให้มันกลับมาจะใช้เวลานานไหม

อันนี้เราลองมาดูว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มันสอนอะไรเราได้บ้าง ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มันมีทดแทนได้ธรรมชาติสร้างให้เรามา บางอย่างใช้แล้วก็หมดไป บางอย่างใช้แล้วไม่หมดไป ใช้สิ่งที่ใช้แล้วหมดไป เขาไม่เรียกว่าใช้อย่างยั่งยืนเขาเรียกว่า การบริโภค กลับมาดูเรื่องน้ำมีคนบอกว่าน้ำทดแทนไม่ได้ น้ำเกิดขึ้นบนายังไง ใช้เวลานานไหม ดังนั้นเมื่อกันทดแทนไม่ได้ ฉะนั้นมันสอนอะไรให้เราในเรื่องนี้ หมายความว่า

ว่ามันจากไปแล้วจากไปแล้วไม่กลับมาอีก ถ้าเราจะบริโภค ถ้ามันมี 100 ส่วนเราบริโภคไป 100ส่วนหมดไหม ก่อนหินที่ซุกซ่อนอยู่แถวนี้คนมาเที่ยวเก็บไปคนละก้อนหมดไหมในโลกนี้นั้นไม่หมดแต่ในบ้านในชุมชนในคอกขอาจจะไปรวมอยู่ที่เดียวที่กรุงเทพฯ ฉะนั้นแล้วถามว่าบ้านเราหมดไหม มันบอกเรามากเพื่อเตือนใจให้พวกเราว่าทรัพยากรบางอย่างไม่กลับฟื้นคืนมา ถ้ากลับฟื้นคืนมามันต้องใช้เวลาเป็นหมื่น ๆ ปี กว่าก่อนหินจะเป็นอย่างนี้ใช้เวลาเท่าไร ดินทรายตรงนี้ถ้ามันหมดไปจะใช้เวลา 50 ปี 100 ปี ก็ไม่เกิด ดังนั้นมันสั่งสอนให้เราเรียนรู้คุณค่าของมัน บางอย่างขายไปทีเดียวมืดแล้วกลับคืนมาไม่ได้ ฉะนั้นมันหมด 2 อย่าง ประการแรกถ้าเราบริโภคมาก ของมันหมด ประการที่สอง เราอาจจะไม่ได้บริโภค และเอาไปขาย อย่างนี้เราเรียกว่าหมดลัทธิใช้ ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นของอะไรก็ตามที่มันไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนในระยะเวลาที่เป็นประโยชน์กับเรา เรื่องดิน เรื่องหิน เรื่องทราย เรื่องอะไรต่าง ๆ ไม่บางอย่างคัดไปแล้ว 20 - 30 ปี ถึงจะเกิดขึ้นมาบางอย่างเขาจึงไม่ค่อยคัด เหล่านี้เตือนใจให้เรารู้ว่า บ้านเขาก็มีกฎเกณฑ์บางอย่างเขาก็ปล่อยคัดไปใช้ไปไม่หมด อย่างโทษก็จะไม่หวงห้ามกัน แต่ดันไม่บางอย่างก็เอามาทำเป็นพิธีกรรมบ้าง เพื่อให้เหมือนกับเป็นกติกากฎเกณฑ์เพื่อให้สิ่งเหล่านี้มันได้อยู่ไปได้โดยตลอด ตรงนี้ก็คือการระมัดระวัง บางอย่างออกเกณฑ์เข้มงวด อาจจะออกกฎเกณฑ์ 20 วัน การจะออกกฎเกณฑ์กติกาศักดิ์ของชุมชนของครอบครัวของกลุ่มหรือของพวกเราที่ดีเราก็จะต้องเข้าใจวงจรชีวิตของสิ่งต่าง เหล่านี้ ไม่ได้บอกว่าห้าม เหมือนกับหมดมันเป็นไปไม่ได้ สมัยก่อนเขารักษาแต่ภูมิปัญญาหลัง ๆ ภูมิปัญญามันหายไปเหลือแต่ภูมิปัญญาที่เรามาดูการเชื่อมโยงกันก่อน ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานกับสิ่งที่เราเห็นว่ามันเชื่อมโยงกันยังไฉเมื่อเราวิเคราะห์ตรงนี้แล้วจะเห็นว่าทรัพยากรทุกส่วนมันอยู่ด้วยกัน มันพึ่งพากันบางอย่างมีเวลามาก บางอย่างก็มีเวลาน้อยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ในธรรมชาติมันจะสร้างขึ้นมา ที่เราเรียกว่าความสัมพันธ์ในเชิงระบบนิเวศน์ ของดิน ของน้ำ ป่า ของอากาศ ของสัตว์ป่า ของคน เมื่อเราเข้าไปใช้ประโยชน์หรือเข้าไปบริโภคสิ่งที่เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งอย่างใดมันก็จะเกิดผลกระทบทั้งสิ้น แต่การใช้ที่มันยั่งยืนคือการใช้ที่รู้จักวงจรชีวิต รู้จักธรรมชาติ รู้จักการใช้แล้วมันสามารถที่จะสืบต่อไปรุ่นลูกรุ่นหลานได้ ถ้าเราใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้จักวงจรชีวิตไม่ว่าอันไหนทดแทนได้อันไหนทดแทนไม่ได้ ก็ถือว่าเราใช้ด้วยความประมาท พุคถึงการใช้ทรัพยากรโดยองค์รวมเราจึงไม่ได้มองว่าเราจัดการดินอย่างเดียวแล้วจะให้มันสมบูรณ์ทุกอย่าง มันก็ต้องทำไปทุกอย่าง มีอะไรบางอย่างที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของพี่น้องตรงนี้จึงเป็นประเด็นให้พี่น้องคิดไว้ว่า ในลุ่มน้ำแม่ตาช้างที่เราจัดการ จะให้ผลลัพธ์ก็ถือน้ำออกมาดี เราจะต้องทำอย่างไรกับมัน องค์ประกอบที่จะทำให้การจัดการเป็นองค์รวมการจัดการทรัพยากรที่เกื้อกูลต่อกัน เพื่อให้ชาวบ้านมีคุณภาพที่ดีที่ยั่งยืนมันมี 4 ฐานหลักๆที่มีความจำเป็นที่จะต้องทำไปพร้อมๆ กันจะละเลยฐานใดไม่ได้ 1. ฐานรวมตัวของชุมชน มันต้องมีการรวมตัวกันทำไมผมถึงพูดเรื่องคนก่อน ฉะนั้นของมันอยู่ดีๆ ไม่มีปัญหามีปัญหาตรงที่พวกเรา ถ้าจิตใจไม่นิ่ง ยังบริโภคไม่อัน กินไม่หยุดจะมีปัญหา คนต้องมีฐานของการรวมตัวด้วยการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อน ให้มีความเข้มแข็งถึงสู่ความยั่งยืน 2. ฐานการผลิต รวมตัวอย่างเดียวไม่ทำให้เกิดผลผลิตขึ้นมาอยู่ไม่ได้ เพราะท้องมันต้องกินเข้าไปทุกวัน เพราะฉะนั้นเราก็ต้องเห็นความสำคัญของผลผลิต ทรัพยากรรวมตัวกันแล้วทำไร่นาทำสวน เราก็ดูแลเรื่องทรัพยากร ถ้าทรัพยากรที่เป็นพื้นฐานมันอ่อนแอมันเสื่อมโทรม การผลิตเราจะอยู่

ได้ใหม่ มันจะผลิตมากไม่ได้มันจะอุดมสมบูรณ์ไม่ได้ ฉะนั้นความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างจะต้องอยู่บนฐานของความรู้ ภูมิปัญญาจะต้องรักษาทรัพยากรที่มีอยู่จะต้องมีฐานการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการรวมตัวกันก่อเป็นองค์กรประชาชน แม้จะมีทรัพยากรที่มากมหาศาลถ้าต่างคนต่างใช้ไม่สามัคคีกันธรรมชาติของคนมีทั้งคนดีมีทั้งคนเห็นแก่ตัว ความจริงธรรมชาติสร้างมาดีหมดมาเสียนี้สลับกัน ตอนหลัง การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กลุ่มพลวัตกรรมที่มันไม่ดี ควบคุมสิ่งที่มันไม่ดีให้น้อยลง ผมคิดว่ากระบวนการของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างทั้งหมดทั้งเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ได้ รวมตัวเป็นกลุ่มองค์กรอย่างเดียวไม่ได้ทำให้ลุ่มน้ำแม่ตาช้างดีขึ้น มันยังผลิตอย่างเดียวไม่ดูแลทรัพยากรไม่มีความรู้ แม่ตาช้างไม่นานแห้ง ป้องกันอย่างเดียวไม่ให้เกิดการผลิตเลยเป็นเหมือนกันคนกับป่าเป็นศัตรูกัน ป้องกันการใช้อยู่อย่างเดียวแต่ไม่มีภูมิปัญญาบางอย่างก็หมดเพราะไม่รู้จักรงจรชีวิตทางที่จะทำให้มันไปทุกอย่างด้วยกันทั้ง 3 ตัว การจัดการองค์กรที่เป็นองค์กรรวมที่จะต้องทำการเกษตรกรรมที่มันเกื้อกูลต่อธรรมชาติก็คือทรัพยากรในไร่นาสวนของเราการทำเรื่องของป่าชุมชนซึ่ง โครงการจัดการสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรรวม คินน้ำป่านี้ยังไม่สิ้นสุด การต่อสู้ของภาคประชาชนไม่มีที่สิ้นสุด จะสู้จนกว่ากฎหมายจะเป็นเครื่องมือให้กับประชาชน ไม่ใช่ออกกฎหมายมาทำร้ายประชาชน องค์กรและเครือข่ายก็มีส่วน ฉะนั้นลุ่มน้ำแม่ตาช้างเรื่องการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรรวมต้องดูทั้ง 1.ทรัพยากรในไร่นาสวน สองทรัพยากรในป่า 3.ทรัพยากรในหมู่บ้านในชุมชน

ในระดับนี้เป็นความพยายามที่จะให้ชุมชนได้รับข้อมูล ความรู้ เพื่อนำไปมีการวิเคราะห์แนวคิดที่สร้างร่วมกัน

4.1.2 ระดับที่สอง การวิเคราะห์แนวคิดการจัดการทรัพยากร และการเสนอมาตรการของกลุ่มกลางน้ำ

การวิเคราะห์ การจัดการทรัพยากรของกลุ่มกลางน้ำผู้นำชุมชนได้เสนอประเด็นปัญหาที่สามารถนำไปสู่การสร้างมาตรการได้ ดังเช่น

กรณี ประเด็นการแบ่งน้ำไม่เป็นระบบและไม่เป็นธรรม นายอินสม สิงห์คำ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปง) ได้เสนอว่า

“ปัญหาของกลุ่มใช้น้ำกลางน้ำ คือ การแบ่งน้ำไม่เป็นระบบ คือคนที่มีเงินมาก หรือว่ารีสอร์ท นายทุน ใช่ว่าไปใหญ่ไปใส่ที่ดินน้ำ น้ำมีเท่าไรก็เอาไปหมด ไม่สนใจว่าคนที่อยู่ข้างล่างจะได้ใช้หรือไม่ น้ำในห้วยก็เลยแห้ง ถ้าน้ำอยู่ที่ไหนก็เอาท่อไปต่อเข้าสวน เข้ารีสอร์ท จะเห็นได้ว่าตัวอย่างที่เราไปตรวจดูที่เบตวลิด้า และไร่สวัสดิ์ เอาท่อขนาดหกนิ้วไปใส่ตรงแม่น้ำหลักมันไม่ไหลลงข้างเพราะมันเข้าท่อหมด นี่ก็คือปัญหาของเราทุกวันนี้ การใช้น้ำไม่เป็นระบบอีกอย่างคือการปล่อยน้ำในสวนปล่อยโดยไม่ปิด ปิดไม่ได้เพราะไม่ได้ใส่กาวที่ท่อตามที่เห็นมา ทำให้ท่อหลุดน้ำที่ไหลออกก็ปล่อยทิ้งไว้แบบนั้น อันนี้คือปัญหาของกลุ่มเกษตรกรกลุ่มกลางน้ำที่ไปตรวจไปเห็นมา ปัญหาอีกอย่างน้ำหายไปในลำเหมือง คือไม่ใส่ท่อแต่ทำเป็นลำเหมืองเหมือนที่ลำเหมืองอบป่าหก น้ำจึงซึมหายไปในพื้นที่ดินระหว่างทาง

พี่น้องบนคอยที่กำลังหาแนวทางแก้ไขปัญหาเบื้องต้นและหลังจากนั้นก็ได้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นมา เพื่อร่วมกันดูแลรักษาดินน้ำ บริเวณดินน้ำนั้นก็มากดี แต่พอปลายเหมืองน้ำเกลือ निकเดียว น้ำซึมหายเข้าในคอยเขาไม่ได้ทำราง (คอนกรีต) ในส่วนของชาวสวนก็เหมือนกันทำให้ไหลผ่านคอยมาน้ำในลำห้วยมีเท่าไรก็แบ่งมาหมดเพื่อที่จะเอาเข้าสวน แต่ที่นี้น้ำไม่ถึงสวนเพราะมันซึมหายไปหมด มันก็เลยมีปัญหาข้างล่างไม่ได้ใช้น้ำ เพราะมันซึมหายเข้าไปในดินบนคอย ถ้าเขาใช้ท่อมันจะเข้าท่อนี้ว ส่วนที่เหลือก็จะไหลลงห้วย ปัญหา

ริสอร์ท ปัญหาที่ริสอร์ทเกิดขึ้นใหม่ พอดังขึ้นใหม่เขาก็ต้องแย่งน้ำของเรา ปีที่ผ่านมาริสอร์ทที่เกิดขึ้นในตำบลบ้านปางหลายแห่ง พอมีริสอร์ทนายทุนต้องใช้น้ำ เมื่อใช้น้ำก็เอาท่อใหญ่ๆ ไปใส่มันว่าใครจะได้ใช้ ขอให้ตัวเองได้ใช้ก็พอ คือปัญหาของคนกลางน้ำ ปัญหาการบุกรุกที่ทำกินและป่าต้นน้ำ การบุกรุกที่ทำกินมันยังมีอยู่ แต่ใจนะที่เราไปตรวจขุนน้ำแม่ป่านแถวผานกกกมันน้อย ๆ อยู่ แต่เขาก็ไม่บุกรุกแล้ว เขาเข้าใจในการใช้น้ำในพื้นที่ทำกิน พอมาเห็นทางฝั่งตะวันตกมาทางหมู่ 8 ยังมีการบุกรุกที่ทำกินอยู่ หมู่ 8 จะบุกรุกป่าต้นน้ำของห้วยปรืออด ห้วยปรืออดจะลงแม่น้ำตาช้างที่ หมู่ 8 ทางหมู่ 3 ทางผานกกก ทางแม่น้ำโท ไปสำรวจวันนั้นแล้วไม่มีการบุกรุกป่าอีกแล้วเพราะชาวบ้านเขาให้ความร่วมมือ จะมีก็หมู่ 8 ที่ยังบุกรุกอยู่และหมู่ 7 ด้วย นี่คือขุนน้ำ(อธิบายภาพประกอบ) มาถึงบ้านกลางคอยที่ผมวาครวาว ๆ ขุนน้ำแม่ตาช้างจริง ๆ เกิดขึ้นที่ ม.7 ไหลลงมาหาน้ำตก ที่ใช้น้ำทุกวันนี้อย่างเบลอวิลา ไร่สวัสดิ์ ม.5 น้ำแม่ตาช้าง น้ำห้วยคอยขง จะมาพบกันที่ห้วยน้ำล้อม จากห้วยน้ำล้อมลงมา คือ เบลอวิลาและไร่สวัสดิ์ เขาใช้ท่อหกนิ้วไปใส่ที่เราไปเห็นและได้ไปถ่ายรูป มันก็ไหลถึงที่ปลายนิกเดียว พอดิบุหลัน บุรี ตั้งริสอร์ทใหม่ขึ้นอีก (อยู่ในเครือ Belle Villa) ก็เลยแบ่งน้ำแม่ตาช้างไปใช้อีก ลำน้ำแม่เฮือะ เดิมใช้กับหมู่ 5 ฝ่ายเก็บม่วงที่ใช้น้ำแม่ตาช้างกับ หมู่ 3 หมู่ 5 ลำเหมืองออบป่าหก ที่เราไปตรวจวันนั้นคือน้ำแม่มาโทร ลำเหมืองออบป่าหกจะเข้าสวนบวรริสอร์ท ลงอ่างบ่อแร่ หมู่ 3 และนาคคยริสอร์ท จะได้ใช้ ลำเหมืองออบป่าหกระยะทางประมาณ สองกิโลกว่า เขาเทคอนกรีตคาลำเหมืองเป็นช่วงๆ ฉะนั้นน้ำที่เข้ามาจึงมาก พอดิน้ำไหลมาถึงบนคอยบนหุบเขา น้ำมันก็ซึมลงดินพอไหลมาถึงปลายน้ำ น้ำก็เกลือ निकเดียวที่ชาวบ้านและริสอร์ทได้ใช้ ต้องหามาตรการที่ดีโดยใช้ท่อน้ำต่อจากลำเหมืองหรือฝายหรือคาน้ำได้เท่าไรใช้เท่านั้น น้ำจะไม่ซึมลงดิน คนข้างล่างก็จะได้ใช้ สายน้ำแม่ป่านจะไหลเข้าท่อ จะไม่ซึมเข้าคอย แนวทางแก้ไขต่อไปก็คงจะต้องเป็นแบบนั้น ให้เขาใช้ท่อหกนิ้วเราก็ใช้หกนิ้ว เดียวนี้เขาเอาเข้าลำเหมืองมากแต่น้ำมาถึง निकเดียว เพราะมันซึมลงคอย ขุนห้วยปรืออด หมู่ 3 ได้ใช้ใสสวนลิ้นจี่ และหมู่บ้านก็ใช้น้ำห้วยปรืออดต้นน้ำของห้วยปรืออดถูกทำลายแต่ก่อนปี 38 ผมขึ้นไปกับ อบต.ฝ่ายปกครองไปกันเขตแนวให้เขาเรียบร้อยแล้ว แต่ตอนนี้เขตที่กันไว้เขาบุกรุกเลยออกไปนอกเขตหลายไร่ ตอนนีก็ไปทางต่อที่ขุนน้ำห้วยปรืออดอีกผมก็รายงาน อบต. เมื่อวานทาง อบต.ก็ขึ้นไปตรวจสอบให้แล้ว ที่เขาถางมันเป็นป่าที่สมบูรณ์

บุหลัน บุรี เป็น เครือดังใหม่ของ Belle แต่เขาแบ่งน้ำของเราจากท่อเล็กตอนนี้กลายเป็นท่อใหญ่ บ้าน กลางคยริสอร์ทจะต่อจากฝายน้ำล้น (ฝาย กนข.) ห้วยปรืออด ชาวบ้านต่อท่อเข้าสวน ที่ลำเหมืองของบ้านกลางคยเขาก็ไม่ได้ใส่ท่อเอาน้ำมาตามลำเหมืองเป็นดินบ้างเป็นปูนบ้างเป็นช่วงๆ น้ำเข้าที่นี้มาก

แต่มาถึงปลายเหลือน้ำนิดเดียว น้ำก็จะหายเข้าป่าเข้าคอกไปแบบนี้ ระยะทางก็ประมาณ หนึ่งกิโลกว่า (จากฝาย กนข.ถึงริสอร์ท)

กรณี ปัญหา การจัดการเหมืองฝายและลำห้วย นายเฉลิม อันวิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปง) ได้เสนอว่า

"กรณีถนนทางคอง-สะเมิง หมู่4 จัดตั้งหมู่ให้ หมู่แบ่งเป็นหมู่9 ไปแล้ว แต่ก่อน อุทยานด้านนา ถึงบ้านกลางคอง เป็นหมู่4 คราวนี้แบ่งจากบ้านกลางคองทางเข้าห้วยป็นหมอง และมาถึงต้นป่าหกดตรง ศาลาประชาธิปไตยเลยไปนิดเดียว มันจะมีขุนน้ำสายน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่ หมู่4 ก็จะมีสายน้ำหลักคือน้ำ แม่ป่าน ขุนน้ำอยู่ที่คองปุย แล้วก็ต้นน้ำหลักๆ ที่มาเป็นน้ำตกศรีสังวาลย์ก็คือห้วยอีค่าง ไหลลงมาถึงน้ำ ตกศรีสังวาลย์และจะมีสายน้ำขนาดเล็ก 2 สาย เรียกว่าห้วยกฤษณาและห้วยคอกแจ่ม ที่มันไหลมาและก็ ไหลลงมาจบกับน้ำแม่มาไพรที่ก่อนจะมาถึงฝายวังหลวงของหมู่ 4 ฝายวังหลวงที่มีปัญหากับบ้านจัดสรร ม่อนธารทอง น้ำแม่สะ (แม่ดาช้าง กับแม่ป่านจะมาพบกันที่ได้สะพานทางเข้าม่อนธารทอง เรื่องมีคนเอา สัตว์ลงน้ำชาวบ้านมาร้องเรียนที่ผม และผมก็ไปดูผมก็โทรไปหา อบต. กับกรมอนามัย ดังสิ่งลงน้ำน้ำขุน มาก คราวนี้สายน้ำด้านหนึ่งอยู่ในเขตหมู่ 4 อยู่ทางฝั่งตะวันตก ก็จะมีห้วยป็นหมอง ขุนน้ำก็คือหมู่8 ดา น้ำที่ทางผู้ช่วยหมู่3 อธิบายไปเมื่อถึงขุนน้ำ ดาน้ำอะไรที่อยู่หมู่8 ไหลผ่านสวนผมมาลงที่บ้านกลางคองอัน นี้เป็นสายหนึ่งของในเขตหมู่4 แล้วก็มาห้วยฝ้าง ด้านทางใต้ของยอดคองก็มีห้วยฝ้างไหลลงมาผ่านกฤษณา คองต้นน้ำอยู่ขุนเขาอยู่ทางด้านตะวันตก มันก็มีริสอร์ทใหม่เกิดขึ้นที่จริงไม่ใช่ริสอร์ทใหม่เขาเปลี่ยนชื่อ จากบ้านเคียงคองมาเป็นคองทอง ก็คือบ้านเคียงคองนั่นเองแล้วต่อมาก็เป็นสายน้ำเล็กเป็นห้วยแห้งก็คือห้วย แก้ว หลังบ้านท่านรองนายกสุชัย พาณิชกัต นี่คือน้ำในพื้นที่เขตหมู่4 ปัญหาคือน้ำใช้ขาดแคลน ในฤดูแล้ง คือ หมู่4 น้ำที่ฝายวังหลวงจากน้ำแม่ป่านจะใช้เพื่อการเกษตรบริเวณรอบๆวัดแล้วก็เพื่ออุปโภค บริโภค เพราะจะมีลำเหมืองจากฝายวังหลวงมาใช้ในพื้นที่ หมู่4 หมู่ 9 บางส่วนประมาณ 100 ไร่เรือน พอถึงหน้าแล้งน้ำจะขึ้นเงินและก็มีปัญหากับม่อนธารทอง บิบลำห้วยเข้ามา ทำการก่อสร้างรู้สึกจะมี ปัญหากันมาตลอดยังคงตกลงกันไม่ได้ดี ดังนั้นน้ำจะไม่พอใช้ในหน้าแล้งส่วนหน้าฝนไม่มีปัญหาอะไร ข้อ 2. การบุกรุกการขยายพื้นที่ทำกินก็มีปัญหา ซึ่งเป็นต้นน้ำในส่วนน้ำย่อย ผมไม่โทษข้างบนอย่างเดียวข้าง ล่างก็ทำลายเหมือนกันเท่าที่ตรวจดูทุกส่วนมีการขยายพื้นที่อยู่ซึ่งขณะนี้ทางหมู่3 ป่ารักษาก็ยังแก้ปัญหา ไม่ตกเหมือนกัน เพราะว่าไม่รู้มีอะไรติดขัดไปตรวจสอบวันนั้นก็ใหม่เอี่ยมเลย ไม่รู้ว่ามีอะไรเขาถึงแก้ไข ไม่ได้ ข้อ 4. การตัดไม้ทำลายป่า ไม้สักไม่มีแล้ว ยังมีการทำลายอยู่ไม้สักต้นเล็กต้นใหญ่ยังมีการ ทำลายอยู่จนกันอยู่ เจ้าหน้าที่จับไม่ได้ และก็โทษริสอร์ทซื้อ บ้านผู้หลักผู้ใหญ่ซื้อ ข้อ 5 การใช้ยาโดยที่ ไม่มี กฎระเบียบ ไม่มี กติกา ควบคุมอย่างทุกหมู่บ้านใครจะต่อขังก็ไม่ต้องบอกไม่ต้องแจ้งแล้ว ถ้าใช้ กันอย่างไม่ระมัดระวัง ข้อ 6. ขยะมูลฝอย น้ำเสีย จากโรงแรมต่างๆ ตามที่ผมตอนเป็นกำนันเคยไปตรวจ ยังมีบางแห่งที่ปล่อยน้ำเสีย ตามที่ทาง อบต. จัดไปคูที่ชลบุรีเขาจะมีบ่อบำบัดต่างหากแล้วทางโรงแรมเขา จะมีที่กักเก็บเอาน้ำเสียมาบำบัดก่อนปล่อยลงที่ถังอะไรของเขาผมจำไม่ได้ เรื่องขยะ ทั้งขยะตามลำน้ำก็ยัง มีอยู่ที่ไปตรวจวันนั้นสายน้ำหลักที่เหลือก็คิดเอาเอง การแก้ไขปัญหาก็ได้เท่าที่เขียนได้ ก็คือ ต้องหา

แหล่งน้ำเพิ่มเติม ประชากรไม่ได้เพิ่ม เพียงแค่คนรวยเข้ามา กลุ่มห้วยไร่ เด็กๆ ลูกคนเดียว บางที่ไม่อยาก
 มีลูกด้วยซ้ำ โรงเรียนก็ยุบไปทีละโรงเรียน ไม่มีแล้วมีการขยายพื้นที่มีการคิดไม่ทำลายป่าในกลุ่มของ
 พวกผม หาแหล่งน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง สองจำกัดพื้นที่ทำกินห้ามขยายแนวเขตปึกป่าอย่างที่คุณช่วยหมู่ 3 ทำ
 ไปแล้ว ตามรักษาป่าไม้ที่สมบูรณ์เอาไว้ ถ้าตรงไหนที่สมบูรณ์แล้วก็ป้องกันเอาไว้ดีกว่าที่จะไปแก้ไข เคย
 เจอแล้วหมู่ 4 สองแห่งพอป่าสมบูรณ์ก็ไปถาง คนที่มีเงินมีทองมีตำแหน่งก็เถียงเขาไม่ได้ เขาก็จะแบ่ง
 ออกไป จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าจะเป็นระดับหมู่บ้านหรือระดับตำบลก็ได้ประจำ ข้อหาสร้างจิตสำนึกอันนี้
 ก็คือการอบรมสั่งสอนให้มีจิตสำนึกว่าป่าไม้สำคัญ อันนี้ไม่ใช่ลงทะเลเบียนเกษตรกร แต่เป็นการจัดทำ
 ประวัติเกษตรกรผู้ทำสวนเมื่อคืนผมจัดตั้งไปแล้ว สายห้วยปันหมอง มีกว่า 25 คน มีที่ไร้จัดทำประวัติไว้
 โดยคนที่อยู่ตรงเขตป่าเราจะได้ว่าพื้นที่เขาเท่าไร 4 - 5 ไร่ แล้วเราจะได้ตรวจดูว่ามีการขยายพื้นที่หรือไม่
 ข้อเจ็ด จัดทำผังเมือง ผังเมืองก็คือ อบต. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็คือ อบต.จะต้องมาช่วยกันว่าค่อ
 ไปในพื้นที่ตรงไหนถ้าสมมุติว่าจะให้จัดชุมชนหรือบ้านพักตากอากาศ เคียวนั้นบ้านมันขึ้นคอยแล้ว
 มองไปไหนมันก็จะปนสลับเป็นคอนกรีตมันไม่สวยเลย เพราะฉะนั้นจุดขายของบ้านปงคือป่าเราต้อง
 พยายามปลูกป่า เราจะทำยังไงให้เราทำผังเมืองให้อยู่เป็นสัดส่วนได้ว่าตรงไหนสมควรสร้างตรงไหน
 ไม่ควรสร้างอันนี้ อบต. เกี่ยวข้องแน่นอน ถ้า อบต. ไม่ทำกฎหมายเขาจะบุไว้ว่าให้พวกเราเสนอเข้าไป
 พร้อมด้วยกฎระเบียบของพวกเรา มีหนังสือไป เขาเปิดโอกาสให้เราเสนอกฎหมายของชุมชนได้ให้ควม
 คุ้มครองพัฒนาอย่างไรทิศทาง อย่างรีสอร์ทจะเกิดขึ้นก็เกิด อยากจะต่อก็ต่อ เวลาจะทำพาราไอร์ มี 100 กว่า
 ไร่ เนื้ออุทยานไม่ใช่เนื้อเหมือนกันถ้าขึ้นไปทางนั้นผมว่าปัญหามันก็จะมากที่จะตามมา ดังนั้นผมก็ขอ
 ฝากท่าน อบต. สองท่านที่มาเป็นตัวแทนในวันนี้เรื่องการวางผังเมืองว่าเราควรระวังกันยังไง ให้ อบต.
 ทำคนเดียวก็ได้พวกเราต้องช่วยกัน ข้อแปด ไม้บุกรุกฝั่งลำห้วย ห้วยเล็ก ห้วยใหญ่ ห้ามบุกรุก เคียวนี
 ห้วยน้อยหายไปแล้ว ส่วนห้วยใหญ่ก็เบียดมาจะเป็นลำคลองอยู่แล้ว ปลูกต้นไม้ ปลูกหญ้า ปักป้ายไว้ตรง
 ไหนที่ยังไม่มีการบุกรุกก็หาป้ายมาปักเอาไว้ เพราะว่าวันนี้ผมเอาภาพกฤษฎาณคร ที่บุกรุกมาให้ดูด้วย
 และที่ ปางยาง เมื่อวานและวันก่อนมีคนมาร้องเรียนผม บอกว่าไม่อยากอยู่แล้วพ่อกำนัน อยากย้ายไปอยู่
 ที่อื่น ทางเข้าปางยางฝั่งห้วยอยู่ในเขตอุทยานด้วย แล้วเอาหินเอาอะไรออกหน้าเกลียดมาก ที่ผมไปดูมา
 เมื่อวันก่อน แล้วชาวบ้านตามมาบอกผมก็ไม่รู้จะแก้ยังไงเพราะฝ่าย อบต.เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดมาก ชาว
 เขาเดินทางไม่สะดวกสบายเป็นผู้มีอิทธิพลผมเคยทะเลาะกับเขามากครั้งหนึ่งแล้ว ในปัญหาเรื่องแรงงาน
 ต่างค่า ผมไม่ได้ทะเลาะคนเดียวมีชาวบ้านไปด้วยถ้าผมทะเลาะกับเขาคนเดียวมีหวังโดนใช้ไปแน่ ถ้า
 ชาวบ้านกับผม ผมไม่กลัวหรอกเพราะเขาจับดันชนปลายไม่ถูก ก็หลายพื้นที่อย่าง กฤษฎาณครถางข้าง
 ห้วยเขาอาจจะเอาหินออกมันโล่งไปหมดพอปรับปรุงขยายบ้านจัดสรรไปแล้วเขาก็จะปลูกหญ้าเราเดินเข้า
 ไปไม่ได้เดียวไปเหยียบของเขา ปัญหามันจะตามมาอีกมาก ปักแนวเขตลำห้วยให้แน่นอน ในลำห้วยที่ยัง
 ไม่ได้พัฒนา ที่ปักไปแล้วและที่เขาปลูกต้นไม้ปลูกหญ้าไปแล้วจะแก้ไขอะไรในการรื้อลำตัวนี้
 ห้ามกันฝ่าย เราไปเจอมาแล้วที่ฝ่าย กนข.กันฝ่ายส่วนตัวใช้น้ำส่วนตัว ของคุณชินรงค์ ไม่ได้เราไม่เห็น
 ด้วยแบบนี้ ถ้าเป็นของส่วนรวมขอให้มีการเปิดเปิด "

กรณี ประเด็นการตัดไม้ทำลายป่า นายไสว ยานูญนะ ตัวแทน อบต.บ้านปง

สำหรับปัญหาของหมู่ที่ 1 ก็คือเป็นหมู่บ้านที่อยู่ท้ายของตำบลของตำบลบ้านปง และเป็นหมู่บ้านที่ติดต่อกับสามตำบล คือตำบลบ้านปง ตำบลน้ำแพร่ ตำบลหนองควาย ปัญหาของหมู่ 1 ในเรื่องของ การตัดไม้ทำลายป่า ตอนนี้ผมก็หนักใจเหมือนกันเห็นไปถึงตรงโค้งห้วยเลี้ยวทางทิศตะวันตกของถนน เรื่องน้ำตอนที่ผมได้เข้าประชุมกับหมู่ 1 ชาวบ้านก็เดือดร้อนเหมือนกันในหน้าแล้งน้ำในบ่อจะ ไม่มีเลย อันนี้คือปัญหาหมู่ 1 ส่วนหมู่ 7 จะอยู่ร่วมกับพวกรีสอร์ท ตอนนี้รีสอร์ทหลายแห่ง จะมีปัญหาเรื่องน้ำ ริ สอร์ทเขาใช้ท่อใหญ่ คนจนเราบางครั้งท่อหนึ่งนิ้วเรายังไม่มีปัญญจะใช้ แต่คนรวยเขาใช้ท่อห้าถึงหกนิ้ว มันก็ทำให้มีปัญหาระดับน้ำ อย่างที่พี่อินสมว่า น้ำหมู่ 7 ไม่ไหลลงมาเลย เพราะว่ามันมีรีสอร์ทและก็มี การซื้อขายที่ดินมากพอสมควร อย่างที่เขาว่าคนรวยไล่"คนจน และคนจนก็ไปหาที่อ้างใหม่มันเลยทำให้เกิด ปัญหา และมีการต่อท่อใหม่อีก 3 เส้นจากขุนน้ำแม่คำช้าง เพราะเราขาดระเบียบ ขาดระบบ เรื่องของการ จัดการน้ำ จึงเป็นอย่างนี้

กรณี ประเด็นการบุกรุกลำห้วย ที่ดิน นำนายไกรวุธ หมั่นชัย คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฯ (ตัวแทนปลาย น้ำ)

"พูดถึงการบุกรุกเรื่องดิน น้ำ ผมไปดูในเอกสารสิทธิ เห็นบ้านหนึ่งมันจะคิดลำน้ำ ถ้าทำให้ถูกต้อง ก็ต้องเป็นคิดกันกันน้ำห่างไปกี่เมตร ๆ แบบนี้มันควรจะถูกต้อง แต่ทางรัฐทางหลวงเขาออกมา มันก็ผิด ถ้าบ้านคิดลำน้ำก็ควรระบุว่าคิดกันกันน้ำห่างกี่เมตร ๆ ควรจะระบุให้ชัดเจน และจะได้หาแนวทางแก้ไข ได้ ข้างในนี้อาจจะมีการบุกรุกดิน น้ำ แล้วเราจะหามาตรการแบบใดที่จะมากำหนดกฎเกณฑ์ ว่าถ้าคุณ ทำสมมุติว่า 5-10 เมตร เป็นคันเหมือง คันกันน้ำไว้ ที่ไม่ได้มาทำประโยชน์ริมของมันอาจจะปลูกกล้วย หรืออะไรในสภาพของป่าไม่ให้มันแห้งให้มันอุดมสมบูรณ์ให้ดูน้ำและคายน้ำออกมา ก็เอกสารสิทธิ บอกว่าคิดลำน้ำไม่ได้ระบุว่าคิดกันกันน้ำ ถ้าบอกว่าคิดกันกันน้ำเราสามารถที่จะบอกเขาได้ว่าควรห่างกี่ เมตร ๆ "

กรณี ประเด็นการใช้น้ำของรีสอร์ท นายวิรัช มีหนูน คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฯ (ตัวแทนรีสอร์ท)

"ปัญหารีสอร์ท ถ้าเราจะมองอีกด้านหนึ่งก็รีสอร์ทเป็นตัวเจ้าปัญหา ผมก็เป็นในส่วนของผู้ใช้ น้ำและตัวแทนรีสอร์ท ที่เราไปพบน้ำมันหายไปที่บ้านปงวิลเลจ มีอ่างเก็บน้ำถึง 3 อ่าง ที่สามก็คืออุทยาน ที่เป็นรีสอร์ท อันที่สี่เป็นสวนไพรพรรณ นี่เป็นรีสอร์ทเหมือนกันแต่ยังไม่ได้เปิดดำเนินการตัวนี้จะใช้น้ำ แม่ตึ๊ดและเวียงคำฟ้า เป็นบ้านพักของนายทุนที่เราเห็นหลังตรงข้ามกับโรงเรียนทุ่งโป่ง จุดที่หกคือศูนย์ ฝึกอบรมไทยพาณิชย์ จุดที่เจ็ด กฤษฎานครคือเป็นโครงการของบ้านจัดสรรอันนี้ผมขอเล่าให้พี่น้องฟังว่า พ่อกำนันเฉลิมว่าโครงการของกฤษฎานครนี้แล้วถาลำห้วยจริงแล้วเขาจะมีโฉนดอยู่ ผมไปวัดดูแล้ว หลักโฉนดจะอยู่ห่างริมน้ำไปถึง 3 เมตร อันนี้ผมขอฝากทางอบต. เพราะเป็นหน้าที่ของท่านโดยตรงที่นี้ อบต.มีอำนาจ อย่างไรก็ตามเราไปศึกษาในเรื่องของกฎหมายกัน ผมก็เป็นอดีต อบต. มาก่อน ก็ศึกษามาไม่ค่อย มาก อำนาจอยู่ในมือเหมือนเรามีดาบอยู่ในมืออยู่ที่ว่าเราจะฟันหรือไม่ฟันหรือว่าเลือกที่ฟัน อย่างตัวนี้เรา

ยึดได้เลยถ้าหมู่บ้านเกิดขึ้น สมมุติถูกคนคนรวบมาซื้อเขาจะต้องขึ้นบ้านเขาจะต้องมาขออนุญาตจาก อบต. ไซ้ไหม นายช่างจะต้องยืนยันได้เลยว่าคุณอย่ารุกร้าเขตโฉนด หากรุกร้าก็ถือว่าเป็นที่สาธารณะ ประชาชนเข้าไปเหยียบหญ้าคุณไม่สามารถที่จะไปว่าเขาได้ ก็มันมีอำนาจอยู่ในตัวของเอง ผมขอฝาก ทางอบต. เป็นหลักความจริง อันที่แปด เป็นของอาจารย์เตียง เป็นสวนปาล์ม ถัดขึ้นไปก็เป็นบ้านผู้พัน จะเป็นบ้านเดิมของประธานเราเขาได้ขายไป ม่อนศาลฟ้าตรงข้ามกับกฤษฎาคอย ถัดขึ้นไปก็สวนรุจิรา เป็นบ้านพักตากอากาศ ก็ไม่เชิงพอถึงเทศกาลมาเขาก็ ขายบ้านเหมือนกัน คัดป้ายมีบ้านให้เขาพักก็เหมือนกับ ทำกิจการครั้งหนึ่งเหมือนกัน อย่างกฤษฎาคอยก็อย่างที่เห็น ผมยอมรับว่าใช้น้ำมาก ช่วงหน้าน้ำมันไม่มีอะไรให้เราสนใจ คือน้ำมันมามากอยู่แล้วก็ใช้เหมือนเดิม แต่พอหน้าแล้งน้ำมาน้อยมันก็เข้าที่กฤษฎาคอยหมดมันก็เป็นเรื่องธรรมดาไซ้ไหม คือน้ำน้อยใช้แค่นั้น ถัดขึ้นไปจะเป็นม่อนธารทองอันนี้เป็นบ้าน จัตุรกีใช้น้ำของแม่ฮะ (แม่คำช้าง) จะต่อมาทางฝ่าย กนข. แล้วเข้ามาที่ยอดคอย คือเข้าไปที่ยอดคอยก็มีการใช้น้ำจากฝ่าย กนข. ใช้แม่คำช้างเหมือนกัน มันจะมีสวนลูกท้อที่เกิดใหม่เป็นบ้านพักตากอากาศของคนรวบ เข้าไปอีกก็เป็นของคุณเฉลิม ไม่ใช่ประธานเราละ เฉลิมคนละเฉลิม เข้าไปอีกที่เราเห็นเป็นต่อทองริสอร์ท เราอาจจะคิดว่าเป็นริสอร์ทใหม่ จริงๆ แล้วไม่ใช่ คือเป็นสวนเดิมซื้อสวนเคียงคอยแต่ใช้ชื่อใหม่ นายทุนมาพัฒนาหาเงินใหม่ ทำเป็นกิจการ ขึ้นไปก็เป็นที่ร่มไม้สาธาร อันนี้ตรงข้ามกับกลางคอยใช้น้ำไม่ใช่ใช้น้อยเหมือนกัน เมื่อก่อนที่เราเห็นเป็นสวนมะม่วง แต่ตอนนี้เป็นบ้านพักตากอากาศนี่ก็ใช้น้ำมาก บริเวณของบ้านกลางคอยจะมีคือจะมีสระน้ำกว้างประมาณ 2 เมตร ลึกประมาณ 80 เซนติเมตร รอบกลางคอย บ้านกลางคอยมีเนื้อที่ประมาณ 14 ไร่ คุณคิดได้ว่าบริเวณ 14 ไร่ ขุด 2 เมตร คูณ 80 เซนติเมตร มีน้ำเต็มตลอดและมีน้ำเต็มตลอดปี คือน้ำเข้าหัวออกท้าย ขึ้นไปอีกก็ม่อนเอื้องคอยที่เลขกลางคอยไป ขึ้นไปอีกคือตรงห้วยอันนี้ค่อนข้างหัวหมอหน่อยคือเขาเอากฎหมายอะไรไม่รู้เยอะเยอะมาอ้าง ขึ้นไปคือบ้านอาจารย์พรชัย ตรงข้ามกับนภคคอยอาจารย์พรชัย จะกินน้ำใช้น้ำที่ห้วยปุ้รอด ห้วยที่หน้านภคคอยเป็นหลังบ้านของอาจารย์ที่มีหนองปลาอยู่หลังบ้านพี่ตีบ เขามีอ่างอยู่ หนึ่งอ่าง อันนี้เขาจะมีอ่างของเขาช่วงหน้าแล้งไม่ค่อยมีน้ำแล้ว นภคคอยใช้น้ำที่บ่อแร่ของหมู่ 3 ขึ้นไปก็ยิ่งหนักที่เราไปเดินสำรวจคราวก่อนมีใช้น้ำมาก และกักน้ำในลำห้วย ปล่อนน้ำเสียลงน้ำด้วย อันนี้เป็นปัญหาที่ค่อนข้างหนัก ผมเป็นตัวแทนของกลุ่มผมหนักใจที่สุด อันนี้ถ้าเป็นคอไม้ก็เป็นคอที่ใหญ่หน่อย อันนี้เกิดขึ้นใหม่คุ้มชนพล เราอาจจะไม่คุ้นหูที่มีด้านบน แลวร้านกาแฟ สวนบัว โรงเรียนนานาชาติ อันนี้ค่อนข้างใหญ่ ขึ้นไปเป็นบุหลันบุรีต่อไปเป็นเบลวิลล่า เบลนีใหญ่ อันนี้ก็คอใหญ่เหมือนกันครับตัวนี้ เหมือนที่เราไปเห็นกักลำห้วยเดิมๆ และถึงวันนั้นที่เราไปแล้วมีปัญหาคือไร้วัวสด วันนั้นเราไม่ได้มีหนังสือเวียนมาหาเขา เขาถึงว่าเราก่อนข้างไปบุกรุกจริงๆ แล้วเราไปเดินริมลำห้วย ผมถึงหนักใจผมอยากจะฝากคณะกรรมการฟื้นฟู มันไม่ใช่บุกรุกลำห้วยอย่างเดียว เขาเอาลำห้วยเป็นของเขา วันนั้นเราเดินริมลำห้วยเขายังมีปัญหากับเรา ขนาดบ้านปางยางเรายังไม่ได้ออกจากประตูได้ออกทางรั้ว อันนี้ไม่ใช่แค่บุกรุกแต่เขาเอาเป็นของเขาเลย แต่เราเดินริมห้วยยังว่าเราบุกรุกที่เขา อันนี้เราจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไรในปัญหานี้ ถัดขึ้นไปอย่างห้วยน้ำล้อมย้อนกลับมาถึงการใช้น้ำของเบลวิลล่า กับไร้วัวสด ใช้น้ำที่น้ำตกแม่คำช้าง วันนั้นที่เราไปสำรวจดูมันจะมีท่ออยู่ 7 เส้น ถ้าเราหันหน้าขึ้นไปทางห้วยน้ำล้อมซ้ายมือมี 3 เส้น ขวามือมี 4 เส้น มีท่อหกนี้อยู่หนึ่ง

เส้นและพวกนั้นจะเป็นสี่นิ้วของอาจารย์พรชัยหนึ่งเส้น ของหมู่บ้านแม่สะหนึ่งเส้น เบลวลิล่าสองเส้นต่อขนาดหกนิ้วและสี่นิ้ว ฟังซ้ายมือเป็นของไร่สวัสดิ์หนึ่งเส้น และเป็นของสวนกุหลาบห้วยเขียด

ห้วยน้ำล้อมเขาจะใช้น้ำสองแม่ คือ ห้วยคอกขุย กับห้วยปางยาง ขึ้นไปปางยางผมก็ยิ่งหนักใจเราเข้าไปแต่ได้มูคร้อออกมาคือเราไปกลัวเขาเขามืออิพล ตัวนี้ผมไปดูแล้วสวยมากผมว่าระดับเราคงไม่มีปัญญอยู่บ้านขนาดนั้น หลังหนึ่งผมว่าเป็น 20 ล้าน ไปสำรวจด้วยกันที่ได้มูคร้อออกทางรั้วใจ ที่ปางยางเหนือจากปางยางผมไม่ได้เขียนนะเป็นทุ่งหัวหินที่กำลังพัฒนาและที่ได้บ้านปางยางนี้มีอีกที่เป็นสวนของนายทุนใหญ่ชื่อเเร เข้าไปที่ห้วยผักไผ่เป็นของโครงการหลวงและเข้าไปนี่ก็จะเป็นของ คุณเฉลิม มัตถาคำ หุบหมอนนี้ก็เหมือนกัน อันนี้ผมจะเล่าถึงแผนที่นี้เท่านี้ คือปัญหานี้ถ้าผมบอกว่าพวกผมกลุ่มรีสอร์ทใช้น้ำน้อยพวกเราก็ต้องหัวเราะผมแน่ ดูการใช้น้ำจะเยอะกว่า 2-3 คำบตรวมกัน

แต่ผมขอฝากข้อคิดให้กรรมการด้วยว่า อันนี้เป็นภาพที่เราเห็นชัดเจนแต่คณะกรรมการขอนี้ก็อีกครึ่งว่าชาวบ้านก็อย่าไปมองข้าม อย่างที่เราไปสำรวจอย่างที่เราเห็นสวนลื่นจี่ น้ำแม่เนาไทร มีเท่าไรมีกี่สวน น้ำแม่ปานมีกี่สวน นอกเหนือจากที่เราไม่เห็นอีก หมู่ 3 ห้วยปู้รอด ก็สวน ทางห้วยปันหมองมีกี่สวนเราไม่ต้องพูดถึง เราลืมนึกไปถ้าเป็นรูปมันก็เปรียบเหมือนภาพขาวดำเราเห็นไม่ชัดเจนมันหลบ ที่จริงใช้น้ำหมด แล้วอันนี้เป็นภาพที่เราเห็นได้ชัดเจนถูกกล่าวหาว่า ที่อื่นก็ใช้เหมือนกันแต่ที่ผมไปดูวันนั้นผมว่าร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะว่าลื่นจี่ติดลูกหมด ไม่ว่าสวนพื้น้องบนคอกขุยไม่ว่าสวนพื้น้องทางแม่สะมันติดลูกหมดมันก็ต้องใช้น้ำร้อยเปอร์เซ็นต์ผมขอฝากข้อคิดไว้กับคณะกรรมการฯ อยากให้ดึงกลุ่มรีสอร์ทเข้ามาช่วยเราแก้ไขปัญหานี้ หนึ่งคือเรื่องที่เราช่วยว่าน้ำในลำเหมืองที่ซึมเข้าในพื้นดิน เรามีแผนการทำลำเหมืองหรือไม่ เราอาจจะขอทุนจากพวกนี้ สมมุติเราทำเป็นรูปธรรมแล้วเองบตัวนี้ไปช่วยเหตุผลเราว่าเขาเอาเงินทุนมาช่วยเรา เราไปทำเหมืองนี้แล้ว เขาจะได้รับผลประโยชน์ก็คือน้ำมันต้องมากขึ้นกว่าเดิม เหตุผลเรามีพอ คือเราช่วยกันคิดถึงที่ทำ ทั้งหมดนี้ผมว่ามหาศาล"

ด้วยการแลกเปลี่ยนร่วมกันในกรณีประเด็นปัญหา ดังกล่าวชุมชนจึงพยายามหาแนวทางแก้ไขโดยมีการพูดคุยสรุปบทปัญหาและหาแนวทางแก้ไขในระดับหมู่บ้าน

จากการสรุปปัญหาของแต่ละหมู่บ้าน ได้นำมาสู่การแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มโดยกระบวนการดังกล่าวทำให้กลุ่มกลางน้ำเกิดแผนการจัดการลุ่มน้ำและเกิดมาตรการ ดังนี้

แผนการจัดการน้ำของกลุ่มกลางน้ำ

แผนการจัดการ	มาตรา/กติกา/แนวทางแก้ไข	กิจกรรม
แผนการจัดการป่า		
1. การบุกรุกพื้นที่ป่า	1. ให้มีการตรวจสอบการบุกรุกพื้นที่ป่าให้ชัดเจน และต้องสามารถระบุได้ว่าบุกรุกเพิ่มจากพื้นที่เดิมอย่างไร 2. หากมีการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่ต้องยึดพื้นที่	1. องค์กรชุมชน + อบต. ต้องทำหลักเขตพร้อมป้ายเพื่อป้องกันการล่อแหลมต่อการบุกรุก

	ที่ดิน และไม่ออกเอกสารสิทธิให้ 3. กรณีพื้นที่ ที่มีเอกสารสิทธิอยู่แล้วแต่บุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติม ต้องยึดพื้นที่ที่บุกรุกและนำไปปลูกป่าทดแทน	รุก 2. ให้มีการถ่ายภาพเขตและทำแผนที่แนวพื้นที่ทำกิน ให้เป็นหลักฐานที่ชัดเจน 3. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการลุ่มน้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2.การทำลายป่าและขายไม้ให้นายทุน	1. หากพบเห็นการทำไม้เถื่อนในเขตป่าอนุรักษ์ให้แจ้งความ จับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด	1. ประสาน/ให้ข้อมูล/ขอความร่วมมือไปยังสถานประกอบการ นายทุนไม่ให้ซื้อไม้ผิดกฎหมาย 2. สร้างความเข้าใจกับกลุ่มทำไร่เลื่อนลอย
3.แผนฟื้นฟูป่า	1. วางแผนการปลูกต้นไม้ (กล้วยป่า) ทดแทน พื้นที่ที่มีการบุกรุก โดยเฉพาะป่าต้นน้ำ 2. จัดตั้งคณะกรรมการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบทุก 3 เดือน 3. กระจายข่าวสารเรื่องการอนุรักษ์/การปลูกป่าให้ประชาชนทราบอยู่เสมอเพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่า	1. ปลูกกล้วยป่าในลำห้วยสาขาที่มีน้ำซึม 2. ขอความร่วมมือกับเจ้าของสวนที่ติดกับลำห้วยช่วยกันดูแลต้นกล้วยที่ปลูกหรือรักษากล้วยที่มีอยู่แล้ว(วิธีการรักษา)
แผนการจัดการที่ดินปัญหา		
1.การขายที่ดิน (สวน, ที่นา, ไร่)	1. ให้มีการปฏิรูปที่ดินใหม่ 2. ห้ามขายที่ดินให้กับนายทุน 3. ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าและพื้นที่ต้นน้ำ 4. หากมีการฝ่าฝืนบุกรุกป่า ขายที่ทำกินจะเวรคืนให้เป็นของแผ่นดิน	1. สร้างความรู้ความเข้าใจต่อชาวบ้านเรื่องการขายที่ดิน 2. รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลตามสื่อต่างๆ เช่น

2.รีสอร์ทขยายกิจการ	1. รีสอร์ทที่มีอยู่เดิมห้ามขยายกิจการ 2. ไม่ให้มีการสร้างรีสอร์ทใหม่ขึ้นอีกในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	วิทย์ หนังสือพิมพ์ 3. ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมในการดูแลป่า
3.การรุกล้ำลำน้ำ	1. ห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างริมน้ำ 2. ห้ามถมที่ริมตลิ่ง 3. ห้ามปลูกไม้(ประดับ)+ดอกไม้+หญ้า ริมตลิ่ง 4. ให้รีสอร์ททำทางเดินสาธารณะในบริเวณสายน้ำแม่ตาช้าง	1. จัดประชุมรีสอร์ท-ผู้นำชุมชน+คณะกรรมการ+หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
แผนการจัดการน้ำ ปัญหา 1.น้ำไม่พอใช้	1. ลดปริมาณการใช้น้ำ 50% (ฤดูแล้ง) ทั้งรีสอร์ทและชาวบ้าน 2. ให้มีการรักษาดินน้ำ,ตาน้ำ โดยขอกันพื้นที่ตาน้ำ ไม่ให้มีการทำลายและให้มีการรักษา โดยปลูกกล้วยทุกสายน้ำย่อย 3. ห้ามมีการทำลายบริเวณตาน้ำ	1. ทำเขตป้ายชี้แนวเขตในเรื่องที่ดินทำกิน+ลำน้ำ+ป่าอนุรักษ์ 2. ทำหลักฐานชี้แนวเขต เช่น รูปถ่าย แผ่นที่
2.การกักเก็บน้ำของรีสอร์ท	1. ให้รีสอร์ทสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเพื่อใช้น้ำแล้ง 2. หากมีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำ ห้ามสร้างในพื้นที่สาธารณะ 3. ในพื้นที่สาธารณะ (ห้วยสายน้ำตาช้าง)ที่มีการสร้างฝายสาธารณะต้องมีประตูเปิดด้วย	1. แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบและควบคุมสายน้ำย่อย 2. ขอกันพื้นที่บริเวณตาน้ำ หรือที่น้ำออก ห้ามแผ้วถางและครอบครอง 3. จัดทำแผนฟื้นฟูตาน้ำ
3.รีสอร์ทเปลี่ยนเส้นทาง	1. ให้รีสอร์ทสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเพื่อใช้น้ำแล้ง 2. หากมีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำ ห้ามสร้างในพื้นที่สาธารณะ 3. ในพื้นที่สาธารณะ (ห้วยสายน้ำตาช้าง)ที่มีการสร้างฝายสาธารณะต้องมีประตูเปิดด้วย	1. แจ้งข้อมูลเส้นทางสายน้ำแกวรีสอร์ท 2. ให้มีการหาพื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำหรือหาแหล่งน้ำ 3. สำรวจเส้นทางฝายอ่างเก็บน้ำ ของชาวบ้านและรีสอร์ท
	1. ห้ามมีการปรับเปลี่ยนหรือรื้อถอนเส้นทาง	1. แต่งตั้งคณะกรรมการ

ทางสายน้ำ	น้ำ นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ	ตรวจสอบ และควบคุมสายน้ำย่อย
4.คุณภาพน้ำเสีย	- ห้ามทิ้ง/ปล่อยน้ำเสียสู่สายน้ำแม่ตาช้าง - ห้ามทิ้ง/นำขยะลงสู่ลำน้ำ ถ้าเหมือง หรือทิ้งข้างลำน้ำ - รีสอร์ทต้องมีบ่อบำบัดน้ำเสียตามกรมอนามัย - ตรวจสอบคุณภาพน้ำทุก 6 เดือน	- ให้มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยคณะกรรมการฟื้นฟูฯ ปัญหา น้ำเสีย - ประสานงานกับกรมอนามัยตรวจสอบคุณภาพน้ำทุก 6 เดือน
แผนการจัดการคน		
ปัญหา		
1.รีสอร์ท ไม่ยอมเข้าใจการแก้ไขปัญห(ยกเว้นกฤษฎาอาศัยและไทยพาณิชย์)	- ให้มีการประสานงานให้ข้อมูลกับรีสอร์ทในเรื่องการแก้ไขปัญหาและ - หากรีสอร์ทเพิกเฉยต่อการแก้ไขปัญหไม่ให้ความสนใจต่อการจัดการร่วมโดยชุมชน ชุมชนจะมีมาตรการปิดเส้นทางน้ำและประตูเข้าออกของรีสอร์ท	- ทำเอกสารเผยแพร่ - จัดประชุมทำความเข้าใจต่อรีสอร์ท
2.คณะกรรมการกลางน้ำไม่มีตัวแทนที่ชัดเจน	- ให้การจัดตั้ง-เพิ่มสัดส่วนคณะกรรมการกลางน้ำ - ให้มีสัดส่วนของ อบต. เข้าร่วม	- จัดตั้งคณะกรรมการกลางน้ำโดยเพิ่มให้มีบทบาทการกำกับดูแลการใช้น้ำ - ให้ทุกหมู่บ้านส่งตัวแทนเข้าร่วมคณะกรรมการ
3.สมาชิกผู้ใช้น้ำขาดจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน	- สร้างกฎกติการ่วมโดยแบ่งปันน้ำอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมและเป็นกฎ/ระเบียบร่วมของสังคมในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง - สร้างจิตสำนึกและให้ความรู้โดยการจัดให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ร่วมกัน - สร้างให้เกิดการใช้น้ำที่เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มีอยู่ เช่น ให้มีการลดท่อให้เล็กลงกว่าเดิม	- จัดเวทีการใช้น้ำร่วม เช่น การลดขนาดท่อ - จัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรื่องการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

4.4 ขั้นตอนที่สาม การสร้างกติกาของกลุ่มปลายน้ำ

กลุ่มปลายน้ำพยายามที่จะสร้างกติกาการใช้น้ำของชุมชนนั้นได้มีอุปสรรคหลากหลายกว่ากลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ เนื่องจากชุมชนต่างคนต่างอยู่และหากไม่มีสถานการณ์ ภัยแล้งเฉพาะหน้าเกิดขึ้นก็จะไม่รวมกลุ่มกัน

ในปัจจุบันกลุ่มปลายน้ำเห็นความสำคัญต่อการรวมกลุ่มเพื่อการจัดการร่วมกันเนื่องจากว่ามีเวทีของการแลกเปลี่ยนปัญหาการใช้น้ำ การเสนอแนวทางแก้ไข และนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้แต่ละกลุ่ม หรือผู้ใช้น้ำปลายน้ำ

จากการประชุมกลุ่มปลายน้ำ วันที่ 2 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์ประสานงานลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ต.หนองควาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่ ได้แลกเปลี่ยนร่วมกันในเรื่องการสรุปบทเรียนคณะกรรมการฟื้นฟูแม่ตาช้างที่ผ่านมา และแลกเปลี่ยนเรื่องเสนอปัญหาของกลุ่มน้ำ พร้อมทั้งการหาแนวทางแก้ไขปัญหในระดับชุมชน ระดับลุ่มน้ำ

กลุ่มปลายน้ำพื้นที่การจัดการน้ำส่วนใหญ่เป็นระบบเหมืองฝาย ซึ่งแต่ละฝายจะมีแก้มือง แก้มฝาย ซึ่งฝายในส่วนปลายน้ำ มีฝายหลักๆ ดังนี้

1. ฝายเปา
2. ฝายลม หัวหน้าฝาย คือ นายคำแปง ราชสีห์
3. ฝายบ่อ หัวหน้าฝาย คือ นายคั่น
4. ฝายหมูเฒ่า หัวหน้าฝาย กำนันอินทร ทิพย์คำมา
5. ฝายดืบทอง หัวหน้าฝาย นายดวงฤทธิ์
6. ฝายเหมืองริน
7. ฝายเหมืองพญาใจ หัวหน้าฝายนายสุรินทร์ คำม่วง
8. ฝายละคอน (แตก)
9. ฝายเหมืองแก้ว (แตก)
10. ฝายหนองควาย (แตก)
11. ฝายแก้วบง

ในแต่ละฝายมีปัญหาในการจัดการน้ำร่วมกันคือ ลำเหมืองต้นเงิน ฝันทันน้ำและฝายมีระดับไม่เท่ากัน กลุ่มริสอร์ทใช้น้ำมากเกินไป มีการกักน้ำในลำน้ำเป็นระยะ ไม่มีที่เก็บน้ำ การปิดฝายและการกักน้ำไว้ใช้ของริสอร์ท ลำเหมืองอุกนุกรุก คนขาดจิตสำนึกร่วมกันในการใช้น้ำ

ดังนั้นชุมชนได้เสนอแนวทางการสร้างมาตรการ คือ
มาตรการที่หนึ่ง พัฒนาลำเหมืองโดยมีการหางาประมาณมาลากลำเหมือง
มาตรการสอง สร้างอ่างเก็บน้ำในฤดูฝนเพื่อใช้ฤดูแล้ง
มาตรการสาม ให้กลุ่มริสอร์ทขุดสระน้ำหรือบ่อน้ำไว้ในพื้นที่ของตนเอง

มาตรการสี่ ห้ามขายกิจการรีสอร์ท

มาตรการห้า พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

มาตรการหก จัดให้มีการจัดการน้ำร่วมกัน

มาตรการเจ็ด ห้ามไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า

มาตรการแปด สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนให้มีความใส่ใจต่อกัน

กลุ่มปลายน้ำได้เสนอการจัดการโดยใช้มาตรการที่กำหนดร่วมกัน แต่ในมาตรการยังไม่มีผลชัดเจนในตัว ซึ่งทำสะท้อนถึงกระบวนการรวมตัว การแลกเปลี่ยน ความรู้และข้อมูลที่ได้รับนั้นยังไม่เพียงพอที่จะสร้างให้เกิดความชัดเจน รวมทั้งกลุ่มปลายน้ำมีเงื่อนไขจากบริบทของชุมชนที่อยู่ท่ามกลางสังคมประโยชน์นิยมและไม่เขยว่รวมตัวกันมาก่อน

ในการสร้างมาตรการของกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำนั้นทำให้เห็นความแตกต่างของแต่ละกลุ่มในหลากหลายประเด็น เช่น

ประเด็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ประเด็นความอคติทางชาติพันธุ์

ประเด็นความแตกต่างการจัดการน้ำของคนบนดอยกับคนพื้นราบ

ประเด็นความรู้ภูมิปัญญาของแต่ละกลุ่ม

ในขณะเดียวกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความคิด สภาพเศรษฐกิจ ความรู้การจัดการของแต่ละกลุ่มนั้น ได้นำเอาจุดเด่น ของความแตกต่างมารวมกันก็ส่งผลให้เกิดข้อดีหรือข้อเด่นที่เป็นเงินใจสำคัญในการสร้างการรวมของชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้างและสร้างความหลากหลายในการจัดการที่ซับซ้อนแต่ชุมชนมีการสร้างความเข้าใจและสื่อสารอย่างง่ายได้ในเวลาเดียวกัน

4.4 การสร้างมาตรการ “กตีกั่วม” ในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การสร้างมาตรการ “กตีกา” ของลุ่มน้ำนั้นได้มีกระบวนการทำงาน 3 ระดับ โดยจะนำเสนอรายละเอียดดังนี้

4.4.1 ระดับที่หนึ่ง การสร้างแนวทางการสร้างมาตรการ “กตีกา” ในระดับลุ่มน้ำตาช้างจากการประชุมในวันที่ 23 มีนาคม 2545 ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมระดับลุ่มน้ำ โดยมีคณะกรรมการศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และคณะกรรมการ ตัวแทน และสมาชิกของกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่มกลางน้ำ อนุกรรมการดูแลสายน้ำย่อย ผู้แทนจากสถานประกอบการ(รีสอร์ท บ้านตากอากาศ โรงแรม)

การประชุมครั้งนี้จะเป็นการสรุปภาพปัญหาทั้งหมดของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยมีเป้าหมายการประชุมเพื่อสร้างให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนและเห็นปัญหาร่วมกันทั้งลุ่มน้ำและเพื่อหาความคิด

แนวคิด มาตรการการแก้ไขปัญหาน้ำ ในขณะเดียวกันการแลกเปลี่ยนดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การสร้าง
กติการองค้ำจุนน้ำได้

เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้สรุปภาพรวมปัญหาและแนวทางแก้ไขกติการองค้ำจุน(แนวทาง) ไว้ร่วมกัน
โดยจะเสนอเป็นภาพตารางดังนี้

ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ปัญหา	แนวทางการแก้ไข/กติการองค้ำจุน
1.น้ำ 1.1.น้ำไม่พอใช้ - ก.พ.-เม.ย. (ในช่วงหน้าแล้งของทุกปี) - กลุ่มสถานประกอบการ เกือบกักน้ำไว้ใช้มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น - รีสอร์ทบางแห่งเปลี่ยนเส้นทางสายน้ำ - รีสอร์ทกั้นสายน้ำเป็นระยะๆ เช่นทำฝายน้ำล้นด้วยคอนกรีต - กลุ่มชนเผ่าม้งบนดอย กักน้ำไว้มากเพื่อใส่สวนผลไม้	1.ให้ลดปริมาณการใช้น้ำ 50% ในฤดูแล้ง ทั้งกลุ่มสถานประกอบการและชาวบ้าน 2.ให้รีสอร์ทสร้างสระ หรือ อ่างเก็บน้ำ ในพื้นที่ตนเอง เพื่อนำน้ำมาใช้ในหน้าแล้ง (ก.พ.-เม.ย.) 3.ในสายน้ำสาธารณะ (น้ำแม่ตาช้าง) ที่มีการสร้างฝายสาธารณะ ต้องมีประตูเปิด-ปิด น้ำด้วย 4.ให้มีการรักษาดินน้ำ ด่านน้ำ โดยขอกันพื้นที่ดินน้ำ ไม่ให้มีการทำลายและให้มีการรักษา โดยปลูกต้นกล้วย ต้นสาค หรือพืชอื่นๆที่มีคุณสมบัติอุ้มน้ำหรือชะลอน้ำได้ดี ทุกห้วยสายน้ำย่อย 5.ห้ามมิให้มีการปรับเปลี่ยนหรือรื้อถอนเส้นทางน้ำนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ 6.ให้ชาวสวนที่อยู่บนดอยขุดสระหรือบ่อน้ำไว้ในสวนของตนเอง 7.ให้มีการลดขนาดท่อส่งน้ำเหลือ 1 นิ้ว (พื้นที่บนดอย) ทุกสวน 8.ห้ามมิให้มีการทำลาย ด่านน้ำ หรือขุนน้ำ
1.2.คุณภาพน้ำเสีย - การทิ้งขยะลงในลำน้ำ ของกลุ่มสถานประกอบการ และชาวบ้าน - การปล่อยน้ำเสียของกลุ่มสถานประกอบการลงลำน้ำโดยไม่มีการบำบัดก่อน	-ห้ามทิ้งขยะลงในลำน้ำ ลำเหมือง ลำห้วย และบริเวณข้างลำน้ำ -ห้ามมิให้กลุ่มสถานประกอบการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำน้ำ ให้มีการบำบัดก่อน -ให้กลุ่มสถานประกอบการทุกแห่งจัดทำบ่อบำบัดน้ำเสีย ตามกฎของกรมอนามัย ให้มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำทุก 6 เดือน

2.ป่าไม้ 2.1.การบุกรุกพื้นที่ป่า - มีการตัดไม้ในป่านำมาขายให้นายทุน - มีการขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในเขตป่า - สถานประกอบการบางแห่งรับซื้อไม้จากชาวบ้านที่เข้าไปลักลอบตัด	1.ให้มีการตรวจสอบการบุกรุกพื้นที่ป่าให้ชัดเจน และต้องสามารถระบุได้ว่าบุกรุกเพิ่มจากพื้นที่เดิมอย่างไร 2.หากมีการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่ต้องยึดพื้นที่คืน และห้ามมิให้ออกเอกสารสิทธิให้ 3.กรณีพื้นที่มีเอกสารสิทธิอยู่แล้ว แต่บุกรุกเพิ่มเติมต้องยึดพื้นที่ที่บุกรุกใหม่ และปลูกป่าเสริมหรือทดแทนส่วนที่หายไป 4.หากพบเห็นการทำไม้เถื่อนในเขตป่าอนุรักษ์ให้แจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายได้อย่างเคร่งครัด
3.ที่ดิน 3.1.การขยายที่ดิน - มีการขยายพื้นที่ทำกินทั้งของกลุ่มบนดอยและพื้นราบ (ที่สวน ที่ไร่ และที่นา) - รีสอร์ทขยายกิจการ 3.2.การถูกล้ำล้ำน้ำสาธารณะ - กลุ่มสถานประกอบการสร้างสิ่งก่อสร้างรุกล้ำลำน้ำ - มีการถมที่ริมตลิ่ง - ไม่มีทางเดินสาธารณะริมตลิ่ง	1.ให้มีการปฏิรูปที่ดินใหม่ 2.ห้ามชาวบ้านขายที่ดินให้นายทุน 3.ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่า และพื้นที่คั่นน้ำ 4.หากมีการฝ่าฝืนบุกรุกป่า ขยายที่ทำกิน ให้เวรคืนเป็นของแผ่นดิน 5.รีสอร์ทที่มีอยู่เดิมห้ามมิให้ขยายกิจการ 6.มิให้มีการสร้างรีสอร์ทใหม่ขึ้นอีกในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 1.ห้ามมิให้มีสิ่งก่อสร้างริมตลิ่ง หรือลำแนวตลิ่ง 2.ห้ามถมที่ริมตลิ่ง 3.ที่ริมตลิ่งให้เว้นเป็นทางเดินสาธารณะ โดยเฉพาะสถานประกอบการ ให้ทำทางเดินสาธารณะริมตลิ่ง 4.ห้ามปลูกไม้ประดับ (ดอกไม้ + หญ้า) ริมตลิ่ง 5.ให้เว้นพื้นที่สาธารณะจากลำเหมือง 5 เมตร

4.คนสร้างปัญหา - สถานประกอบการบางแห่งไม่เข้าร่วมประชุม - คณะอนุกรรมการในส่วนของกลางน้ำไม่มีตัวแทนที่ชัดเจน - สมาชิกใช้น้ำขาดจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน	1.ให้มีการประสานงานให้ข้อมูลกับรีสอร์ทในเรื่องการแก้ไขปัญหากลุ่มน้ำแม่ตาช้างของชุมชน 2.ชุมชนจะใช้มาตรการดำเนินการปิดเส้นทางน้ำมิให้น้ำไหลเข้าไปในสถานประกอบการนั้นๆ 1.ให้มีการจัดตั้งและเพิ่มสัดส่วนของอนุกรรมการกลางน้ำให้ชัดเจน 2.ให้มีสัดส่วนของ อบต.เข้าร่วมด้วย 1.ให้มีการสร้าง กฎ กติกา ร่วมกัน โดยแบ่งปันน้ำอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม 2.ให้เป็น กฎ ระเบียบร่วมของสังคมในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 3.สร้างจิตสำนึก และให้ความรู้ โดยจัดให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ร่วมกัน 4.ให้มีการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับต้นทุนหรือปริมาณน้ำที่มีอยู่ เช่น การลดขนาดท่อให้เล็กลง
---	---

จากการสรุปข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบว่า กลุ่มที่ถูกกล่าวหาจากชาวบ้านมากที่สุดว่าเป็นผู้สร้างปัญหา และสร้างผลกระทบให้กับชาวบ้านในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง คือ กลุ่มสถานประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย รีสอร์ท โรงแรม บ้านพักตากอากาศ บ้านจัดสรร สวนเกษตร ซึ่งได้มีการสำรวจพบว่ามีทั้งหมด 42 แห่ง ที่ใช้น้ำร่วมกับชาวบ้าน โดยเฉพาะในหน้าแล้งมีผลกระทบต่อกลุ่มเกษตรกรมาก น้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร และบางที่น้ำบ่อซึ่งเป็นน้ำอุปโภค และบริโภคไม่มี เพราะน้ำในลำเหมืองไม่มีจึงส่งผลให้น้ำบ่อแห้ง โดยเฉพาะกลุ่มปลายน้ำมีความเดือดร้อนมาก

ในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการจัดการน้ำที่ผ่านมาจะพบว่า กลุ่มสถานประกอบการไม่ให้ความสนใจหรือไม่ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร เพราะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจไม่เข้าร่วมประชุม บางแห่งส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมแต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในกลุ่มน้ำแม่ตาช้างซึ่งเป็นปัญหาร่วมมิใช่เป็นปัญหาส่วนบุคคล จึงควรมีทุกส่วนเข้าร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหให้เกิดการจัดการทรัพยากรอย่างถาวรและเป็นธรรม โดยการร่วมกันสร้าง กฎ กติกา หรือมาตรการในการจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกัน

4.4.2 ระดับที่สอง การสร้าง “กตিকা” ในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ในการจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาของชุมชนทุกกลุ่มในลุ่มน้ำแม่ตาช้างทำให้ชุมชนมีความชัดเจนต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาและรู้ว่าจะมีวิธีการอะไรจะนำไปแก้ไขปัญหานั้นได้ สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิด “กตিকা” หรือเครื่องมือในการจัดการน้ำและทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างเป็นธรรม โดยเน้นบทบาทของชุมชนเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจบริหารทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนุญฉบับปัจจุบัน

การสร้างกตিকাในระดับลุ่มน้ำได้เริ่มจากการสร้างแนวคิดและกรอบคิดในการจัดการร่วมของชุมชน และนำไปสู่การสร้างปฏิบัติการร่วมกันในการจัดการและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง จากนั้นได้มีการสร้างหรือขยายแนวคิดการจัดการร่วมลงสู่ระดับแกนนำลุ่มน้ำและขยายผลไปสู่สมาชิกกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ จึงเกิดได้แนวทางการจัดการร่วมของแต่ละกลุ่ม ซึ่งในเวลาต่อมาชุมชนได้นำเอาแนวคิดการจัดการมาสังเคราะห์ร่วมกันจึงเกิดการสร้าง “กตিকা” ของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ในปัจจุบันชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างกำลังอยู่ในกระบวนการที่จะทำให้อกติกามีความชัดเจน และสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในขณะนั้นชุมชนสามารถ “ร่าง” กตিকা ร่วมกัน โดยมีรายละเอียดของ “ร่าง” กตিকা ดังนี้

ร่างมาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างพ.ศ. 2545ของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยประชาชน

มาตรา 1 มาตรการการใช้ทรัพยากรนี้เรียกว่า “มาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง พ.ศ.2545”

มาตรา 2 มาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่มีการประชุมใหญ่ประจำปีของสมาชิกผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

มาตรา 3 ในมาตรการการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างนี้

“น้ำ” หมายความว่า น้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน น้ำในลำห้วยน้อย น้ำในสายน้ำย่อยของน้ำแม่ตาช้างทุกสาย และน้ำในลำน้ำแม่ตาช้าง บุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น และให้หมายความรวมถึงสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตซึ่งอยู่ในน้ำ

“คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” หมายความว่า องค์กรภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นมาโดยการแต่งตั้งจากที่ประชุมใหญ่ประจำปีของสมาชิกผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ฟื้นฟูดูแลทรัพยากร ดิน น้ำป่า และหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างกระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยชุมชน

หมวด 1

ลำห้วยและลำน้ำสาธารณะ

มาตรา 4 ลำห้วยและลำน้ำสาธารณะ

(1) ลำห้วยสาธารณะได้แก่ ลำห้วยเล็ก ลำห้วยใหญ่ หรือสายน้ำย่อยของสายน้ำแม่ตาช้างทุกสาย อันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ทุกกลุ่มและทุกคน

(2) ลำน้ำแม่ตาช้างซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักซึ่งประกอบด้วยสายน้ำย่อยใน (1) อันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ทุกกลุ่มและทุกคน

(3) ลำน้ำแม่ตาช้าง (1) และ (2) อันเกิดจากธรรมชาติบุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินเป็นสมบัติของสาธารณชน บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะบุกรุก หรือยึดถือครองแสดงความเป็นเจ้าของมิได้

(4) แนวเขตของลำน้ำแม่ตาช้างจะกว้าง หรือแคบจะต้องอยู่ในลักษณะดั้งเดิมของธรรมชาติซึ่งมีร่องรอยที่สามารถพิสูจน์ได้ ในกรณีที่แห่งใดพิสูจน์ไม่ได้ ให้อยู่ในหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการฯ ดำเนินงานกำหนด

(5) สายน้ำย่อยของแม่ตาช้างจะต้องมีแนวเขตที่ชัดเจน จะกว้างหรือแคบให้เป็นไปตามภูมิประเทศ ความเหมาะสมหรืออยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการ ดำเนินงานที่จะกำหนด

(6) จะต้องมีการปักเขตแสดงเป็นแนวเขต โดยพ้นจากพื้นดิน 60 เซนติเมตร บุคคลทั่วไปมองเห็นได้ชัดเจนในเขตพื้นที่ลำน้ำไหลผ่านที่มีเอกสารสิทธิ์ และที่มีการครอบครอง ยกเว้นพื้นที่ป่าไม้

ในกรณีขนาดของหลักเขตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนด

(7) การเก็บกักน้ำโดยวิธีการทำฝายกั้น การปลูกคันไม้ ปลูกหญ้า ริมตลิ่งกั้น อื่นๆที่เป็นไปในลักษณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ในพื้นที่ลำห้วยสาธารณะจะกระทำมิได้

(8) การเก็บกักน้ำโดยวิธีการก่อสร้างฝายเพื่อนำน้ำไปใช้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมจะต้องมีประตูปิด – เปิด และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงาน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

(9) ลำน้ำทุกสาย ไม่ว่าจะเป็นสายใหญ่หรือสายเล็ก จะต้องมีการจัดการ หรือ อนุกรรมการ หรือ กลุ่มองค์กรชุมชน เข้ามาดูแลบริหารจัดการ

(10) ลำห้วยทุกสายที่เป็นแหล่ง ดันน้ำ หรือตาน้ำ อันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือของสาธารณชน บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะบุกรุก หรือยึดถือครองแสดงความเป็นเจ้าของมิได้

(11) ลำห้วยทุกสายตาม (10) บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะทำลาย หรือตกแต่ง หรือปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงขนาด หรือนำปูนซีเมนต์มาตกแต่งให้ผิดรูปร่างไปจากเดิมมิได้

(12) ลำห้วยทุกสายตาม (10) บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะเข้าไปใช้น้ำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ให้อยู่ในดุลพินิจของอนุกรรมการดูแลลำห้วยนั้นๆ ลำห้วย ลำเหมือง และลำน้ำแม่ตาช้าง ให้อันพื้นที่ 3 เมตร

หมวด 3 การใช้ที่ดิน

มาตรา 6 การใช้ที่ดิน

- (1) การขยายที่ดิน (ที่สวน ที่ไร่ ที่นา) อันเกิดจากการบุกรุกแผ้วถางป่าพื้นที่ใหม่โดยการตัดไม้ก็คื ขยายพื้นที่ทำกินก็คื ในเขตป่าต้นน้ำทั้งหมดจะกระทำมิได้ หากมีการกระทำอันฝ่าฝืนเกิดขึ้น ให้ ยึดพื้นที่ผิวนั้นคืนเป็นของแผ่นดินและปลูกต้นไม้ทดแทน
- (2) ให้จัดทำแนวเขตหรือกันแนวเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน โดยการปักป้ายกันแนวเขตที่บุคคล สามารถมองเห็น ได้ชัดเจน
- (3) ให้จัดทำแผนที่ขอบเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจนทั้งในพื้นที่ดินน้ำ และกลางน้ำ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ป่า สงวน และเขตอุทยานแห่งชาติ
- (4) สถานประกอบการที่มีอยู่เดิมในเขตพื้นที่ตำบลบ้านปาง มิให้มีการเปิดกิจการเพิ่มหรือขยายกิจการ อันเป็นเหตุให้สร้างสิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นบ้านพักตากอากาศรีสอร์ท ท โรงแรม หากจะมีการขยายกิจ การให้ทำเรื่องขออนุญาตจากฝ่ายปกครองท้องถิ่น (อบต.) และให้อยู่ในดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ท้องถิ่น (อบต.) และคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- (5) ที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิของชาวบ้านหรือชุมชน ห้ามมิให้มีการขายที่ดินให้กลุ่มนายทุนหรือ บุคคลใดๆ ที่จะเข้ามาสร้างสถานประกอบการในเขตพื้นที่ตำบลบ้านปาง อันจะก่อให้เกิดผล กระทบต่อระบบการใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้างของชุมชน

หมวด 4 การใช้ป่าไม้

มาตรา 7 การใช้ป่าไม้

- (1) ให้มีการตรวจสอบ และสำรวจ ผืนป่าที่มีการบุกรุกให้ชัดเจน และสามารถระบุได้ว่าบุกรุกเพิ่ม จากพื้นที่เดิม และให้จัดทำทะเบียนไว้
- (2) หากมีการบุกรุกแผ้วถางป่าใหม่ต้องยึดพื้นที่คืน และไม่ออกเอกสารสิทธิให้
- (3) ให้จัดทำแนวกันเขตป่าให้ชัดเจน ด้วยการปักป้าย ซึ่งบุคคลสามารถมองเห็น ได้ชัดเจน
- (4) ให้มีการทำแนวกันไฟฟ้า และป้องกันไฟฟ้า ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่า

(13) การขุดลอกก้นคู การก่อกำแพงกันน้ำเซาะก้นคู การตัดคันไม้ในเขตพื้นที่ริมตลิ่งก้นคู หรือการ กระทำ ใดๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม หรือมีผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงาน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

(14) ห้ามทิ้งขยะลงในลำน้ำสายใหญ่ และลำน้ำสายเล็ก และบริเวณในพื้นที่ริมตลิ่ง

(15) ห้ามสถานประกอบการและชุมชนปล่อยน้ำเสียลงในลำน้ำ

(16) สถานประกอบการจะต้องมีบ่อบำบัดน้ำเสีย สามารถตรวจสอบได้

(17) การใช้สารเคมี หรือการกระทำใดๆ อันก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำมีผลกระทบต่อชุมชนหรือ ประชาชนผู้ใช้น้ำจะต้องมีความติดตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

(18) การกระทำใดๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อ ความเป็นอยู่ของประชาชนทำให้คุณภาพชีวิตเป็นอันตราย ให้อยู่ภายใต้แห่งกฎหมายนั้นๆ ซึ่งคณะ กรรมการดำเนินงาน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการ ดำเนินการ หรือวิธีการใดที่เห็นว่า เหมาะสม

หมวด 2

การใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่คาซาง

มาตรา 5 การใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่คาซาง

(1) การใช้น้ำโดยการใช้ท่อน้ำ ที่ต่อมาจากคันน้ำ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคันน้ำ กลางน้ำ และสถานประกอบการ ให้ลดขนาดท่อลง 50% ในช่วงฤดูแล้งเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

(2) ในลำห้วย หรือลำน้ำแม่คาซางที่มีการเก็บกักน้ำโดยวิธีการทำฝายที่เป็นไปในลักษณะประโยชน์ ส่วนตัวให้ลดระดับฝายลง 50%

(3) บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ในเขตคันน้ำ และกลางน้ำ ให้ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ตนเองทุกพื้นที่ เพื่อเป็นบ่อพักน้ำที่รับน้ำจากการต่อท่อที่คันน้ำระยะความยาวของท่อถึงบ่อพักน้ำ 4 เมตร และต่อ ท่อน้ำล้นหลังจากที่ไม่ได้ใช้น้ำแล้วให้น้ำไหลคืนสู่ลำห้วยดังเดิม

(4) บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ในเขตคันน้ำ และกลางน้ำ ที่ใช้ท่อต่อจากคันน้ำต้องทำวาว ปิด – เปิด น้ำ ยัดโนมัตติ (วาวลูกลอย) หรือวาว ปิด – เปิด น้ำธรรมดา และใช้สปริงเกอร์ในการให้น้ำล้นจี หรือพืชอื่นๆ

(5) บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ในเขตคันน้ำ และกลางน้ำ กำหนดให้ในหนึ่งพื้นที่ ให้ใช้น้ำจาก สายน้ำ หรือลำห้วยเพียงสายเดียว โดยใช้ท่อน้ำเส้นเดียวตามขนาดที่คณะกรรมการกำหนด ในการนำน้ำ เข้าสวน และห้ามมิให้ใช้น้ำจากหลายลำห้วย และใช้ท่อน้ำหลายเส้น

หมวด 5

สิทธิในน้ำ

มาตรา 8 สิทธิในน้ำ

- (1) บุคคลไม่ว่าจะมีที่ดินติดต่อกับลำห้วย ลำน้ำสาธารณะ หรือไม่ มีสิทธินำน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะในปริมาณพอสมควรแก่ความจำเป็นมาใช้ได้เท่าที่ไม่เป็นเหตุเสื่อมเสียแก่บุคคลอื่นซึ่งอาจใช้น้ำนั้น เว้นแต่มีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น
- (2) ในกรณีที่บุคคลใดเก็บกักน้ำไว้ตามความจำเป็นตามมาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ถ้าเกิดภาวะขาดแคลนน้ำในท้องถิ่นให้คณะกรรมการดำเนินงานศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างสั่งให้บุคคลซึ่งเก็บกักน้ำไว้ตามความจำเป็นดังกล่าวต้องเจียน้ำหรือปล่อยน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะตามปริมาณและวิธีการที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนด

หมวด 6

การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

มาตรา 9 การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

- (1) ในกรณีที่คณะกรรมการดำเนินงานศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างเห็นว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สมควรสงวนไว้เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ให้คณะกรรมการดำเนินงานเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง เพื่อร่วมกันพิจารณากำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
- (2) ให้มีการฟื้นฟูและรักษาพื้นที่บริเวณป่าต้นน้ำซึ่งเป็นบริเวณที่ชุ่มชื้นมีน้ำตลอดปีและมีป่าไม้บริเวณโดยรอบอุดมสมบูรณ์ ให้มีการดูแลรักษา และปลูกกล้วยเสริม ห้ามบุคคลใด บุคคลหนึ่งเข้าไปทำลาย หรือตัดไม้ในบริเวณนี้
- (3) ในพื้นที่ที่ทำสวนหรือทำไร่ ให้ลดการใช้สารเคมี เช่น ยาฆ่าหญ้า หรือปรับเปลี่ยนใช้สารชีวภาพ หรือ ปุ๋ยชีวภาพ แทน

ในการยกร่างกติกาของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างครั้งนี้ ส่งผลให้ชุมชนชัดเจนในการ “แบ่งปัน” ทรัพยากรน้ำร่วมกันในระดับลุ่มน้ำ และกติกาได้เป็นเครื่องมือในการสร้างให้ชุมชนตระหนักในสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น รวมทั้งการร่างกติกาได้ทำให้ฝ่ายกลุ่มทุนริสอร์ทเกิดการเคลื่อนไหวตอบโต้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่ม ดังนั้นทางชุมชนจึงพยายามสร้างความเข้าใจต่อสังคมในเรื่อง

สิทธิในการจัดการทรัพยากรของชุมชนและสิทธิในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ในขณะนี้ชุมชนจึงได้สร้างปฏิบัติการโดยสร้างเวทีการวิจารณ์ระหมุ่มบ้าน กลุ่มในลุ่มน้ำ ซึ่งการจัดเวทีดังกล่าวจะนำไปสู่การพิจารณาพิจารณาในระดับลุ่มน้ำต่อไป รวมทั้งจะผลักดันให้มีการจัดการน้ำโดยองค์กรชุมชนที่ออกเป็นกฎหมายท้องถิ่น ไม่ใช่กฎหมายน้ำของสำนักทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดการ

4.4.3 ระดับที่สาม ปฏิบัติ ของ“กตিকা” กับการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร

การยกย่อง “กตিকা” ของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ชุมชนมีหลักการร่วมกัน คือ ประการที่หนึ่ง กตিকা คือ ข้อตกลงร่วม กฎเกณฑ์ ที่ชุมชนเห็นร่วมกันว่าจะสร้างการแบ่งปันน้ำอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งคนรวยคนจน

ประการที่สอง กตিকা คือ เครื่องมือที่จะสร้างจิตใจให้สำนึกในท้องถิ่น ค่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

ประการที่สาม กตিকা คือ เครื่องมือของชุมชนในการควบคุมทางสังคมเพื่อการอนุรักษ์ รักษา คุ้มครองทรัพยากรท้องถิ่น

ประการที่สี่ กตিকা คือ อำนาจและสิทธิตามสิทธิดั้งเดิม ประเพณีท้องถิ่นสิทธิตามกฎหมาย จึงรองรับในรัฐธรรมนูญ มาตรา46 , ม.56 , ม.79, ม.290, ฯลฯ

ดังนั้นการสร้างกติกานั้นชุมชนสร้างความหมายนิยามไว้ กตিকা คือ เครื่องมือในการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

ในปัจจุบัน “กตিকা” การจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้นำไปสู่การวิจารณ์ในแต่ละกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ กลุ่มรีสอร์ท และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น ได้มีปฏิกริยาจากกลุ่มได้กลับมาสู่ชุมชนและเกิดกระแสการตื่นตัวของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มรีสอร์ท

กลุ่มรีสอร์ทได้เคลื่อนไหวต่อกตিকাที่ชุมชนสร้างได้เสนอความคิดเห็นต่อ คณะกรรมการฯ และชุมชน จากการประชุมเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2545 กลุ่มรีสอร์ทได้เสนอทั้งเชิงดีในหลายประเด็น เช่น ประเด็นที่หนึ่ง กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่า กตিকা ของชุมชนลุ่มน้ำ เป็นการรื้อถอนสิทธิพื้นฐานทางกฎหมาย ประเด็นที่สอง กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่าความร่วมมือของชุมชนไม่ส่งผลต่อการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง เพราะการจัดการน้ำเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ หรือ อบต.

ประเด็นที่สาม กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่าความร่วมมือของชุมชนลุ่มน้ำเป็นองค์กรเดือนไม่สามารถกระทำได้ และมีผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

ประเด็นที่สี่ กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่า คณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างที่จะมาบีบบังคับในการจัดการน้ำได้อย่างไรเมื่อไม่ถูกรับรองโดยกฎหมาย

ในการเคลื่อนไหวของริสอร์ทได้มีข้อเสนอต่อชุมชนในการประชุมในวันที่ 20 เมษายน 2545 ดังนี้ คือ

1. การเชิญประชุมของกลุ่มริสอร์ทในคราวต่อไป ขอให้คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างประสานงานเรียนเชิญตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
2. กรณีคณะกรรมการการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีข้อสงสัยหรือปัญหาใด ๆ ให้ประสานงานผ่านตัวแทนของสถานกลุ่มผู้ประกอบการดังนี้คือ 1. คุณวิรัช ตัวแทนจากกฤษฎาดอยริสอร์ท 2. คุณกัณหา ตัวแทนจากศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์
3. ในช่วงเดือน ก.พ. – มี.ค. – เม.ย. ให้สถานกลุ่มผู้ประกอบการเก็บกักน้ำขึ้นแท่งค้ำในช่วงกลางคืน เพราะในช่วงกลางวันจะมีชาวบ้านใช้น้ำเป็นจำนวนมากและเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาน้ำไม่พอใช้
4. หลังจากได้ทำการสรุปปัญหาร่วมกันระหว่างกลุ่มสถานประกอบการเสร็จสิ้นในครั้งนี้อยู่แล้วจะจัดทำรายงานออกมาเป็น PAPER โดยนำเสนอปัญหาและการแก้ไขปัญหามุ่งเน้นผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ค.) เพื่อให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามารับรู้ปัญหา (ACTING) ของกลุ่มสถานผู้ประกอบการ และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในประชุมคราวต่อไป ร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง
5. ทางสถานกลุ่มผู้ประกอบการจะไม่สนับสนุนสถานที่ในการจัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างในกรณีที่มาขอใช้บริการฟรี
6. ทางกลุ่มสถานผู้ประกอบการได้ทำการมอบหมายและแต่งตั้งให้คุณวิรัช ตัวแทนจากกฤษฎาดอยริสอร์ท และคุณกัณหา ตัวแทนจากศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์เข้ามามีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจแทนสถานกลุ่มผู้ประกอบการทั้งหลายที่ได้ลงมติในที่ประชุมเห็นชอบร่วมกัน ทั้ง 18 ท่านโดยชอบธรรม (ตามรายชื่อที่แนบมาพร้อมกันนี้)
7. การจัดการประชุมในคราวต่อไปจะจัดในวันอาทิตย์ที่ 28 เม.ย. 45 โดยจะจัดการประชุมที่กฤษฎาดอยริสอร์ทในเวลา 14.00 น. เป็นต้นไป
8. การประชุมในคราวต่อไปให้คุณวิรัตน์เป็นผู้ทำหน้าที่เรียนเชิญประธานองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ค.), ปลัด อ.บ.ค., ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง, ตัวแทนจากคันทัน, ตัวแทนจากปลายน้ำ เข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกันตามวัน – เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น
9. การประชุมในคราวต่อไปจะเรียนเชิญให้ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ค.) มาเป็นประธานพิธีเปิดการประชุม

จากการนำเสนอตอบโต้ของกลุ่มริสอร์ทต่อการออกกติกาสัญญาลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ทำให้มองเห็นว่ากลุ่มริสอร์ทเป็นกลุ่มทุนที่พยายามใช้อำนาจการใช้น้ำเหนือชุมชนและพยายามกีดกันชุมชนไม่ให้เข้าถึงการใช้น้ำ การแก้ไขปัญหายของริสอร์ทพยายามจะใช้กลไกของรัฐ เช่น อบต. มาเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มริสอร์ทได้ใช้วิธีการผูกอำนาจระหว่างคันทันจรัลในการปกครองท้องถิ่นกับ

อำนาจของทุนเพื่อจะเข้ากดดันชุมชนและมองว่าชุมชนที่รวมกลุ่มกันไม่ถูกต้องในทางกฎหมาย แต่สำหรับการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มรีสอร์ตกลับอ้างกฎหมายว่าชุมชนวิครอนสิทธิของรีสอร์ต ในการออกกติกาของชุมชนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในหลายด้านของกลุ่มต่าง ๆ

4.4 สรุป

ในกระบวนการสร้าง “กติกา” ของลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นได้มี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้าง “กติกา” ของกลุ่มค้ำน้ำ ขั้นตอนที่สอง การสร้าง “กติกา” ของกลุ่มกลางน้ำ ขั้นตอนที่สาม การสร้าง “กติกา” ของกลุ่มปลายน้ำ ขั้นตอนที่สี่ การสร้าง “กติกา” ของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งในขั้นตอนนี้มีการสร้าง 2 ระดับ คือ ระดับหนึ่ง การสร้างแนวทางการสร้างมาตรการ “กติกา”

ระดับที่สาม ปฏิบัติการของกติกากับการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร

การสร้างกติกาของลุ่มน้ำในขณะนี้ ยังคงอยู่ในช่วงขกร่างและนำร่างไปพัฒนาให้เป็นกติกาที่สมบูรณ์ที่ทุกกลุ่มยอมรับ ตกลงและปฏิบัติร่วม ซึ่งก็เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนายทุนกับกลุ่มชุมชน ในระหว่างการดำเนินการ

ชุมชนยังคงผลักดันให้กติกาเป็นกติกาที่สมบูรณ์และเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้กับสังคมได้รู้ ชุมชนท้องถิ่นต้องสามารถที่จะตัดสินใจในการจัดการบริหารทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชน และในอนาคตชุมชนมีแนวโน้มจะผลักดันให้หน่วยงานรัฐ หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น (อ.บ.ค.) ได้มีกฎหมายการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน ไม่ใช่ให้สำนักงานทรัพยากรของรัฐเป็นผู้กำหนดแทนชาวบ้านอีกต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปการดำเนินการทำงานและการศึกษา

กระบวนการการสำรวจเส้นทางสายน้ำของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นทำให้ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นทำให้ชุมชนได้รับรู้ถึงสายน้ำย่อยหรือลำห้วยย่อยของสายน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งมีมากมาย ถ้าเป็นกลุ่มต้นน้ำตำบลสุเทพ บ้านคอยปุยมีย่อยประมาณ 27 สาขา บ้านผานกกก ต.โป่งแยง มีลำห้วยย่อยประมาณ 15 สาขา กลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านโป่ง มีลำห้วยย่อย 13 สาขา และมีฝาย 9 ฝาย กลุ่มปลายน้ำ ต.น้ำแพร่ ต.หนองควาย ต.บ้านแหวน มีฝาย 11 ฝาย และในแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้ดิน น้ำและป่า โดยในบทที่สองได้สรุปเป็นภาพรวม

จากกระบวนการศึกษาเรื่องสภาพของสายน้ำแม่ตาช้างทำให้ชุมชนชัดเจนขึ้นถึงปัญหาของ "น้ำหายไปไหน" และชุมชนรู้ถึงข้อมูลปริมาณน้ำ ข้อมูลการจัดการน้ำ ที่ดิน ป่า ในแต่ละกลุ่ม ซึ่งข้อมูลนี้สำคัญกับชุมชนมากในแง่ของการเคลื่อนไหวเชิงปฏิบัติการ ในการแก้ไขปัญหาและรวมกลุ่มรวม ร่วมกัน การสร้างแนวคิดการจัดการร่วม เพราะเมื่อเห็นปัญหาอันหนักหน่วงของการจัดการน้ำร่วมกัน

ชุมชนสามารถทำให้ ข้อมูลสายน้ำไม่ใช่ข้อมูลเชิงกายภาพแต่ชุมชนทำให้ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่มีการเคลื่อนไหวปฏิบัติการ ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้าง "การแบ่งปัน" ในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยการศึกษาในกระบวนการนี้ พยายามจะตอบคำถามหลักคือ หนึ่ง กระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างกรอบคิด แนวคิดแบบแบ่งปันเพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างไร สอง ชุมชนจะนำแนวคิดการจัดการร่วมในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นไปสร้าง ปฏิบัติการจัดการลุ่มน้ำได้อย่างไร ดังนั้นในการศึกษาถึงกระบวนการรวมตัวเพื่อสร้างแนวคิดการแบ่งปันของชุมชนจึงได้เสนอในสองกระบวนการหลักดังนี้ คือ กระบวนการแรก การสร้างกรอบคิดแนวคิดในการจัดการทรัพยากรจึงประกอบด้วย ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมในแกนน้ำ/ผู้ร่วมน้ำแม่ตาช้าง

ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมในระดับชุมชน (กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ)

ขั้นตอนที่สาม การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

กระบวนการที่สอง การสร้างการเคลื่อนไหว ปฏิบัติทางสังคมร่วมกันในการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำ โดยมี ปฏิบัติการร่วมกัน คือ

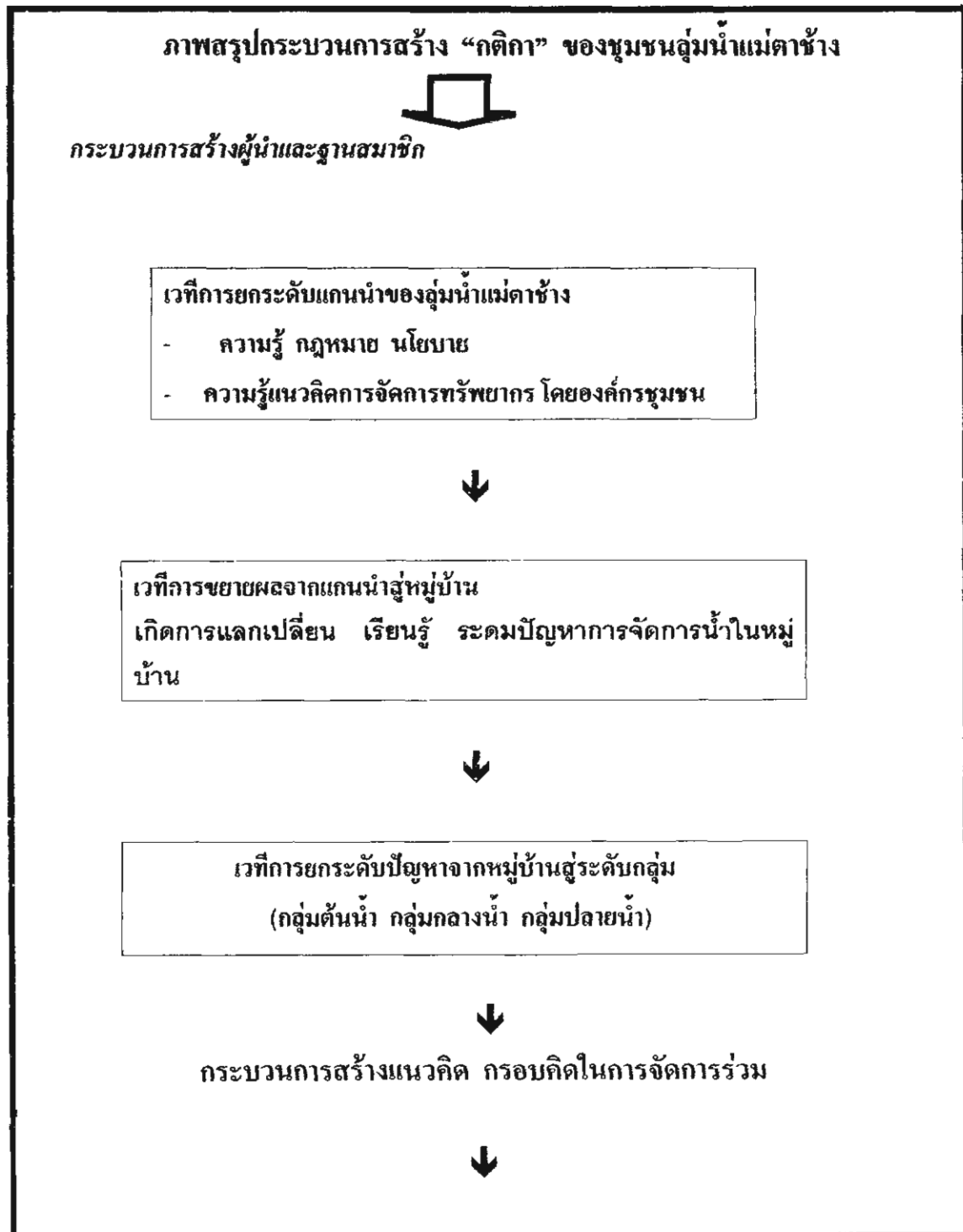
ขั้นตอนที่หนึ่ง ปฏิบัติการ การเคลื่อนไหวการคุ้มครองทรัพยากร การเดินตรวจเส้นทางน้ำ

ขั้นตอนที่สอง ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ขั้นตอนที่สาม ปฏิบัติการลดน้ำ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในระดับสมาชิก

ด้วยกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างแนวคิดการแบ่งปันทำให้เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการพัฒนาไปสู่การสร้างกติการ่วมในระดับลุ่มน้ำซึ่งในการศึกษาลี้ "กระบวนการสร้างกติกาของชุมชนแม่ตาช้าง โดยพยายามเสนอถึง ขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างกติกาของกลุ่มต้น

น้ำ ขั้นตอนที่สอง การสร้างกติกาของกลุ่มกลางน้ำ ขั้นตอนที่สาม การสร้างกติกาของกลุ่มปลายน้ำ ขั้นตอนที่สี่ การสร้างกติกาของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพนำเสนอได้ดังนี้



- วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุ
- วิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขร่วม
- สร้างแนวคิดการจัดการร่วม
- วิเคราะห์ แนวคิดการจัดการของชุมชน



การสร้างแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วม



1. การสร้างและขยายแนวคิดสู่ปฏิบัติการการจัดทำแผนลุ่มน้ำในการแก้ไขปัญหา



2. เกิดการสร้าง "กติกา" ร่วมของแต่ละกลุ่มต้นน้ำ ป่าต้นน้ำ กลางน้ำ



3. เกิดการสร้าง "กติกา" ของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง โดยมีการยกร่างกติกา



4. นำกติกาไปสู่กลุ่มเพื่อให้เกิดการพิจารณา



5. นำกติกาไปสู่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ประสานให้เกิดการกฎหมายท้องถิ่นที่จัดการน้ำโดยองค์กรประชาชน

ภาคผนวก

สัญญาเลขที่ RDG4540013

หน้า 5/6

โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่

รายงานสรุปการเงิน

ชื่อหัวหน้าโครงการ นายชัยพันธ์ ประภาสวัต

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2545

รายจ่าย

หมวด (ตามสัญญา)	รายจ่ายสะสม จากรายงาน ครั้งก่อน	ค่าใช้จ่าย งวดปัจจุบัน	รวมรายจ่าย สะสมจนถึง งวดปัจจุบัน	งบประมาณ ที่ตั้งไว้(รวม สะสมจนถึง ปัจจุบัน)	คงเหลือ (หรือเกิน)
1.ค่าตอบแทน	-	237,500.00	-	144,000.00	-93,500.00
2.ค่าจ้าง	-	174,000.00	-	210,000.00	36,000.00
3.ค่าใช้สอย	-	391,445.83	-	753,550.00	362,104.17
4.ค่าวัสดุ	-	35,173.00	-	27,000.00	- 8,173.00
5.ค่าครุภัณฑ์	-	60,480.00	-	60,500.00	20.00
6.....	-	-	-	-	-
7.....	-	-	-	-	-
รวม	-	<u>898,598.83</u>	-	<u>1,195,050.00</u>	<u>296,451.17</u>

จำนวนเงินที่ได้รับและจำนวนเงินคงเหลือ

จำนวนเงินที่ได้รับ

งวดที่ 1	1,134,550.00 บาท	เมื่อ 11 พ.ย. 44
งวดที่ 1	60,500.00 บาท	เมื่อ 19 พ.ย. 44
ดอกเบี้ย ครั้งที่ 1	159.50 บาท	เมื่อ 31 ธ.ค. 44
ฯลฯ		

รวม 1,195,209.50 บาทค่าใช้จ่าย

งวดที่ 1 เป็นเงิน 898,598.83 บาท

รวม 898,598.83 บาท

จำนวนเงินคงเหลือ

296,610.67 บาท ②


ลงนามหัวหน้าโครงการ



ลงนามเจ้าหน้าที่การเงินโครงการ

**มาตรการการจัดการทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม
กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ**

มาตรการของกลุ่มต้นน้ำ

หมวดที่ ๖ ด้วยการใช้น้ำ

- ข้อ 1. การขุดบ่อน้ำในสวนของตนเอง (เพื่อพักน้ำที่ต่อมาจากต้นน้ำ) โดยเฉพาะในพื้นที่ลาดชัน
1. ให้บุคคลที่มีพื้นที่สวนหรือที่ไร่ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเองทุกพื้นที่และปูด้วยพลาสติกในบริเวณโดยรอบด้านในบ่อน้ำที่ขุดเพื่อกันน้ำซึมออก (สำหรับคนมีทุนน้อย)
 2. ให้บุคคลที่มีพื้นที่สวนหรือที่ไร่ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเองและฉาบด้วยปูนซิเมนต์บริเวณโดยรอบด้านในบ่อน้ำที่ขุดเพื่อกันน้ำซึมออกและเก็บน้ำไว้ได้นาน
 3. ให้บุคคลที่มีพื้นที่สวนหรือที่ไร่ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเอง ด้วยวิธีธรรมชาติ (เฉพาะในบริเวณพื้นที่ที่สภาพหรือคุณภาพของดินเป็นดินเหนียว ดินแน่นน้ำซึมออกได้ยาก) โดยไม่ต้องนำพลาสติกมารอง หรือไม่ต้องฉาบด้วยปูนซิเมนต์
- ข้อ 2. การใช้ท่อน้ำที่ต่อจากบริเวณต้นน้ำ (ตาน้ำ)
1. การใช้ท่อน้ำต่อจากบริเวณต้นน้ำ (ตาน้ำ) ให้ใช้ขนาดหน้าตัด 1 นิ้ว ความยาวของท่อจากต้นน้ำถึงบ่อพักน้ำ 4 เมตร ทุกพื้นที่
 2. ให้ต่อท่อน้ำหลังจากที่ไม่ได้ใช้น้ำแล้วให้ไหลคืนกลับไปยังลำห้วยเดิมที่ต่อน้ำมา
 3. ให้วางระดับท่อน้ำเป็นองศาประมาณ 70 – 75 องศา (ในพื้นที่ที่มีความลาดชัน)
- ข้อ 3. การใช้น้ำเพื่อการเกษตร
1. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่เนื้อที่ไม่เกิน 20 ไร่ ให้ใช้ท่อน้ำขนาดหน้าตัดไม่เกิน 1 นิ้ว
 2. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่เนื้อที่เกิน 20 ไร่ แต่ไม่เกิน 50 ไร่ ให้ใช้ท่อน้ำขนาดหน้าตัดไม่เกิน 1 นิ้ว ครึ่ง
 3. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่มากกว่า 40 ไร่ ขึ้นไป ให้ใช้ท่อน้ำขนาดหน้าตัดไม่เกิน 2 นิ้ว
 4. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ทุกพื้นที่ต้องทำบ่อพักน้ำที่ถาวรในพื้นที่ของตนเอง
 5. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ต้องจัดทำวาว เปิด – ปิด น้ำ อัดโนมัติ (วาวลูกลอย) หรือมีท่อน้ำล้นต่อไปยังลำห้วยเดิม

6. ใน 1 พื้นที่บุคคลที่มีที่ทำสวนหรือทำไร่ ให้ใช้น้ำในการทำสวนหรือทำไร่จากสายน้ำหรือลำห้วยสายเดียว โดยใช้ท่อน้ำเส้นเดียวตามขนาดที่คณะกรรมการกำหนด ห้ามมิให้ใช้น้ำจากหลายลำห้วย และห้ามมิให้ใช้ท่อน้ำหลายเส้น
7. ในพื้นที่สวนหรือพื้นที่ไร่ทุกพื้นที่ให้วางระดับท่อน้ำเป็นองศาตามความเหมาะสมที่คณะกรรมการกำหนด และเห็นควร
8. การใช้น้ำจากบริเวณคาน้ำให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการที่ดูแลสายน้ำ
9. ลำห้วย หรือสายน้ำ ทุกสายที่เป็น คาน้ำ อันเกิดจากธรรมชาติ บุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือของสาธารณชน ห้ามมิให้ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงขนาด หรือนำปูนซิเมนต์มาค้ำบดแต่งให้ผิดรูปร่างไปจากเดิม

ข้อ 4. การดูแลสายน้ำ และลำห้วย

1. ห้ามมิให้ทิ้งขยะลงในลำน้ำ ลำห้วย หรือทิ้งริมน้ำ ริมคลอง
2. ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ใหม่ บริเวณใกล้ต้นน้ำ คาน้ำ ลำห้วย

หมวดที่ว่าด้วยการใช้ที่ดิน

1. ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ทำกินจากเดิม ณ วันปิดป่า
2. ให้จัดทำขอบเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน โดยการปักป้ายกันแนวเขต
3. ห้ามมิให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าซึ่งเป็นเขตป่า สงวน หรือเขตป่าอนุรักษ์ หากมีฝ่าฝืนให้คณะกรรมการฯ ตักเตือน หากไม่เชื่อฟังและกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนอีก ให้ยึดพื้นที่และเวรคืนปลูกต้นไม้ทดแทน

หมวดที่ว่าด้วยการใช้ป่าไม้

1. ให้มีการกันแนวเขตป่าให้ชัดเจน ซึ่งบุคคลสามารถมองเห็นได้ชัดเจน
2. ห้ามมิให้บุคคลเข้าไปทำลายหรือบุกรุกพื้นที่ป่าที่เป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ เป็นทรัพยากรของแผ่นดิน
3. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการป่าไม้

แผนกิจกรรม

หมวด	กิจกรรม
1. หมวดการใช้น้ำ	- สำรวจพื้นที่ทำการเกษตรให้ชัดเจน - สำรวจการใช้ท่อน้ำทุกพื้นที่และทุกลำห้วย - จัดทำโครงการนำร่อง บ่อพักน้ำ 4 บ่อ - สำรวจพื้นที่ที่ใช้ท่อน้ำระดับองศา (บางพื้นที่ไม่ใช้) - สำรวจแหล่งต่อน้ำ ที่จะต้องฟื้นฟูทุกพื้นที่ - ประชุมคณะกรรมการดูแลสายน้ำย่อยทุกสายเพื่อสรุปข้อมูล - จัดทำทะเบียนพื้นที่การเกษตร และการใช้ท่อน้ำ
2. การใช้ที่ดิน	- สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน - ให้ปิดป้ายแนวเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน - ทำแผนที่ขอบเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน - รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการใช้ทรัพยากรแผ่นดิน - อบรมเรื่อง “ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ” - ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การใช้ทรัพยากร
3. การจัดการป่า	- ให้ทำแผนที่แนวเขตป่าให้ชัดเจน - สำรวจป่าที่มีความสมบูรณ์ให้ชัดเจนและจัดทำแนวเขต - ให้ชุมชนทำแนวกันไฟตามแนวเขตป่าที่กำหนด - ให้ชุมชนเฝ้าระวังไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง (โดยการจัดเวรยาม) - ให้ช่วยกันดับไฟป่าเมื่อเกิดไฟป่าในพื้นที่
4. การฟื้นฟู 4.1. ที่ดิน	- ให้ช่วยกันดูแลรักษาการพังทลายของหน้าดิน โดยการปลูกต้นไม้คลุมหน้าดิน ป้องกันการชะล้างและการพังทลาย - ลดการใช้สารเคมีในดิน (เช่น ยาฆ่าหญ้า) - รณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมี

การจัดการ	กิจกรรม
4.2. ป่าไม้	1. ปลุกป่าเสริมในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่ที่ถูกทำลาย 2. ปลุกต้นกล้วยป่าบริเวณคันน้ำ/คาน้ำทุกพื้นที่ 3. อนุรักษ์คูแล่ป่าที่ยังมีความสมบูรณ์อยู่ให้มีสภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4.3. น้ำ	1. รักษาพื้นที่ระบบนิเวศน์ คันน้ำ (คาน้ำ) ให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติ

ข้อเสนอต่อคณะกรรมการฯ

1. หากมีการตรวจสอบพื้นที่ควรแจ้งให้เจ้าของพื้นที่รับทราบก่อนล่วงหน้า
2. ขอให้พี่น้องทุกกลุ่มที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณพื้นที่ป่าไม้ ช่วยกันดูแลและป้องกันไฟป่า อันเกิดจากธรรมชาติหรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์
3. ขอให้พี่น้องยุติการขายพื้นที่ให้กับนายทุน และหยุดการขยายกิจการของสถานประกอบการ เพราะจะทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในลุ่มน้ำแม่คำช้างขาดความสมดุล

มาตรการการใช้ทรัพยากรน้ำในส่วนของกลุ่มกลางน้ำ

หมวดที่ ๖ ด้วยลำห้วยสาธารณะ

- ข้อ 1. ลำน้ำแม่ตาช้าง หรือ ลำห้วยน้อยหรือสายน้ำย่อยของแม่ตาช้างทุกสายอันเกิดจากธรรมชาติ บุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินเป็นสมบัติของสาธารณชน บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะบุกรุกหรือยึดถือครองแสดงความเป็นเจ้าของมิได้
- ข้อ 2. แนวเขตของลำน้ำแม่ตาช้างจะกว้างหรือแคบจะต้องอยู่ในลักษณะดั้งเดิมของธรรมชาติซึ่งมีร่องรอยที่สามารถพิสูจน์ได้ ในกรณีที่แห่งใดพิสูจน์ไม่ได้ ให้อยู่ในหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนด
- ข้อ 3. สายน้ำย่อยของแม่ตาช้างจะต้องมีแนวเขตที่ชัดเจน จะกว้างหรือแคบให้เป็นไปตามภูมิประเทศ ความเหมาะสมหรืออยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการดำเนินงานที่จะกำหนด
- ข้อ 4. จะต้องมีการปักเขตเป็นแนวเขต โดยพ้นจากพื้นดิน 60 เซนติเมตร บุคคลทั่วไปมองเห็นได้ชัดในเขตพื้นที่ลำน้ำไหลผ่านที่มีเอกสารสิทธิ์ และที่มีการครอบครอง ยกเว้นพื้นที่ป่าไม้
ในกรณีขนาดของหลักเขตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด
- ข้อ 5. การเก็บกักน้ำโดยวิธีการทำฝายกั้น การปลูกต้นไม้ ปลูกหญ้า ริมตลิ่งก็ดี หรือวิธีการอื่น ๆ ที่เป็นไปในลักษณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ในพื้นที่ลำห้วยสาธารณะจะกระทำมิได้
- ข้อ 6. การเก็บกักน้ำโดยวิธีก่อสร้างฝายเพื่อนำน้ำไปใช้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมจะต้องมีประตู ปิด – เปิด และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงาน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
- ข้อ 7. ลำน้ำทุกสาย ไม่ว่าจะเป็นสายใหญ่หรือสายเล็กจะต้องมีคณะกรรมการหรืออนุกรรมการ หรือกลุ่มองค์กรชุมชน เข้ามาดูแลบริหารจัดการ

- ข้อ 8. การขุดลอกกึ่งติ การก่อผนังกันน้ำเซาะกึ่งติ การตัดต้นไม้ในเขตพื้นที่ริมตลิ่งกึ่งติ หรือการกระทำใดๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม หรือมีผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงานหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
- ข้อ 9. ห้ามทิ้งขยะลงในพื้นที่ริมตลิ่ง ทั้งลำน้ำสายใหญ่ และลำน้ำสายเล็ก
- ข้อ 10. ห้ามปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ
- ข้อ 11. สถานประกอบการจะต้องมีบ่อบำบัดน้ำเสีย สามารถตรวจสอบได้
- ข้อ 12. การใช้สารเคมี หรือการกระทำใดๆ อันก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำมีผลกระทบต่อชุมชน หรือประชาชนผู้ใช้น้ำจะต้องมีความติดตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535
- ข้อ 13. การกระทำใดๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้คุณภาพชีวิต เป็นอันตรายให้อยู่ภายใต้แห่งกฎหมาย นั้นๆ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินงานและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการดำเนินการ หรือวิธีการใดที่เห็นว่าเหมาะสม

หมวดที่ ๖ ด้วเรื่องป่าไม้

- ข้อ 1. ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อมนุษย์ การกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติกึ่งติ ในเขตป่าอนุรักษ์กึ่งติ หรือในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากึ่งติ หรือเขตป่าไม้อื่นๆ ที่รัฐสงวนไว้ตามมติคณะรัฐมนตรี เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั่วประเทศ จะกระทำมิได้
- ข้อ 2. จะต้องทำป้ายหรือหลักเขตหรือหลักหมุด สิ่งใดสิ่งหนึ่งมองเห็นชัดเจน เป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นพื้นที่ป่าไม้สงวนไว้เพื่อส่วนรวม การบุกรุกกึ่งติ การแผ้วถางกึ่งติ การขยายพื้นที่กึ่งติ จะกระทำมิได้
- ข้อ 3. จะต้องกำหนดพื้นที่เสื่อมโทรมหรือพื้นที่อื่นใดที่เหมาะสม เพื่อปลูกต้นไม้ทดแทนอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อปี
- ข้อ 4. จะต้องจัดทำข้อมูลพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการขยายพื้นที่ทำกิน

ข้อ 5. เจ้าของพื้นที่ทำกิน ที่อยู่ติดกับเขตป่าไม้ จะต้องดูแลป่าไม้ด้วย หากมีการขยายพื้นที่

หรือบุกรุก คณะกรรมการดำเนินงาน หรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ จะดำเนินการยึดพื้นที่ทำกิน
เพิ่มด้วย

ข้อ 6. ห้ามทำ-ปลูก สิ่งก่อสร้างถาวรในเขตป่าไม้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง

ข้อ 7. ห้ามตัดหรือทำลายต้นกล้วยที่เกิดขึ้นเองหรือที่มีการปลูกเสริมในเขตลำห้วยสาธารณะ

มาตรการของกลุ่มปลายน้ำ

มาตรการ/กติกา	กิจกรรม
1. การใช้น้ำโดยการใช้ท่อน้ำค่อน้ำจากต้นน้ำ ให้ลดขนาดท่อลง 50 % ทั้งกลุ่มต้นน้ำ กลุ่ม กลางน้ำ และสถานประกอบการ 2. ห้ามขยายพื้นที่ทำกิน โดยเด็ดขาดทั้งของคน บนคอยและพื้นราบ(กลางน้ำ) 3. ห้ามมิให้สถานประกอบการกักน้ำในลำน้ำ สาธารณะ 4. ห้ามมิให้บุกรุกลำเหมือง (หากมีการบุกรุกจะ มีการรื้อถอนออก 5. ณ บริเวณใดที่สร้างฝายกั้นน้ำส่วนตัวในลำ น้ำสาธารณะให้ลดระดับฝายลง 50% 6. ให้สถานประกอบการสร้างอ่างเก็บน้ำไว้ใน พื้นที่ของตนเอง 7. ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงสายน้ำธรรมชาติ 8. ให้กันพื้นที่ลำเหมือง 3 เมตร 8. ฝายวังหลวง ค.บ้านปง ในฤดูแล้งและงาน ประเพณี ให้ปิดน้ำ 5 – 10 วัน 9. ให้สร้างฝายคอนกรีตบริเวณลำเหมืองฝาย วังจัน ค.บ้านปง	1. จัดตั้งคณะกรรมการสำรวจหาพื้นที่ ที่ เหมาะสมกับการสร้างอ่างเก็บน้ำ 2. จัดทำโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำ 3. ประสานงานด้านงบประมาณ 4. ฟื้นฟูป่าด้วยการปลูกป่าเสริม 5. ฟื้นฟูลำเหมืองและลำน้ำให้มียน้ำใช้ 6. ขุดลอกลำเหมืองที่ตื้นเขิน

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำแม่ตาช้าง

เดือนมกราคม 2545

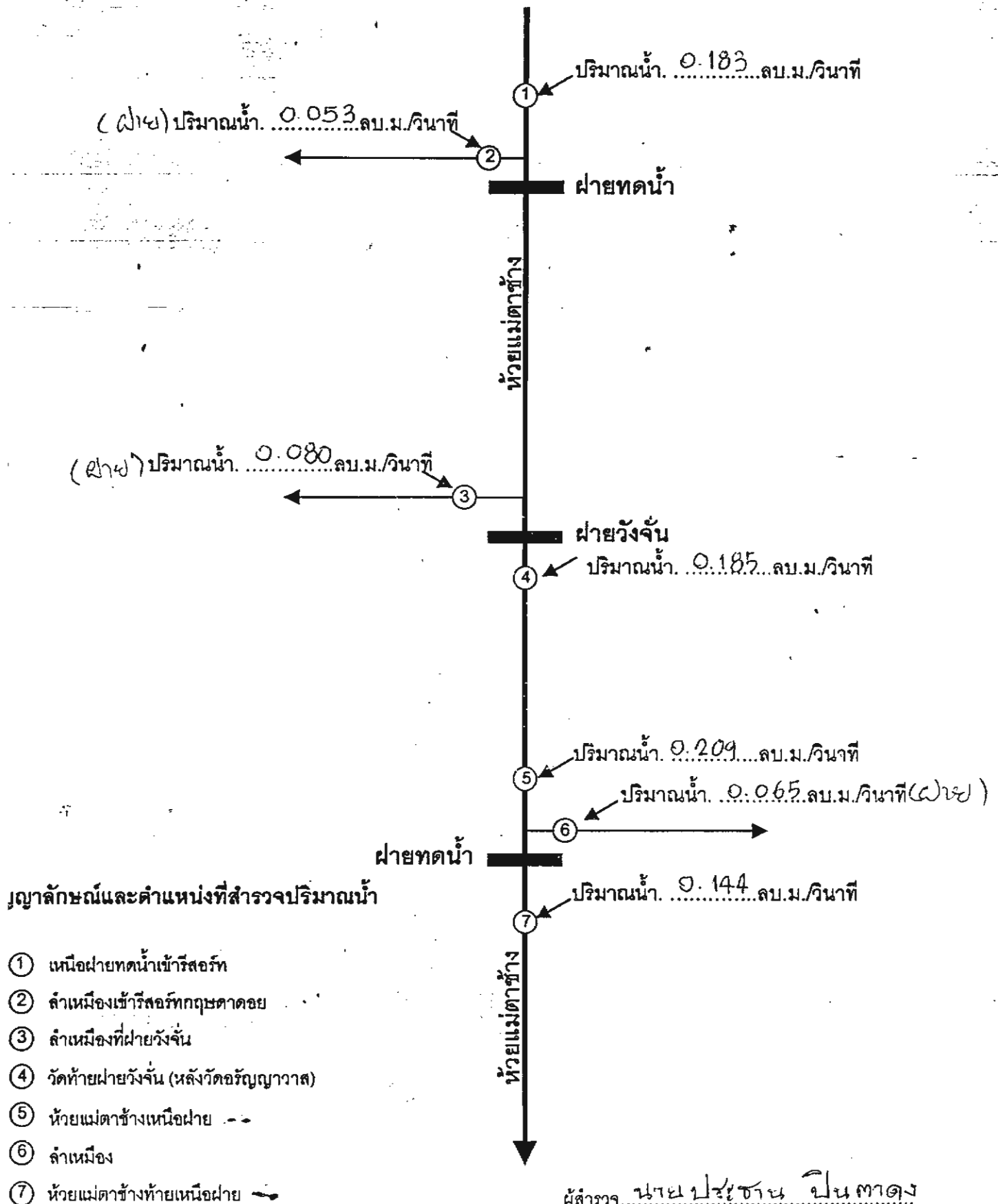
เดือนกุมภาพันธ์ 2545

เดือนมีนาคม 2545

เดือนเมษายน

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 28 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2545

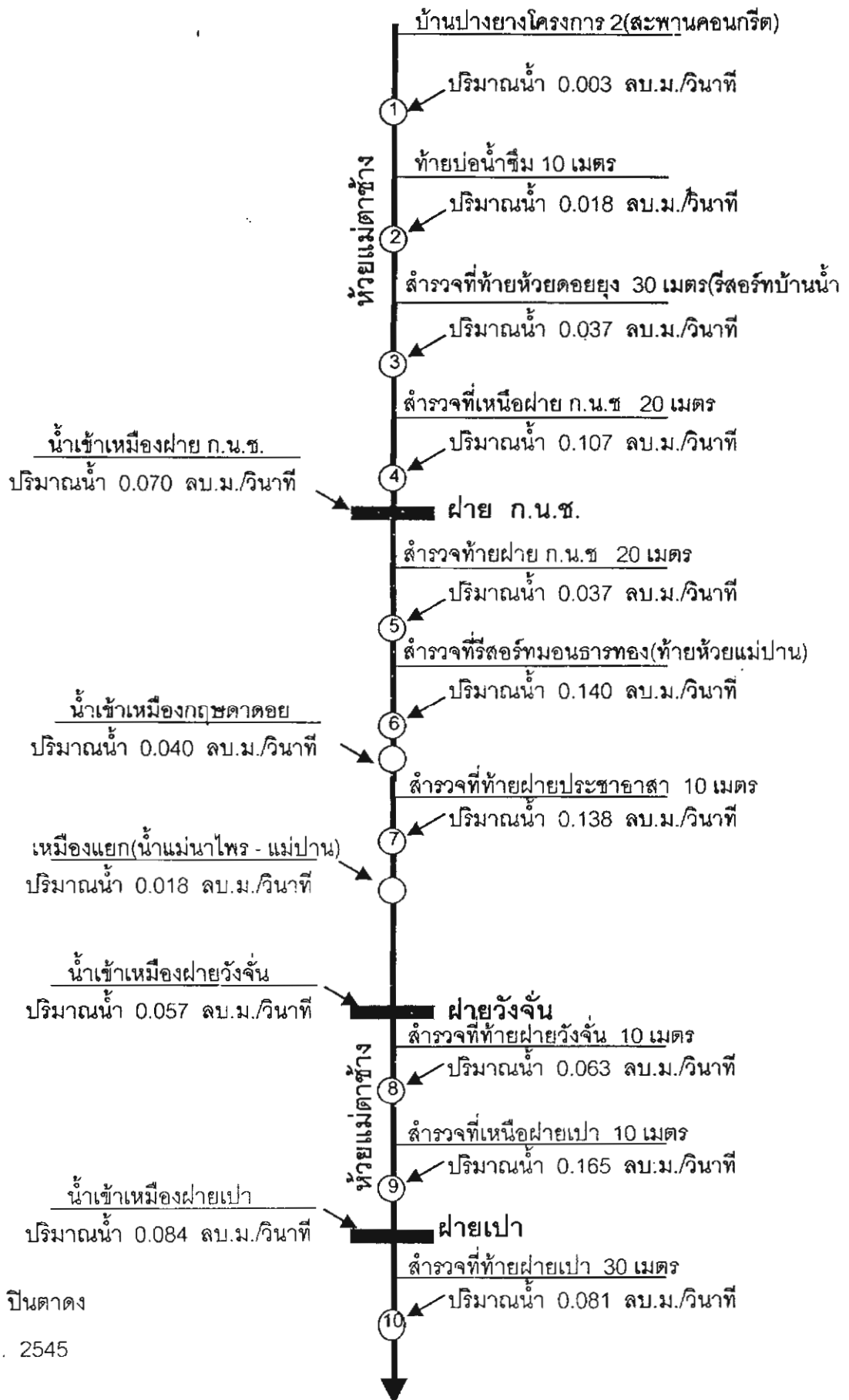


ผู้สำรวจ นาย ประจักษ์ ปิ่นตาแดง

สำรวจเมื่อวันที่ 28 มี.ค. 45

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 27 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545



ผู้สำรวจ นาย ประธาน ปินตาดง

สำรวจเมื่อวันที่ 27 ก.พ. 2545



ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่ปิง สถานี Code
 ตำบล อำเภอ หางดง จังหวัด เชียงใหม่ ภาค
 ประจำเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ศูนย์เสาระดับอยู่ ราคาศูนย์เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ผิวน้ำ ม.	เนื้อที่รับตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วินาที	หมายเหตุ
27			สำรวจที่ หน้าฝายของโครงการ (โครงการแม่ปิง) สะพานดอนก้อย					
			11.00 11.05	0.80	0.03	0.100	0.003	76120 A.C. # 15877 NO.3
27			สำรวจที่ หน้าฝาย 10 ม. 10 ม.					
			11.40 11.25	2.00	0.19	0.095	0.018	96120 A.C. # 15877 NO.3
27			สำรวจที่ หน้าฝาย 30 ม. (โครงการแม่ปิง)					
			10.50 10.35	2.80	0.36	0.103	0.037	96120 A.C. # 1-50021
27			สำรวจที่ หน้าฝาย ค.น. 6 20 ม.					
			12.00 12.13	3.80	0.84	0.122	0.107	
27			สำรวจที่ หน้าฝาย ค.น. 6 20 ม.					
			12.15 12.20	2.10	0.22	0.168	0.037	
			สำรวจที่ หน้าฝาย ค.น. 6				0.070	

ระดับน้ำสูงสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำมากที่สุด ม.³/วินาที วันที่
 ระดับน้ำต่ำสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำน้อยที่สุด ม.³/วินาที วันที่
 ผู้สำรวจ ผู้ลอก ผู้ตรวจ



ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่ตาช้าง สถานี Code
 ตำบล อำเภอ หวาง จังหวัด เชียงใหม่ ภาค
 ประจำเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ ศูนย์เสาระดับอยู่ ราคาศูนย์เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ผิวน้ำ ม.	เนื้อที่รูปตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วิ.	หมายเหตุ
27			สำรวจที่ <u>ฝายท่าบ่อหนอง</u> (ทข. ๖๖๖ ม. ๖๖๖)					
			14.09 14.15	8.30	1.55	0.090	0.140	
27			สำรวจที่ <u>ฝายท่าบ่อ 175 เมตร</u>					
			14.20 14.25	1.20	0.21	0.190	0.040	
27			สำรวจที่ <u>ฝายท่าบ่อ 100 เมตร</u> (หินแม่น้ำ + หินแม่น้ำ)					
			14.40 14.45	2.40	0.10	0.180	0.018	
27			สำรวจที่ <u>ฝายท่าบ่อ 100 เมตร</u>					
			14.55 15.00	4.45	1.47	0.094	0.138	
27			สำรวจที่ <u>ฝายท่าบ่อ 100 เมตร</u>					
			15.25 15.30	1.70	0.27	0.211	0.057	
27			สำรวจที่ <u>ฝายท่าบ่อ 100 เมตร</u>					
			15.30 15.38	3.70	0.32	0.197	0.067	

ระดับน้ำสูงสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำมากที่สุด ม.³/วิ. วันที่
 ระดับน้ำต่ำสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำน้อยที่สุด ม.³/วิ. วันที่
 ผู้สำรวจ ผู้ตรวจ

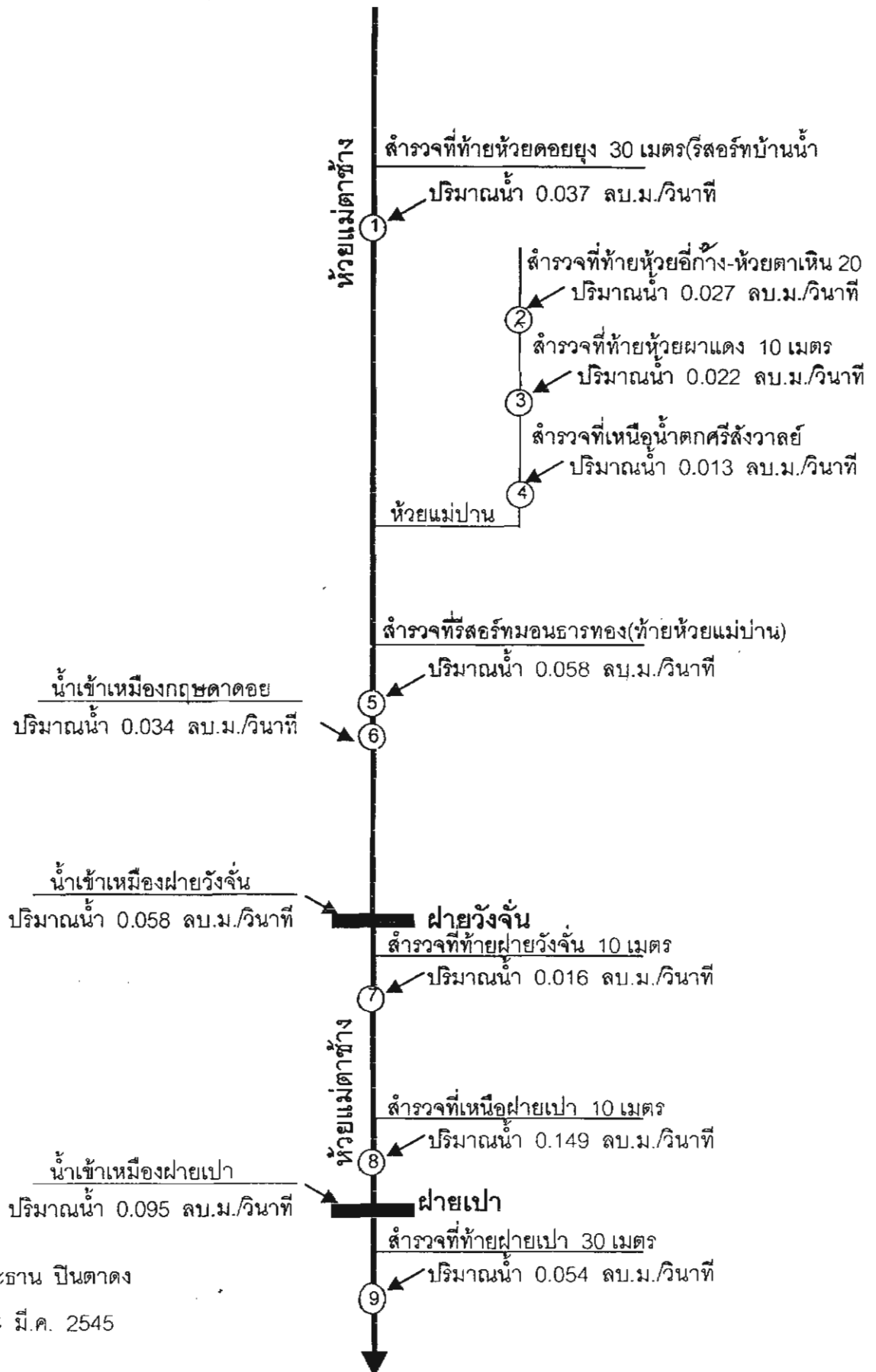
แม่น้ำ บางปะกง สถานี _____ Code _____
ตำบล _____ อำเภอ นาขอน จังหวัด ปราจีนบุรี ภาค _____
ประจำเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ ศูนย์เสาระดับอยู่ _____ ราคาศูนย์เสาระดับ _____ ม. (____)

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ผิวน้ำ ม.	เนื้อที่รูปตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วิน.	หมายเหตุ
27			สำรวจที่เขื่อนลพบุรี 10 ม.					
			15.55 16.00	12.50	4.92	0.034	0.165	
27			สำรวจที่เขื่อนลพบุรี 30 ม.					
			16.10 16.15	4.50	0.90	0.090	0.081	
27			สำรวจที่เขื่อนลพบุรี 60 ม.				0.084	

ระดับน้ำสูงสุด.....ม.(.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ระดับน้ำต่ำสุด.....ม.(.....) วันที่.....ปริมาณน้ำน้อยที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ผู้สำรวจ.....ผู้ตรวจ.....

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 26 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2545



ผู้สำรวจ นาย ประธาน ปินตาตง

สำรวจเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2545



ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่น้ำโขง ลำน้ำ ลำน้ำ Code
ตำบล อำเภอ หนอง จังหวัด เชียงใหม่ ภาค
ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2545 ศูนย์เสาระดับอยู่ ราคาศูนย์เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ฝายน้ำ ม.	เนื้อที่รูปตัด ม ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม ³ /วินาที	หมายเหตุ
			สำรวจที่ <u> </u> หน่วยอยู่ <u> </u> 50 ม.					
26			16.55 16.59	2.80	0.32	0.053	0.017	
			สำรวจที่ <u> </u> หน่วยอยู่ <u> </u> 10 ม.					
26			10.35 10.40	2.00	0.24	0.112	0.029	
			สำรวจที่ <u> </u> หน่วยอยู่ <u> </u> 10 ม.					
26			11.30 11.44	1.60	0.12	0.183	0.022	
			สำรวจที่ <u> </u> หน่วยอยู่ <u> </u> 10 ม.					
26			11.45 11.48	1.20	0.09	0.164	0.013	
			สำรวจที่ <u> </u> หน่วยอยู่ <u> </u> 10 ม.					
26			16.20 16.25	6.65	1.95	0.030	0.058	
			สำรวจที่ <u> </u> หน่วยอยู่ <u> </u> 10 ม.					
26			14.35 16.34	1.25	0.18	0.189	0.024	

ระดับน้ำสูงสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม³/วินาที..... วันที่.....
ระดับน้ำต่ำสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำน้อยที่สุด.....ม³/วินาที..... วันที่.....
ผู้สำรวจ ผู้ลอก ผู้ตรวจ

ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

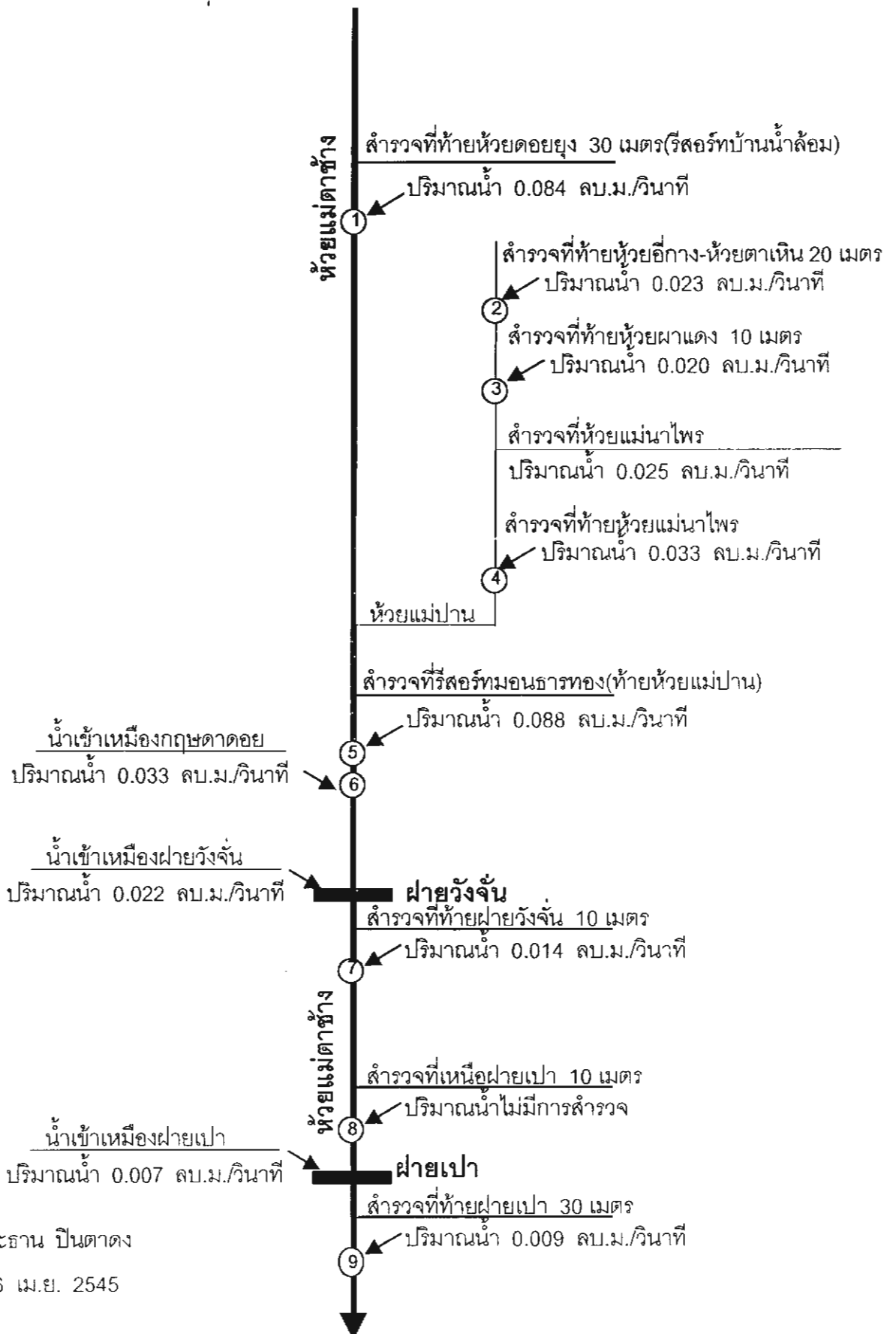
แม่น้ำ แม่จันทน์ สถานี Code
 ตำบล อำเภอ หนอง จังหวัด เชียงใหม่ ภาค
 ประจำเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2545 ต้นยี่เสาระดับอยู่ ราคาต้นยี่เสาระดับ ม. ()

[illegible]

ระดับน้ำสูงสุด.....ม.(.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ระดับน้ำต่ำสุด.....ม.(.....) วันที่.....ปริมาณน้ำน้อยที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ผู้สำรวจ.....ผู้ลอก.....ผู้ตรวจ.....

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 26 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545



ผู้สำรวจ นาย ประธาน ปินตาดง

สำรวจเมื่อวันที่ 26 เม.ย. 2545



ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่กลอง สถานี _____ Code _____

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....ภาค.....

ประจำเดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ศูนย์เสารระดับอยู่ _____ ราคาศูนย์เสารระดับ _____ ม. (_____)

[illegible]

ระดับน้ำสูงสุด.....ม. (.....) วันที่..... ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....

ระดับน้ำต่ำสุด.....ม. (.....) วันที่..... ปริมาณน้ำน้อยที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....

ผู้สำรวจ สมชาย หอมทิพย์ ผอ.ส.ป.ส.๕ ผลออก มีใบไม้ ๓๓ ใบ ผู้ตรวจ สมชาย หอมทิพย์



ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่น้ำแม่กลอง สถานี Code

ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค

ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ต้นยี่สิบห้าระดับ ราคาต้นยี่สิบห้าระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ผิวน้ำ ม.	พื้นที่รูปตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วิน.	หมายเหตุ
		สำรวจที่	หน้าเขื่อนฝายวัดวัง					
21-			11:10	1.77	0.20	0.096	0.02	
		สำรวจที่	หน้าเขื่อนฝายวัดวัง					
22			11:20	1.50	0.1	0.07	0.012	
		สำรวจที่	หน้าเขื่อนฝายวัดวัง					
23			11:30	1.50	0.09	0.075	0.01	
		สำรวจที่	หน้าเขื่อนฝายวัดวัง					
24			12:00	1.50	0.09	0.082	0.01	

ระดับน้ำสูงสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม. ๖. วันที่.....

ระดับน้ำต่ำสุด.....ม. (.....) วันที่..... ปริมาณน้ำออกที่.....ม³/ว. วันที่.....

๑.๖ ผลสำรวจ ๑.๗ ผลการ ๑.๘ ผลการ
ผลสำรวจ ผลการ ผลการ